

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI**

**KOBİLERDE YABANCI SERMAYE ÇEKME
OLANAKLARI VE BİR ÖRNEK**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ceylan N. KOYUNCU

BURSA 2006

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

KOBİLERDE YABANCI SERMAYE ÇEKME
OLANAKLARI VE BİR ÖRNEK

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ceylan N. KOYUNCU

Danışman
Prof. Dr. Erol İYİBOZKURT

BURSA 2006

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....
Anabilim/Anasanat Dalı,
Bilim Dalı'nda numaralı
.....'nın hazırladığı “.....
.....” konulu (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı,/...../20.... günü -saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının(başarılı/başarısız) olduğuna(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Sınav Komisyonu Başkanı Akademik Unvanı, Adı Soyadı Üniversitesi	
Üye (Tez Danışmanı) Akademik Unvanı, Adı Soyadı Üniversitesi	Üye Akademik Unvanı, Adı Soyadı Üniversitesi
Üye Akademik Unvanı, Adı Soyadı Üniversitesi	Üye Akademik Unvanı, Adı Soyadı Üniversitesi
Ana Bilim Dalı Başkanı Akademik Unvanı, Adı Soyadı	
/...../ 20....
	Enstitü Müdürü Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Yazar : Ceylan N. KOYUNCU
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : İktisat
Bilim Dalı : İktisat
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : 116
Mezuniyet Yılı : /.... /2006
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Erol İYİBOZKURT

KOBİLERDE YABANCI SERMAYE ÇEKME OLANAKLARI VE BİR ÖRNEK

Dünya ülkelerinde önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler, ekonomilerin temel dinamiğini oluşturmaktadırlar. Ancak tüm dünya ülkelerinde KOBİ'lerin ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Türkiye'de ve dünyada KOBİ'ler özellikle yeni kaynak bulmak konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu sorunu aşabilmek yani yabancı sermaye yatırımlarını ülkeye çekebilmek ve bundan KOBİ'lerinde en az büyük işletmeler kadar yararlanmasını sağlamak için ülkeler ekonomik, politik ve sosyal yapılarını yabancı sermaye ile uyumlu olacak şekilde ayarlamalıdırlar.

Yabancı sermaye yatırımları kendisini rahat hissettiği, hukuki ve ekonomik olarak problem yaşamayacağı ülkelere gitmektedir. Yabancı sermayenin gittiği ülkelere olumlu yararları olduğu gibi olumsuz gelişmelere de sebep olduğu durumlar olabilmektedir. Tüm bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak ve yabancı sermaye yatırımlarının küçük işletmelerde yönelmesini sağlamak için uygulanan teşvikler yeniden gözden geçirilmelidir. Yabancı sermaye yatırımlarından küçük işletmelerde dahil olmak üzere maksimum düzeyde yararlanmayı bilen İrlanda ve Çin günümüzde birçok ülkeye örnek olmaktadır. Ülkemizde İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş. firması yabancı sermaye ile kurulan ancak günümüzde yoluna tek başına devam eden bir şirket olarak çalışmamıza örnek teşkil etmektedir.

ABSTRACT

Yazar : Ceylan N. KOYUNCU
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : İktisat
Bilim Dalı : İktisat
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : 116
Mezuniyet Yılı : /.... /2006
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Erol İYİBOZKURT

POSSIBILITIES FOR ATTRACTING FOREIGN CAPITAL IN SMES AND AN EXAMPLE

The SMEs having a considerable place in the world countries constitute basic dynamics of economies. But, there is not a common description of SMEs in entire world. In Turkey and in the world, the SMEs suffer some troubles especially in finding any sources. To overcome this, in other words, to attract foreign capital investments to our company, and to ensure the SMEs to utilize this at least as much as large enterprises, the worldwide countries should adapt their economical, political and social structures to any foreign capitals.

Foreign capital investments go to any countries where they feel easy and do not suffer any economical and legal problems. There are any circumstances that cause any adverse developments as well affirmative benefits in any countries where foreign capital reaches. Any applied incentives should be interviewed to eliminate all these adverse circumstances and to orientate foreign investments to any small size enterprises. Today, Ireland and China, who know to utilize any foreign capital investments at maximum level including small enterprises, become specimens for many countries. “Sensiyeye Sanayi A.S.” company located in Istanbul constitutes a specimen for our study as company, who was founded with foreign capital, but now continues its business alone

ÖNSÖZ

Bu çalışmada gerek ekonomik ve gerekse de sosyal hayata önemli katkıları olan KOBİ' ler ve küreselleşme ile birlikte ülkeler arasında rahatlıkla hareket edebilen yabancı sermaye yatırımları hakkında genel bilgiler verilmiştir. Yabancı sermayenin gittiği ülkenin ekonomisine ve sözkonusu ülkede faaliyet gösteren küçük yatırımcı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri hakkında görüşlere yer verilmiştir. Dünyada yabancı sermaye yatırımlarından en iyi şekilde yararlanmayı bilen ülkeler ve yabancı sermaye yatırımlarının bu ülkelerdeki KOBİ' lere olan etkisi üzerine bilgi verilmiştir. Çalışmada aynı zamanda yabancı sermaye yatırımından yararlanmayı bilen ve şu anda tek başına yoluna devam eden İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş. ile ilgili bilgilerde yer almaktadır.

Bu çalışmayı hazırlamamda büyük emeği geçen ve bana desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Erol İYİBOZKURT ' a teşekkür ederim. Aynı zamanda firması hakkında aktardığı bilgiler ve sağladığı yardımlardan ötürü İstanbul Şemsiye Sanayi. A. Ş. ortaklarından Abdullah KORAL ' a teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2006

CEYLAN N. KOYUNCU

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	vii
TABLolar	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KOBİ VE YABANCI SERMAYE TANIMI

1.1. KOBİ TANIMI	3
1.1.1. Türkiye’de ve Dünya’da KOBİ Tanımları	3
1.1.2. KOBİ’lerin Sınıflandırılması	5
1.2. YABANCI SERMAYENİN TANIMI VE KAPSAMI	7
1.2.1. Yabancı Sermayenin Türkiye ve Dünya’daki Tarihsel Gelişimi	8
1.2.2. Yabancı Sermayenin Bir Ülkeye Gelmesini Etkileyen Faktörler	14
1.2.3. Yabancı Sermayenin Yararları ve Sakıncaları	18

İKİNCİ BÖLÜM DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KOBİ’LERE YÖNELİK YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE BAŞARILI ÖRNEKLERİ

2.1. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gittiği Ülke Üzerindeki Etkileri : İrlanda ve Çin.	25
2.2. Türkiye’ de KOBİ’ lere Sağlanan Destekler ve Başarılı Örnekleri	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE’DE KOBİLERE VE YABANCI SERMAYEYE YÖNELİK TEŞVİKLER

3.1. Yabancı Sermayenin Türkiye’ye ve Kobilere Bakışı	59
3.2. Kobilere ve Yabancı Sermayeye Yönelik Teşvikler	67

UYGULAMA

İSTANBUL ŞEMSİYE SANAYİ A.Ş.	84
SONUÇ	88
KAYNAKÇA	94

KISALTMALAR

A.B.D.	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.tz.	Adı Geçen Tez
AB	Avrupa Birliği
Ar-Ge	Araştırma ve Geliştirme
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
GATT	General Agreement on Trade and Tariffs
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
IMF	Dünya Para Bankası
KDV	Katma Değer Vergisi
KKDF	Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖY	Kalkınmada Öncelikli Yöreler
KÜSGET	Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
WTO	World Trade Organization
YASED	Yabancı Sermaye Derneği

TABLULAR

Tablo 1	: Halk Bankasında KOBİ Tanımı	4
Tablo 2	: Avrupa Birliğinde KOBİ tanımı	5
Tablo 3	: Birinci Dünya Savaşı Öncesi Yabancı Sermaye Akımları (milyon \$)	13
Tablo 4	: Yabancı Sermayenin Tercih Nedenleri.....	15
Tablo 5	: İrlanda Dış Ticareti(Milyon Euro).....	31
Tablo 6	: Bölgelere Göre Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları.....	33
Tablo 7	: 6224 Sayılı Kanun Kapsamında 1980 Yılına Kadar Türkiye'ye Gelen Yabancı Sermaye (Milyon Dolar).....	41
Tablo 8	: 1980-1999 Yılları Arasında İzin Verilen Yabancı Sermayenin Sektörel Dağılımı (Milyon ABD Doları).....	45

GİRİŞ

Ülke ekonomilerinin en önemli varlıklarından olan KOBİ'ler, gerek ülkemizde gerekse de diğer ülkelerde birçok sorunla karşı karşıyadırlar. Bu sıkıntıların en temelinde ise maddi kaynakların yetersizliği gelmektedir. Küreselleşme ile birlikte günümüzde ülkeler arasında sermaye hareketlerinin oldukça yoğun yaşandığı ve sermayenin fazla olduğu ülkeden ihtiyaç duyulan ülkeye çeşitli şekillerde gittiği görülmektedir. Yabancı sermaye yatırımı olarak ifade edilen bu hareketlerden çalışmamızda özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin faydalanabilmesi için neler yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Birinci kısımda KOBİ'ler ile ilgili genel bilgiler ve yabancı sermayenin tanımı, ülkemizde dünya üzerindeki tarihi gelişimi, gittiği ülkeye yararları ve sakıncaları hakkında bilgiler verilecektir. Bütün ekonomilerin temel dinamiğini oluşturan KOBİ'lerin günümüzde dünya literatüründe üzerinde görüş birliğine varılmış ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Aynı zamanda KOBİ'ler işletmede çalışan personel sayısı, fonksiyonları ve ölçek büyüklüğüne göre sınıflandırılmaktadırlar. Yabancı sermaye ise ülkemizde 1838 yılından bu yana mevcut olan; dünyada ise ilk kez 1800'lü yıllarda İngiltere'nin hammadde, maden ve petrolün çıkartılması için sömürge ülkelerinde yaptığı yatırımlar ile başlamıştır. Yabancı sermayenin yatırım yaptığı ülkeye sağladığı yararlar ve neden olduğu olumsuz sonuçlara da bu bölümde yer verilecektir

İkinci kısımda öncelikle dünyada yabancı sermaye ve yabancı sermaye yatırımlarına bakış incelenecektir. Yabancı sermaye yatırımlarından faydalanarak bugünün gelişmiş ülkeleri arasında yer alan İrlanda'nın ve günümüzde ülkesine gelen yabancı sermaye yatırımları ile en çok üzerinde konuşulan ülke konumunda bulunan Çin'in başarısı hakkında bilgi verilecektir. Ülkemizde KOBİ'lere Avrupa Yatırım Bankası ve KOSGEB tarafından sağlanan destekler ve verilen krediler konusunda ayrıntılı bilgi verilecektir.

Üçüncü kısımda yabancı sermayenin ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'ler hakkındaki görüşleri ve yabancı sermayeyi ülkemize çekebilmek için neler yapmamız

gerektiği konusunda bilgilere yer verilecektir. Özellikle yabancı sermayenin kendisini yabancı hissetmediği, zorluklarla çok sık karşılaşmadığı ve kendi kültürel yapısına uygun ülkeleri tercih ettiği göz önüne alındığında alınması gerek tedbirler hakkında genel bilgilere yer verilecektir.

Türkiye'nin teşvik politikası incelendiğinde başlangıcın 19. yüzyıla kadar gittiği görölmektedir. Ülkemizde KOBİ'lere ve yabancı sermayeye yönelik geçmişten günümüze kadar uygulanan teşvik politikaları konusunda bilgi verilecektir. KOBİ'lere sağlanan yatırıma yönelik teşvikler ve ihracata yönelik teşvikler ayrı ayrı incelenecektir. Yabancı sermaye yatırımcılarına sağlanan teşviklerin amacı ve uygulama şekli hakkında bilgi verilecektir.

Son kısımda 1970 yılında Alman Kortenbauh und Rauh Kg firmasının girişimi ile yabancı sermayeli bir şirket olarak kurulan ancak 1995 yılında tüm hisselerini Türk ortaklarına devrederek günümüzde yoluna tek başına devam eden İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş. nin 36 yıllık başarı öyküsü anlatılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİ VE YABANCI SERMAYE TANIMI

1.1. KOBİ TANIMI

Günümüzde küçük işletmeler denilince, eskiden olduğu gibi başarısız olduğu için büyümemiş, küçük ölçekte kalmış işletmeler kastedilmemektedir. KOBİ'ler ülkemiz ekonomisinin dinamik birimleri olarak ekonomik ve sosyal sisteme olan katkıları nedeniyle, büyük bir öneme sahiptirler¹.

Ancak bütün ekonomilerin temel dinamiğini oluşturmalarına rağmen, bugün dünya literatüründe, üzerinde görüş birliği sağlanmış KOBİ tanımı bulunmamaktadır.

Sanayileşme tekniklerine bağlı olarak ülkeler arasında, hatta aynı ülkelerin farklı bölgeleri ve işkolları arasında KOBİ tanımlamaları değişebilmektedir².

KOBİ'lere yönelik çalışan kurumların her biri kendine göre bazı tanımlamalar yapabilmektedir. Tanımdaki sınırlar, genellikle ülkelerin ekonomilerinin büyüklüğüne bağlı olarak değişmektedir. Bu nedenle KOBİ deyimi, hukuki olmaktan çok ekonomik bir anlam taşıyabilmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi tüm bu tanımlamalarda kullanılan ölçüt, bir iktisadi teşebbüste istihdam edilen kişi sayısıdır.

1.1.1. Türkiye'de ve Dünya'da KOBİ Tanımları

Küçük ve orta büyüklükte işletmelere finansman desteği sağlayarak bir kalkınma bankası görevini üstlenmiş olan Türkiye Halk Bankası A.Ş. çeşitli dönemlerde ekonomik ortamın koşullarına göre farklı sınıflamalar benimsemiş, ancak tüm tanımlara esas alınan nicel ölçütlerde bir değişikliğe gitmeyerek, işletmelerdeki işçi sayısı ve makine parkını veya bina ve arazi dışında kalan net sabit yatırımın bilanço değerini esas almıştır. Ancak 1988 yılında Halkbank küçük ve büyük sanayi şeklinde ikili bir sınıflandırmaya tabi tutulan Türk Sanayisinde üçlü bir sınıflandırmaya gitme

¹ Sarıalan, Halil, *Orta ve Küçük İşletmelerin Finansal Sorunları*, TOBB Yayınları, Ankara, 1994, s.12.

² Karataş, Serdar, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, Veli Yayınları, Ankara, 1991, s.25.

gereksinimi duymuştur. Bu tanıma göre ortaya konan sanayi tablosu aşağıdaki şekilde gösterilmiştir³.

Tablo 1: Halk Bankasında KOBİ Tanımı

İşletme Büyüklüğü	Çalışan Sayısı	Makine Parkı Bilanço Değeri
- küçük ölçekli	50'den az	Azami sınır 260 milyon TL
- orta ölçekli	50 – 99 arası	Azami sınır 2.5 milyar TL
- büyük ölçekli	100 ve daha çok	2.5 milyar TL'den yüksek

Halkbank'ın 1996 yılı için geçerli KOBİ tanımı ise şöyledir: 1-100 arasında personel çalıştıran ve net sabit yatırım tutarı 15 milyar TL'yi aşmayan işletmeler küçük işletme; 100- 250 personel çalıştıran ve net sabit yatırım tutarı 15 – 30 milyar TL arasında kalan işletmeler orta ölçekli işletme ve 250 personel'den çok çalışanı olan ve net sabit yatırım tutarı 30 milyar TL'yi aşan işletmeler ise büyük ölçekli işletme olarak kabul edilmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk sayımı 1927 yılında yapılmış olup Devlet İstatistik Enstitüsü bu sayımda, 4 veya daha çok işçi çalıştıran işletmeleri büyük, 4'ün altında işçi çalıştıran işletmeleri de küçük işletme olarak tanımlamıştır.

DİE'nin 1950 yılında uyguladığı sanayi sayımında ise sınıflandırmada sadece işletmenin motor gücü esas alınmıştır. Buna göre 10 veya daha yüksek motor gücü kullanan işletmeler büyük, bunun altında motor gücü kullananlar ise küçük işletme olarak kabul edilmiştir.

DİE'nin en son küçük ve orta ölçekli işletme tanımında dörtlü bir sınıflandırmaya gidilmektedir. Buna göre 1 – 9 personel çalıştıran işletmeler çok küçük işletme, 10 – 49 personel çalıştıranlar küçük işletme, 50 – 99 personel çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletme ve 100'den fazla personel çalıştıran işletmeler de büyük işletme olarak tanımlanmaktadır.

Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bir genel müdürlük olarak 1983 – 1990 yılları arasında faaliyet göstermiştir.

³ Müftüoğlu, Turhan, *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, KOBİ'ler, Sorunlar ve Öneriler*, Turhan Kitapevi Yayınları, Ankara, 1998, s.130

KÜSGET'e göre 1-9 personel çalıştıran işletmeler küçük, 10 – 49 personel çalıştıran işletmeler orta ve 50'nin üzerinde personel istihdam eden işletmeler de büyük ölçekli işletme olarak kabul edilmekteydi.

Bilindiği üzere KÜSGET'in varlığı 12 Nisan 1990 tarihinde kabul edilen 3624 sayılı yasa ile kurulan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdare Başkanlığı'nın kurulmasıyla sona ermiştir. KOSGEB olarak ifade edilen bu yeni kuruluşun kuruluş kanunda küçük ve orta ölçekli işletme tanımına da yer verilmiştir. Buna göre küçük işletmeler 1 – 50 arası, orta ölçekli işletmeler 51 – 150 arası personel çalıştıran işletmeler olarak tanımlanmıştır.,

Avrupa Birliği, KOBİ tanımları konusunda gerek Ulusal gerekse Birlik bazında karışıklığa neden olmamak üzere yeni bir ortak tanım geliştirmiştir. 7 Şubat 1996 tarihli Konsey kararı çerçevesinde belirgin bir şekilde ortaya konulan KOBİ tanımı işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan ölçütleri kapsamaktadır. Bu ölçütlere göre KOBİ tanımı aşağıdaki şekilde gösterilmiştir⁴.

Tablo 2:Avrupa Birliğinde KOBİ tanımı

KOBİ	Eleman Sayısı	Yıllık Ciro (veya yıllık bilanço tutarı)	Bağımsızlık
Orta	250'den az	40 milyon ECU'yu geçmemeli	Bir veya birkaç büyük şirkete ait olmamalı
Küçük	50'den az	7 milyon ECU'yu geçmemeli	
Çok Küçük	10'dan az		

OECD ülkelerinde KOBİ tanımında ise işçi sayısı kriteri kullanılmaktadır. Çalıştırdığı işçi sayısı 20'ye kadar olan işletmeler çok küçük işletme, 21- 99 arasında olanlar küçük sanayi işletmesi, 100- 499 işçisi olan işletmeler orta ölçekli sanayi işletmesi ve 500'den fazla işçisi olan işletmeler de büyük sanayi işletmesi olarak kabul edilmektedir.

1.1.2. KOBİ'lerin Sınıflandırılması

KOBİ'leri sadece bir grupta toplayarak incelemek oldukça zordur. Fabrikalardan el sanatkarlığına, ticarethanelerden hizmet birimlerine kadar birçok işletmeyi kapsayan heterojen yapı söz konusudur. Ayrıca geleneksel yöntemlerle çalışan işletmelerden

⁴ Müftüoğlu, a.g.e.,ss.131-132

modern işletmelere, bağımsız çalışan firmalardan fason imalatçılara kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu bakımdan işletmeler, değişik bakış açılarına göre farklı şekilde sınıflandırılabilirler.

Gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde sanayi işletmelerinin ölçek büyüklüğüne göre sınıflandırılmasına ilişkin literatürdeki genel yaklaşım,

- Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
- Büyük İşletme

şeklinde ikili, veya

- Küçük Ölçekli İşletme
- Orta Ölçekli İşletme
- Büyük İşletme

şeklindeki üçlü bir sınıflandırmadır.

KOBİ'ler fonksiyonları bakımından ise üç grupta toplanmaktadır.

1. İmalat İşletmeleri : Bunlar küçük çapta hammadde alarak işlerler ve tüketim malı haline getirirler. Küçük ölçekte imalat yapan birçok işletme vardır. Örneğin; dondurmacılar, şekerçiler vb. gibi.
2. Ticaret İşletmeleri : Bunlar genelde, doğrudan müşteriye satış yapmak yerine perakendecilere mal vermektedirler. Uygulamada toptancı ve perakendeci olarak bulunabilmektedirler. Örneğin; büfeler, eczaneler vb. gibi.
3. Hizmet İşletmeleri : İmalat ve ticaret işletmeleri ile doğrudan tüketiciye hizmet eden işletmelerdir. İnsanların satın alma gücü arttıkça bazı ihtiyaçlarını kendisi karşılamaktansa satın almayı tercih eder hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak günümüzde bu tür işletmeler hızla artmıştır. Örneğin; kuru temizleme, ayakkabı tamirciliği vb. gibi.

KOBİ'leri işgören sayısı bakımından sınıflandıracak olursak;

1. Esnaf İşyerleri : Ücretli işgören çalıştırmayıp sadece işletme sahibi ve aile bireylerini çalıştığı işletmelerdir.
2. Çok Küçük İşletmeler : 1 – 49 arasında işgören istihdam eden işyerleridir.
3. Küçük İşletmeler : 50 -99 arasında işgören istihdam eden işyerleridir.
4. Orta Ölçekli İşletmeler : 100 – 499 arasında işgören istihdam eden işyerleridir.

1.2. YABANCI SERMAYENİN TANIMI VE KAPSAMI

Yabancı sermaye, bir ülkenin karşılığını sonradan ödemek üzere dış kaynaklardan sağlayacağı ve ekonomik gücü ile ulusal varlıklarına ekleyebileceği mali, teknolojik, bilgisel (know – how) ve hizmetsel kaynakların tümüne denilmektedir.

Yabancı sermaye; başka bir bölgeden, başka bir ülkeden, başka bireyler, kurumlar, devletler ya da yatırımcılar tarafından o yere getirilmiş ve o ülkenin ulusal varlıklarına ödünç olarak, geçici olarak veya sürekli olarak eklenmiş bir dış varlık durumundadır. Bu dış varlık, geldiği yerde sürekli kalabileceği gibi geçici olarakta kalabilir. Söz konusu varlığın çalıştırılması sonucu elde edilen karlar dışarıya transfer edilebilir veya var olan sermayeye eklenerek ülkedeki yatırımlar artırılabilir. Yabancı kaynak, var olan yatırımı tümüyle satın alma, var olan bir tesisi işlemek üzere kiralama ya da yeni yatırım yapma biçiminde gelebilir⁵.

Yabancı sermaye yatırımları temel olarak iki ana yapıda gerçekleşmektedir. Bunlar, yabancı sermayenin yaptığı doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımlarıdır.

Yabancı sermayenin borsada işlem gören bir şirketin hisse senetlerini almasına portföy yatırımı denir. Doğrudan yatırım ise bir ülkede bir firmayı satın almak veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesi sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini artırmak yoluyla o ülkede bulunan firmalar tarafından diğer bir ülkede bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle birlikte teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de beraberinde getiren yatırımdır. Doğrudan yabancı

⁵Erol, Ahmet, “Yabancı Sermaye 1” *Mükellefin Dergisi*, Sayı : 93, 2002, Eylül, ss.72-79

yatırımlar bir anlamda ülkeler arasında sermaye transferlerinin bir piyasa işlemi olmadan bir ülkeden diğerine aktarılması şeklinde olmaktadır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları özel bir sermaye transferi olmakla birlikte, aynı zamanda teşebbüs, teknoloji, risk taşıma ve organizasyon aktarımı da sağlamakta ve bu sebeple işletmelerin sadece kuruluş ve teçhizatının finansmanı olarak değerlendirilmektedir. Doğrudan yatırım bu rolünden dolayı, işletmecilik ustalığını ve know – how'ı da beraberinde getirmekte, ayrıca rekabet faktörünü ülkeye sokmaktadır.

Genellikle doğrudan yatırımlar sanayi sektörüne yöneliktir ve daha çok A ülkesinden B ülkesine sermaye transferi şeklinde değil, A ülkesinin X sanayi dalından B ülkesinin X sanayi dalına akış şeklinde olmaktadır⁶.

Günümüzün küreselleşen dünyasında gerek sanayileşmiş ve gelişmesini tamamlamış ülkeler, gerekse gelişme yollunda olan ülkeler doğrudan sermaye yatırımlarını kendilerine çekebilmek için büyük çaba harcamaktadırlar. Bunun sebebi, yabancı sermayenin bu ülkelerin ekonomilerine sağlamış olduğu sermaye, yeni teknoloji, modern know – how, yönetim becerisi, pazarlama katkısı ve ihracat imkanı gibi yararlarıdır.

Yabancı sermayenin ülkeye sağladığı bu yararları maksimize edebilmek için, her şeyden önce yabancı sermayeye karşı peşin hükümlerden uzak bir şekilde yaklaşmak, ülkenin çıkarları ile yabancı sermayeli kuruluşların çıkarları arasında akılcı bir denge kurmak gerekmektedir⁷.

1.2.1. Yabancı Sermayenin Türkiye ve Dünya'daki Tarihsel Gelişimi

Türkiye ekonomisinde yabancı sermaye yatırımlarının geçmişi, elli yıl bile değildir. Aslında bu süre, fazla uzun bir zaman dilimini ifade etmemekle beraber, Osmanlı Devleti zamanındaki tecrübeler de dikkate alındığında, Türkiye'de yabancı

⁶ Yetkiner, Erkan, "Vergi Cennetleri ve Yabancı Sermayenin Vergi Cenneti Ülkeleri Seçme Nedenleri", *Vergi Dünyası*, 2001, Sayı : 235, ss.92-95

⁷ Karluk, Rıdvan, "Türkiye'de Yabancı Sermayenin Ekonomik Büyüme Katkısı", *T.C. Merkez Bankası Yayınları*, 2003, s. 8

sermayeli yatırımların diğerk bir deyişle yabancı sermaye uygulamasının yaklaşık bir buçuk asırlık mazisi vardır⁸.

Osmanlı Devleti 19. yüzyılda Avrupa devletlerinin askeri, siyasi ve ekonomik alanlarda ağır baskısı altında bulunuyordu. Osmanlı Devleti'nin Doğu ile Batı arasındaki köprü durumundaki coğrafi konumu, geniş topraklar üstünde büyük bir pazara sahip olması, hammadde kaynaklarını işletememesi, batının Osmanlı ülkesine olan ilgisini her geçen gün daha da artırıyordu.

Osmanlı imparatorluğu'nun gerileme döneminde Avrupa ülkelerinin Osmanlı ekonomi politikaları üzerindeki kontrolü kademeli olarak artmış ve 19. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı maliyesi tamamen yabancı devletlerin denetimi altına girmiştir. Bu sürecin başlangıcı 1838 Ticaret Antlaşmasına dayanmaktadır. Bu antlaşmanın getirdiği ağır şartlar Osmanlı Devleti'ni dış borçlanma yoluna başvurmak zorunda bırakmış ve hızla gelişmekte olan Batı Avrupa ekonomilerinde biriken fonlar da bu borçların kaynağını oluşturmuştur. Ayrıca İmparatorluğun güçlü olduğu dönemlerde yabancıların ülke topraklarında iş görmesini kolaylaştıran ve 'Kapitülasyonlar' olarak bilinen ticaret anlaşmalarına dayalı bir düzen kurulmuştur. Yabancı ülkelerle ticareti kolaylaştıran bu düzen, özellikle 19.yüzyıldan başlayarak ülke ekonomisine zararlı bir yönde işlemeye başlamış, büyük devletlerin imparatorluğun iç işlerine karışmasını kolaylaştırmıştır. Bu dönemde bazı özel imtiyazlı yabancı sermaye şirketleri ülkeye gelmiş ve daha çok kamu hizmetleri ile bazı doğal kaynakların işletilmesi alanlarında yoğunlaşmışlardır. 1838 Antlaşmasıyla dışa karşı indirilen gümrük duvarlarından sonra yeni yeni kurulmaya başlayan ve çocukluk dönemini atlatamamış olan Türk sanayi büyük bir çöküş içine girmiştir.

Çöküş sırasındaki İmparatorluğun, aynı zamanda bağımsız bir dış ticaret politikası izleyebilme imkanından yoksun bir açık pazar konumunda kalmış olması Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan sanayileşme politikalarını büyük ölçüde etkilemiştir. Bu politikada ülkenin temel ihtiyaç maddelerinin üretimi ve alt yapı

⁸ Karluk, Rıdvan, *Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları*, İTO Yayınları, İstanbul, No:13, 1983, s. 51

yatırımlarında kendine yeterli ilkesi esas alınmış ve yabancı sermayeye karşı katı, olumsuz bir tavır sözkonusu olmamıştır.

1929 yılında dünyadaki ekonomik kriz döviz kontrolü konusunu ön plana çıkarmıştır. Cumhuriyet Hükümeti 1929 yılında yürürlüğe giren 1447 sayılı ‘Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu’ ile döviz alım ve satımı için kayıtlamalar getirdi ve yine bu dönemde 1567 sayılı ‘Türk Parasını Koruma Kanunu’ ile de yabancı sermayenin daha sıkı kontrol altına alınmasını sağlamıştır. Menkul kıymetler ve kambiyo borsalarında işlem görecekt yabancı hisse senetleri ve tahviller ile yabancı paralar doğrudan Maliye Vekaletinin iznine bağlandı. Bunun anlamı kambiyo ve yabancı paraların alım ve satım işleminin yasaklanmasıydı.

1947'lere kadar devam eden bu denetleme 22 Mayıs 1947'de Bakanlar Kurulu'nun 13 sayılı kararı ile yabancı sermaye girişine karşı daha yumuşak ve teşvik edici şartlar getirmiştir⁹.

1950 yılından itibaren sürekli bir sanayileşme ve ekonomik büyüme politikası benimseyen Türk Hükümetleri, bu hedefe kendi kaynaklarımız, teknik bilgi ve sermayemiz ile ulaşamayacağının bilincine vararak yabancı sermayeyi teşvik etmeyi kararlaştırmışlardır. Bu dönemde ülkemize yabancı sermaye ithalini mümkün kılan ve yabancı sermaye yatırımlarını düzenleyen bazı kanunlar yürürlüğe girmiştir¹⁰.

Türkiye’de yabancı sermayenin teşviki konusunda çıkarılan ilk kanun 1.3.1950 tarih ve 5583 sayılı ‘Hazinece Özel Teşebbüslere Kefalet Edilmesine ve Döviz Taahhüdünde Bulunulmasına Dair Kanun’ dur. Bu kanunla hem ülkeye gelen yabancı sermayeye belirli şartlar altında transfer garantisi verilmiş hem de borç almak isteyen işletmelere borçlarını dövizle transfer etme imkanı getirilmiştir. 9.8.1951 tarih ve 5821 sayılı ‘Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu’ ise 5583 sayılı kanun yerine geçmiş ve bugün halen yürürlükte olan 6224 sayılı kanunun temellerini oluşturmuştur. Bu kanun kar ve anapara transferleri için sınırlamalar koyması ve sektörlerle ilgili

⁹ Karluk, Rıdvan, *Türkiye Ekonomisi*, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999, ss. 44-48

¹⁰ Sarı, Ayşe, *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 1995, ss. 46-81

olarak getirdiği diğer kısıtlamalar nedeniyle beklenen nicelik ve nitelikte yabancı sermaye akımı sağlayamamıştır¹¹.

Türkiye, 1954 yılında dönemin en liberal politikalarını içeren 6224 sayılı ‘Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu’nu uygulamaya koymuştur. 6224 sayılı kanun ile yabancı sermayenin, ülkenin ekonomik gelişmesine yararlı olması, Türk özel girişimlerine açık bulunan bir faaliyet alanında çalışması, tekel veya özel bir ayrıcalık ifade etmemesi şartlarıyla ekonominin bütün alanlarında faaliyet göstermesi imkan dahiline alınmıştır. Ancak, özellikle yabancı yatırımların onaylanmasıyla ilgili ön şartlar konusunda kanun koyucusunun çok genel bir ifade kullanmış olması pratikte başvuruları yoruma açık hale getirmekteydi. Bunun sonucu olarak yabancı yatırımcıların bir çok başvurusu ya çok uzun süren ve karmaşık bir onaylama sürecinde terkedilmiş ya da reddedilmiştir¹².

Siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar, bürokratik güçlükler, yetersiz iktisat politikaları uygulamaları, yetişkin insan gücü eksikliği ve altyapı yetersizliği gibi nedenlerle 1954’ten 1980 yılına kadar yabancı sermaye yatırımı girişi sağlanamamış ve o yıla kadar verilen yabancı sermaye izinleri 228 milyon dolar üzerine çıkamamıştır.

Türkiye’de 1980 sonrası dönemde yoğunlaşan dış kaynak ihtiyacı, kısa vadeli sermaye ithalini gündeme getirmiştir. 11.8.1989 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan, Türk Parasını Koruma Hakkındaki kanuna dayalı olarak çıkarılan 32 sayılı kararname ile serbestleşme sürecine giren Türkiye’de reel faiz hadlerinin yükselmesinin etkisiyle yabancı sermaye girişlerinde önemli artışlar olmuştur.

Türkiye’nin dışa açık büyüme sürecine girdiği 1980 sonrası dönemde yabancı sermaye girişlerinde etkili olan diğer bir gelişmede, kamu kuruluşlarının özelleştirilmesidir. Tekel konumunda olan mal ve hizmet üreten kamu kuruluşlarının özelleştirilmesinin yabancı yatırımcıya sağladığı en önemli yarar; geniş tüketici kitlesine sahip bir piyasaya doğrudan doğruya özelleştirilen kuruluşların hisse senetlerini satın alarak girmektir. Türkiye’de özelleştirme faaliyetinden sonra,

¹¹Erol, a.g.m., s.75.

¹²Karpat, Şakir,“Yabancı Sermaye”, *Yeni İş Dünyası*, Sayı : 87, İstanbul, 1987,ss.22- 24

ülkemizde faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirket sayısında ve yabancı sermaye miktarında artış olmuştur¹³.

Türkiye'nin 1980'de yabancı sermaye çekmek için yaptığı düzenlemelerin ve diğer liberalleşme politikalarının sonucu olarak 1981 – 1987 yılları arasında ortalama 93 milyon Dolar (net) seviyesine yükselmiş ve 1988- 1991 yılları arasında bu ortalama net olarak 625 milyon Doları bulmuştur. 1990'lı yıllarda bu reformlar ve yabancı sermaye yatırımlarının büyümesi devam etmeyince bu dönem ekonomik açıdan durgun geçmiştir. 1994'te patlak veren kriz ve devalüasyon olayından sonra enflasyon yükselmeye başlamış ve değişkenliği artmıştır. Enflasyonu aşağı çekmedeki başarısızlıklar ve istikrarsızlıklar nedeni ile Türkiye'de yatırımcılar için istikrarsız ve güvensiz bir ortam doğmuştur. Aralık 1999'da hükümet, kredibilitiyi yükseltmek, enflasyonu azaltmak ve yapısal reformları uygulamak amacıyla IMF ile üç yıllık stand – by antlaşması yapmıştır. Ancak 2000'in Kasım – Aralık aylarında yaşanan kriz; Türk Lirasının önemli ölçüde değer yitirmesine ve dalgalı kur politikasına geçilmesine neden olan Şubat 2001 krizi, bu çalışmaların aksamasına neden olmuştur. 2000 ve 2001 yıllarında yabancı sermayede görülen önemli artışın kaynağı ise İş Bankası – Telecom Italian Mobile ortaklığıyla kurulan 3. GSM operatörü Aria'nın lisans hakkının 2 milyar 525 milyon Dolara satılması¹⁴ ve bütün Türkiye'de yayılması için yaptıkları büyük yatırımlardan kaynaklanmaktadır. Türkiye'ye 2003 yılı sonu itibariyle giriş yapan yabancı firma sayısı 6511 olup bu firmaların ülkemizde yapmış oldukları toplam yatırım tutarı ise 4 milyar Dolar civarındadır.

Dünya genelinde yabancı sermayenin tarihsel gelişimine bakıldığında ilk olarak İngiltere'de başlayıp Batı Avrupa ülkelerinde gelişen sanayi devrimi sırasında ortaya çıktığı görülmektedir. Birinci Dünya Savaşından önceki dönemde yaklaşık olarak üç asır boyunca sermaye, tabii kaynaklar ve nüfusa oranla yoğun olduğu alanlardan daha az yoğun olduğu alanlara akmıştır¹⁵. 1800'lü yılların ilk yarısında İngiltere'nin, ihtiyaç duyduğu hammadde, madenler ve petrolün çıkarılması için sömürgelerde yaptığı

¹³ *Hazine Dergisi*, 75. Yıl Özel Sayısı, Ankara, 1998, s. 76

¹⁴ İyibozkurt, Erol, *Küreselleşme ve Türkiye Sorunları ve Çözümleri*, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 2004, s. 107

¹⁵ YASED, *Doğrudan Yabancı Yatırımlar*, 2004, s.23

yatırımlar, yabancı sermaye yatırımlarının başlangıcını temsil etmiştir. Çünkü endüstri devriminin bir sonucu olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında, özellikle batının sanayileşen ülkelerindeki hızlı sermaye birikimi, büyük şirketleri bu sermayeden en fazla karı sağlayacak yatırım alanlarını aramaya yöneltmiştir. Bu yatırım alanları ise, Avrupa endüstrisinin ihtiyacı olan hammaddeleri sağlayacak, doğal kaynak ve ucuz iş gücüne sahip dönemin sömürgeleri ve bağımsız az gelişmiş ülkeleri olmuştur¹⁶.

19. yüzyıla kadar yabancı sermaye olarak Batı Avrupa sermayesinden söz edilirken, 1914 yılından sonra A.B.D. devreye girmiştir. Birinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda A.B.D., yabancı sermaye yatırımlarında ön sırayı almıştır. Ancak 1929-1930 Dünya Ekonomik Krizi yabancı sermaye yatırımları için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Daha önce yabancı sermaye yatırımı yapan ülkeler bu yatırımlarını tasfiye etmeye yönelmişlerdir. İkinci Dünya Savaşının patlak vermesiyle yabancı sermaye yatırımlarında yeni bir döneme girilmiştir. Savaştan önceki yıllarda yabancı sermaye yatırımları daha çok portföy yatırımı şeklinde iken savaştan sonra dolaysız yabancı sermaye yatırımları daha çok önem kazanmaya başlamıştır¹⁷.

Tablo 3:Birinci Dünya Savaşı Öncesi Yabancı Sermaye Akımları (milyon \$)

Sermaye İhraç Eden Ülkeler	Tutar
İngiltere	18.000
Fransa	9.000
Almanya	5.800
A.B.D.	3.500
Diğer	7.700
TOPLAM	44.000

Kaynak : Karluk, Rıdvan, “Türkiye’ de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Katkısı”, T.C Merkez Bankası Yayınları, 2003, s.10

¹⁶ Serin, Necdet, *Kalkınma ve Dış Ticaret : Az Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye*, Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, 3. Baskı, No: 463, 1991,s. 5

¹⁷ Alpar, Cem, *Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma*, Turhan Kitapevi, Ankara, 1980, s. 3

İkinci Dünya Savaşından sonra gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabaları artmıştır. Bu ülkeler sanayileşmiş ülkelere hammadde sağlayıp çeşitli sanayi ürünleri ve sanayi malları ithal eder durumdan kurtulmanın yollarını aramaya başlamışlardır. Yabancı sermaye yatırımları, ihtiyaç içindeki gelişmekte olan ülkelerde, teşebbüs yeteneği, teknoloji, yönetim bilgisi ve pazarlama gibi sermaye kaynaklarının potansiyel bir kaynağı olarak kabul edilmiştir. Üçüncü Dünya Ülkeleri, sadece asgari düzenlemeler değil, vergi bağışıklıkları ve sübvansiyonlar gibi özel teşviklerle dış yatırımlar için uygun bir ortam sağlamaya gayret etmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerin yabancı sermayeye olan pragmatik yaklaşımları sonucu ve 1960'lardan sonra değişen dünya şartları, bu ülkelerdeki yabancı sermaye miktarını artırmıştır¹⁸.

Sanayi devrimini gerçekleştiren İngiltere'nin sömürgelerindeki yatırımları ile başlayan, A.B.D.'nin Birinci Dünya Savaşı sonrasında devreye girmesiyle artan yabancı sermaye, ülke ayırımı yapmaksızın bugün dünyanın her tarafında yatırımlarını gerçekleştirmektedir. Doğal olarak her ülke yabancı sermaye yatırımlarından aynı oranda pay alamamaktadır. Yabancı sermaye yatırım ve yatırımcılarının diğer ülkelerde yatırım yaparken göz önüne aldıkları çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler, artık uluslar ötesi bir nitelik kazanmış olan yabancı sermaye yatırımlarının yönünü belirlemektedir.

1.2.2. Yabancı Sermayenin Bir Ülkeye Gelmesini Etkileyen Faktörler

Yabancı sermaye bir bölgeden başka bir bölgeye, bir ülkeden başka bir ülkeye çeşitli amaçlarla akar. Müteşebbisin kar veya en yüksek kar dışında bir amacının olabileceğini düşünmek ise ekonominin ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Ancak yabancı müteşebbislerin üzerinde önemle durdukları esas konu yabancı bir ülkede elde ettikleri karın kendi ülkelerine transfer edilmesidir. Çünkü kendi ülkesine yabancı ülkede elde ettiği karı transfer edemeyen yabancı yatırımcı için sözkonusu yabancı ülkede yaptığı yatırım önemini kaybetmiştir¹⁹.

¹⁸ Şahin, Metin, *Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları*, Ekonomik ve Sosyal Yayınlar, No: 3, Ankara, 1985, s. 12

¹⁹ Frank, Isaiah, *Foreign Enterprise in Developing Countries*, Baltimore, The John Hopkins University Press, 1980, s. 25

Yabancı sermaye için esas amaç karlılık ve kar transferi olmakla birlikte yabancı sermayenin yatırımlarını yaparken dikkat ettiği bir takım hususlar bulunmaktadır. Bunları ekonomik, siyasi, toplumsal, kültürel, hukuki, ahlaki ve moral değerler olarak sıralamak mümkündür. Yabancı sermaye yatırımlarının bir ülkeyi yada pazarı tercih etme nedenlerine dönük olarak O. Rauh tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları aşağıda yer almaktadır²⁰ :

Tablo 4:Yabancı Sermayenin Tercih Nedenleri

TERCİH NEDENLERİ	YÜZDE (%)
Yüksek karlılık	20,6
Dış pazar büyümesi	19,6
Dış ticarete korumacılık	14,4
Hammadde gereksinimi	12,4
Düşük maliyet	7,2
Pazar çeşitlendirmesi	5,2
Ev sahibi ülkenin döviz darlığı	4,1
İş ilişkilerinin devamı	4,1
Yerel pazarlama kanallarının bozukluğu	3,1
Ürünlerin yabancı isteme uyumu	3,1
Patent haklarının korunması	2,1
Diğer nedenler	4,1
TOPLAM	100

Yabancı sermaye için ana etkenlerin en önemlisi ekonomik etkenlerdir. Ekonomik etkenlerin kapsamına; iç pazar büyüklüğü, ulusal gelirin büyüme hızı, dış ticaret ve kambiyo rejimi, emek fiyatlaması, yabancı yatırımlara uygulanan vergi yükümlülükleri ve vergisel avantajlar, enflasyon ve devalüasyon oranları, kalkınma ve büyüme hızı, dış borç yükü, ödemeler dengesi, dışalım ve dışsatım gelirlerinin ve dış ticarete konu ürünlerin kompazizasyonu, uluslararası finans çevrelerinin o ülkeye ilişkin

²⁰ Demircan, Daim, *Türkiye'de Yabancı Sermaye*, Dilek Matbaası, İstanbul, 1990, s. 94

değerlendirmeleri, o ülke ekonomisinin uluslar arası piyasalarla bütünleşme düzeyi gibi konular girmektedir.

Pazar büyüklüğü, karını azamileştirmek isteyen müteşebbisin ilgisini çeken bir konu olmaktadır. Çünkü yatırımdan sağlanacak gelir pazarın genişliği ve üretilecek ürüne karşı olan talebin büyüklüğüne bağlı bulunmaktadır. Diğer önemli bir faktör de tabii kaynakların bolluğu ve ucuzluğudur. Aslında yabancı sermaye yatırımlarının başlangıçta sadece ucuz ve bol doğal kaynak işletmek ve ana şirkete hammadde temin etmek için yapıldığı bir gerçektir. Yer altı ve yerüstü kaynakları bakımından zengin, Suudi Arabistan, Irak, Kuveyt, Meksika, Filipinler, Nijerya, Peru gibi ülkelerdeki yabancı sermaye yatırımları bunun en güzel örnekleridir²¹.

Bir başka önemli faktör de üretim faktörlerinin bolluğudur. Bunlar arasında en önemli olan ise ucuz işgücü temini kolaylığıdır. Bu özelliğe sahip bölgeler, maliyet açısından nisbi çekiciliğe sahiptirler. Kore, Hong Kong, Singapur, Tayvan ve son yıllarda Çin ucuz işgücü imkanları ile yabancı sermayeyi kendilerine çekmiş ülkelerdir.

Yabancı sermaye firmaları, genel olarak bir devletin politik durumunun yatırım kararlarını etkilediğini söylemektedirler. Pek çok durumda şirketler istikrarsız politik ortama sahip olan ülkelerde yatırım veya tekrar yatırım yapmaktan sakınılmaktadırlar. Siyasi istikrar, ekonomik istikrarı da sağlayan bir unsur olduğundan yabancı sermaye yatırımlarını da ayrıca etkilemektedir. Çünkü yabancı sermaye ilk önce gittiği ülkede emniyetli ve güvenli ortamda bulunmak istemektedir²².

Yabancı sermaye yatırımlarında siyasi sayılabilecek diğer bir konu ise, yabancı teşebbüsün karşılığı verilmeden millileştirilmesidir. Bu yüzyılda Rusya'daki millileştirme, millileştirme hareketinin abidesi olmuştur. 1951 yılından sonra yabancılara ait mülklerin millileştirilmesi, İran, Mısır, Endonezya, Guatemala, Libya ve Küba'da gerçekleşmiştir. Aynı şekilde eğer bir ülkenin politik durumu bir projenin uzun dönem yaşamasını riskli yaparsa, örneğin, muhtemel bir savaş saldırısı veya devletin

²¹ Erol, a.g.m,s.79.

²² Tuncer, Baran, *Türkiye'de Yabancı Sermaye Sorunu*, Ankara S.B.F. Yayınları, No: 241, 1998, s. 35

yıkılması endişesi varsa, yabancı firmalar yatırım yapmakta son derece isteksiz davranacaklardır²³.

Bunlarla birlikte yabancı firmaların var olan rejimi veya politikaları beğenmemesi durumu, genellikle ticari beklentiler üstün görünürse ülke ile ticaret yapılmasını veya bu ülkeye yatırım yapılmasını etkilemez. Angola, Mozambik ve Doğu Avrupa ülkeleri var olan sistemi beğenmemelerine rağmen yabancı sermayenin yatırım yaptıkları ülkelere örnek olarak gösterilebilir.

Psikolojik faktörler de, yabancı sermaye yatırımlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu faktörler geçmişten gelen bir takım endişelerle gelecekte kötü sonuçlar beklenmesine neden olmaktadır. Yabancı bir ülkedeki ideolojik grupların yabancı sermaye konusunda ülkede yürütmekte oldukları olumsuz kampanyalar da yabancı sermaye şirketlerini tedirgin etmekte ve sözkonusu şirketlerin bu ülkelere olan yatırım düşüncelerinin sona ermesine veya belli bir süreliğine askıya alınmasına neden olmaktadır.

Yabancı sermayeden en fazla yararlanan A.B.D, Çin, İngiltere, Lüksemburg, Fransa, İrlanda gibi ülkelere baktığımızda bunların yabancı sermaye konusunda ön yargılı düşünceler taşımadığını görmekteyiz²⁴. Psikolojik rahatlığa kavuşan yabancı sermayenin bu ülkelerin ekonomilerine katkıları çok büyük olmuştur²⁵. Psikolojik faktörler yabancı sermaye yatırımcılarının yatırım kararlarını verirken veya alternatif ülkeleri değerlendirirken göz önünde tuttıkları önemli bir etken olmaktadır.

Bir ülkenin sahip olduğu sosyal yapı, geleneksel özellikler, ahlaki ve moral değerlerin yabancı sermaye yatırımlarını etkilememesi gerekir. Ancak yabancı yatırımcıların kendilerini yabancı hissetmeyecekleri bir ortamda çalışmak istemeyi tercih edecekleri beklenmelidir. Halkını tanıdıkları, kültürüne yabancı olmadıkları, alışkanlıklarını ve tepkilerini bildikleri bir ülkede yatırım, üretim ve satış sözkonusu yabancı firmalar için çok daha kolay olacaktır.

²³ Proffet, Edgar, "Dış Sermaye (Yabancı Sermaye) Konusunda Gelişmeler", *Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Yıl: 21, Sayı : 11, Kasım, 1984, ss. 21-26

²⁴ Uzunoğlu, Sadi, *İşveren Dergisi*, Aralık, 2005, s.15-21

²⁵ Frank, a.g.e.,s.131.

Yabancı sermaye şirketleri için karlılık ilk ve öncelikli tercih nedeni olmakla birlikte, sosyal, ahlaki ve moral değerlerdeki farklılıkların yabancı yatırımcıların kararlarını etkilediği bir gerçektir. Mevzuat yönünden pek farklı olmamakla birlikte Batı ve Amerika kaynaklı sermayenin daha çok kendi aralarında yatırım yapmalarının arkasında sosyal ve kültürel değerlerinin birbirine yakın oluşu yatmaktadır.

Yabancı sermayenin başlangıcından beri değişmeyen bir karakteri vardır; o da yapıldığı ülkenin, siyasal, sosyal, ekonomik politikası ile uyumlu olmasıdır. Çünkü bu faktörler yatırımcı çok uluslu şirketin sadece satış hasılatı ve karını değil aynı zamanda uluslararası piyasalardaki ve özellikle gidilen ülkelerdeki varlığını ve devamlılığını etkilemektedir²⁶.

Yabancı sermayenin gelmesi için teknik detay önemli değildir. Ekonomik, siyasi, psikolojik ve ahlaki değerler konusundaki istikrar, güvence ve yaklaşımlar bir ülkenin yabancı yatırımcılar için çekiciliğini arttırmaktadır²⁷.

1.2.3. Yabancı Sermayenin Yararları ve Sakıncaları

Dünyada küreselleşme süreci öncesinde yeterince önemsenmeyen yabancı sermaye, bugün kalkınmaya olan katkısının anlaşılmasıyla gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerin ilgi odağı haline gelmiştir. Küreselleşme, ekonomi ve ticarete liberalleşme eğiliminin hız kazanmasıyla birlikte, sermayenin serbest dolaşımı artmış, ticaret serbestleşmiş ve tüketici alışkanlıklarında benzerlikler görülmeyle başlamıştır.

Tüm bunlara ilave olarak, sanayi faaliyetlerinin belli bir coğrafi bölgede yoğunlaşması süreci kaybolmaya başlamış, sektörler ve işletmeler arasında hızlı gelişmeler ortaya çıkmış, sınırlar ötesi ve işletmeler arasındaki işbirliği ve yabancı sermaye yatırımı artmıştır.

Bu gelişmeler sonucu, ülkelerin pazarları arasındaki sınırlar neredeyse tamamen ortadan kalkarak tek bir dünya pazarı olmuş ve firmalar da bu pazardan pay kapmak

²⁶ Connelly, Mathew, "İrlanda'da Yabancı Sermaye Tecrübesi ve Elde Edilen Sonuçlar", *Dış Ülkelerde Yabancı Sermaye Tecrübesi*, YASED Yayınları, No: 110, İstanbul, 1983, s. 17

²⁷ Şatiroğlu, Kadir, *Çok Uluslu Şirketler*, Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, N o: 3536, Ankara, 1984, s.215

için, birbirleriyle kıyasıya rekabet etmeye ve daha kaliteli ürünleri daha ucuza üretebilmenin yollarını aramaya başlamışlardır.

Gelişmiş ülkeler rekabet güçlerini artırmada gerekli olan daha ucuz işgücü, daha ucuz hammadde, daha uygun yasal düzenlemeler ve vergilendirme sistemini ve şartlarını elde edebilmek için sermaye ve teknoloji transferi yoluna gitmektedirler.

Gelişmekte olan ülkelerin ise en önemli sorunları sermaye ve teknoloji yetersizliğidir. Düşük satın alma gücü ve iç tasarruflarındaki eksiklikler ve döviz darboğazı yerli sanayinin gelişimini ve rekabet gücünün artmasını engellerken, gelişmiş ülkelerin standartlarına göre esnek mevzuat, ucuz işgücü ve diğer uygun koşullarda yabancı sermaye için uygun bir ortam hazırlamaktadır.

Diğer taraftan, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarını gerçekleştirebilmek için, ihtiyaç duydukları sermaye birikimini sağlamada, dış borç yerine yabancı sermayeye yönelmeleri çok daha akılcı bir yoldur.

Hem kıt sermayenin çok sayıda ülke tarafından paylaşılmak istenilmesi, hem de yabancı sermayenin ülke ekonomisine ve kalkınmasına yaptığı katkıların gün geçtikçe daha çok anlaşılmaya başlanması nedeniyle, ülkeler bugün yabancı sermayeden aldıkları payı artırabilmek için her geçen gün çok daha cazip koşullar hazırlamaya çalışmaktadır.

Geçmişte yabancı sermaye sadece; sermaye açığını kapatmak, üretimi artırmak, işsizliğe çözüm getirmek, üretim maliyetlerini düşürmek, ucuz işgücü, taşıma giderlerinden tasarruf sağlamak, düşük vergi avantajlarından faydalanmak, ucuz hammadde kullanmak, döviz rezervlerini genişletmek gibi nedenlerle cazip bulunuyordu.

Günümüzde ise, yabancı sermaye yatırımlarından beklenenler daha da artmıştır. Belirttiğimiz faktörlere ilave olarak, ülke içinde sağlıklı bir rekabet ortamı yaratmak, ülkeye yeni teknolojiler kazandırmak, know-how getirmek, gelişmiş ve sermaye ihraç

eden ülkelerin politik ve ekonomik desteğini sağlamak, promosyon, dışa açılmak, çevreyi korumak ve insan kaynaklarının geliştirilmesi gibi nedenler de bulunmaktadır.²⁸

Yabancı sermayenin yararları ve sakıncaları toplumsal, siyasal, psikolojik, etik ve ekonomik olabilir. Örneğin; yabancı sermaye bir ülkeye girerken ödemeler dengesi üzerinde olumlu yönde etki yaratırken; o ülkeyi terk ederken ya da elde ettiği karları yurt dışına aktarırken ödemeler dengesinde olumsuz bir etki yaratacaktır. Yabancı sermayeli yatırımlar ülkeye yeni teknolojilerin girmesini sağlarken; yeni giren teknolojiler ülkeyi tümüyle dışa bağlı duruma getirerek ülke kaynaklarının dışarıya aktarılması sonucunu doğurabilir. Yabancı sermayeli yatırımlar ele geçirdikleri üretim güçleri sayesinde ülke siyasal yapısını istedikleri yönde etkileme çabası içine girebilirler.

Tüm bunlar göstermektedir ki, yabancı sermayenin nakit olarak, yatırım şeklinde, ortaklık şeklinde ülkeye girişi çeşitli etkiler yaratmaktadır. Bu etkilerin olumlu yada olumsuz sonuçlar vermesi bir ölçüde o ülke yönetimlerine bağlıdır. Ülkeyi yöneten kadrolar seçici, özenli ve ulusal çıkarlar konusunda dikkatli oldukları sürece yabancı sermaye hareketlerinden olumlu yönde yararlanmak her zaman olanaklıdır. Olayın iki tarafı ve bazen çok tarafı vardır. Yabancı sermaye hareketlerinde olayın tarafları belirli bir çıkar çerçevesinde uzlaşma içinde olmak durumundadırlar. Çıkarın olmadığı yerde bu tür girişimlere zaten gerek bulunmamaktadır. Her ekonomik olayda olduğu gibi, sakıncalar büyük ölçüde bu tür araçların kullanım şekline göre ortaya çıkmakta ya da şekillenmektedir. Sonuç olarak, bugün gelinen noktada yabancı sermaye girdiği ülkeye sakıncaları göz ardı edilecek düzeyde olumlu etkiler ve yararlar sağlamaktadır. Özellikle gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler açısından yabancı sermaye, dış borca göre oldukça yararlı görülmektedir²⁹.

Ülkeler yabancı sermaye politikalarını düzenlerken bu yatırımlardan bazı yararlar beklerler. Yabancı sermaye yatırımlarının ev sahibi ülke bakımından ekonomik yararları:

²⁸ Öztekin, Basri, *Yabancı Sermaye Hakkındaki Görüşler*, YASED Yayınları, No: 3, İstanbul, 1992, s.45

²⁹ Oskay, Suna, "Çok Uluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde Yabancı Sermaye Yatırımlarının İncelenerek Değerlendirilmesi", *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:3, Sayı : 8, 1998, ss. 24-26

Yabancı sermaye, ev sahibi ülkenin sermaye birikimine ve üretim kapasitesine dolaysız bir katkıda bulunur. Az gelişmiş olmanın başlıca özelliği sermaye birikiminin yetersizliğidir. Yabancı sermaye hem başlangıçta getirdiği sermaye ile, hem de sağladığı karları yeniden yatırarak gittiği ülkenin üretim kapasitesini artırır.

Yabancı sermaye, teknoloji ve işletmecilik bilgisini de beraberinde getirir. Bu özelliği dolayısıyla yabancı sermaye yatırımları ülkelerarası teknoloji transferi yollarından birisini oluşturur. Ev sahibi ülkeler yabancı işletmelerden, kendi ülkelerinde araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunmalarını ve yerli personeli modern işletmecilik konularında eğitmelerini beklerler.

Yabancı sermayenin getirdiği dövizler, uzun dönemde sağladığı ithalatı ikame edici ve ihracatı artırıcı etkiler, gidilen ülkenin ödemeler dengesini olumsuz etkiler. Bu bakımdan ev sahibi ülkeler çoğunlukla yabancı sermaye şirketlerinin kar transferlerini sınırlandırıcı düzenlemelerde bulunur ve bunlardan karlarını yeniden yatırıma yönlendirmelerini isterler.

Az gelişmiş ülkelerin yabancı sermaye politikalarında, ülkeye giriş izni verilebilmesi için bu firmaların ihracata yönelik üretimde bulunmaları göz önüne alınan önemli bir faktördür. Uluslar arası nitelikte olan yabancı firmaların dış piyasalar konusunda geniş deneyimleri ve yeryüzüne yayılmış satış ve pazarlama örgütleri vardır. Ev sahibi ülke yabancı şirketin bu olanaklarından yararlanarak ihracatını artırabilmeyi amaçlar.

Yabancı sermaye yerli ekonomiye dinamizm kazandırır ve iç rekabeti artırır. Yerli sanayinin tekeli bir yapıya sahip olması durumunda yeni firmaların piyasaya girişi, tekelciliği kırarak üretimin genişlemesine ve fiyatların düşmesine neden olabilir. Yabancı sermaye yatırımları, yaratacağı yeni iş olanakları ile ülkenin işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunur. Yabancı sermaye kuruluşları sağladıkları karlar ölçüsünde yerel hükümetler için bir vergi kaynağı oluşturur.

Yabancı sermaye konusunda ülkeler birbirinden farklı politikalar izlemişlerdir. Bazıları oldukça liberal bir tutum benimsemiş, bazıları ise yabancı sermaye üzerine çok çeşitli sınırlamalar koymuşlardır. Bu sınırlamalar yatırım alanı, getirilen teknoloji türü,

yabancı sermayenin yerli ortaklık içindeki payı, kar transfer oranı, faaliyet süresi ve ihracat zorunluluğu gibi konuları kapsamaktadır. Ancak 1980'lerden sonra hemen hemen tüm ülkelerin yabancı sermaye konusunda daha liberal bir tutum içine girdikleri görülmektedir.

Yabancı sermayenin yararlarının yanı sıra birtakım sakıncaları da bulunmaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarının temel özelliği işletme yönetimi üzerinde dolaysız bir denetim sağlamaktır. Bu bakımdan, bir plana bağlı olmadan kabul edilen yabancı sermaye, ana sektörleri ele geçirerek ekonomiyi denetimi altına alabilir. Bu ise ülkenin ekonomik ve siyasal bağımsızlığını tehlikeye sokar. Bu durumda belirli amaçlara yönelik para, maliye ve dış ticaret uygulamak serbestisi de kalkar, bağımsız bir sanayileşme politikası izlenemez. Siyasal kurumlar da yabancıların etkisi altına girebilir. Yabancı sermaye yatırımlarının oranı ne kadar artarsa bu sakıncalar o kadar büyür.

Az gelişmiş ülkelerde yabancı sermaye yatırımları, ekonominin bütünlüğünü de bozabilir. Yabancı sermayeli işletmelerde ileri üretim teknikleri uygulanırken, diğer alanlarda geleneksel üretim yapısının sürdürülmesi, ekonomiyi iki bölüme ayrılmış (düal) bir yapı içerisine sokabilir.

Yabancı sermaye yatırımları, gümrük tarifeleri ve ithalat yasakları gibi koruyucu duvarların aşılmasına olanak sağlamaktadır. Dış ticaret kısıtlamaları bazı koruyucu amaçları gerçekleştirmek için konulur. Bunlar tüketimin daraltılması, yerli üretimin artırılması gibi nedenlerle ilgili olabilir. Oysa yabancı sermaye yatırımları ile bu mallar, yurt içinde üretileceğinden tüketim kısılanmaz. Ayrıca üretim de tümüyle ulusal bir nitelik taşımaz. Çünkü çoğu kez gidilen ülkede üretimin son aşaması yapılır, hammadde ve yarı işlenmiş ürünler ithalat yoluyla dışarıdaki ana merkezden karşılanır. Bu ise yerli üretimi dışa bağımlı kılmakta ve ülkenin döviz rezervleri üzerinde büyük bir baskı doğurmaktadır.

Yabancı sermaye işletmelerinin arkasındaki dev sermaye, ileri teknoloji ve yöneticilik bilgisi, küçük ölçekli yerli şirketler karşısında bunlara büyük bir haksız rekabet üstünlüğü sağlar. Rekabet olanağı bulunmayan yerli girişimciler endüstriyi terk

etmeye zorlanır ve böylece yüksek gümrük duvarlarının arkasında faaliyet gösteren yabancı işletmeler, yerli ekonomide tam bir monopolcü durumuna geçebilirler.

Yabancı şirketler çoğu durumda, beklenen şekilde ihracata yönelmemekte, hammaddeleri yerli kaynaklardan değil, yurt dışındaki ana merkezlerinden sağlamakta ve yaptıkları kar transferleriyle de ödemeler bilançosu üzerindeki baskıyı büsbütün artırmaktadırlar.

Ayrıca, çok uluslu şirket yabancı ülkede şube açınca bu şubenin ihracat yaparak kendisiyle rekabette bulunmasına da genellikle izin vermez. Bunun için ana ülkenin kendi piyasasına veya onun denetimi altındaki üçüncü ülkelere ihracatını yasaklar. Böylece ev sahibi ülkenin ihracat olanakları yapay biçimde daraltılmış olur.

Yabancı işletmeler araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin gittikleri ülkelerde değil, ana merkezlerinde toplarlar. Ev sahibi ülkelerin araştırma faaliyetlerine katılmamaları ve yeni teknikleri sürekli olarak yurt dışından ithal edilmek zorunda bırakılmaları, teknolojik bağımlılığın artması demektir. Ayrıca yabancı sermaye yoluyla ev sahibi ülke belirli teknolojileri kullanmaya zorlanır, bu ise sanayileşmeyi ve ulusal teknolojinin gelişmesini ters yönde etkileyebilir.

Yabancı sermaye yatırımları, yatırımcı ülke bakımından da olumlu ve olumsuz bazı etkiler doğurmaktadır:

İlk olumsuz etki sermaye ihraç eden ülkenin ödemeler bilançosunda görülür. Sermaye çıkışı ülkenin ödemeler bilançosunun açık vermesine ya da mevcut açıkların büyümesine yol açar. Ancak uzun dönemde kar transferlerine geçilmesi ile bu yatırımlar, ödemeler bilançosunu olumlu yönde etkilemeye başlayacaktır.

Yabancı sermaye dış yatırımcı bakımından daima bir belirsizlik taşır. Gidilen ülkedeki ekonomik ve siyasal istikrarsızlıkla, bu belirsizlik de artar. Yabancı sermayenin millileştirilmesi yabancı sermayedar ve bağlı bulunduğu ülke açısından endişe doğurur.

Yatırımın ana ülke yerine yurt dışında yapılması yatırımcı ülkeyi bir vergi kaybına uğratabilir. Çünkü yabancı ülkelerde ödenen vergiler genellikle ana ülkedeki

vergi borcundan düşölür ve eğer ana ölkede ödenmesi gereken vergi, dışarıda ödenen miktardan daha yüksek olmuşsa ancak aradaki fark vergi geliri olarak tahsil edilebilir.

Ayrıca ana ölkede yaygın bir işsizlik varken yatırımın yurt dışında yapılması ana ölkenin ekonomik sorunlarının çözümünü güçleştirir. Fakat dış yatırımlardan transfer edilen toplam gelirler karşısında, ana ölkenin kayıpları nispeten önemsiz kalabilir. Ayrıca yatırımcı ölkeler bu sayede yatırım yapılan ölkeleri siyasal etkisi altına da alabilir. Diğer bir deyişle, yatırımcı ölkeler yabancı sermaye politikalarının bir aracı olarak kullanabilirler³⁰.

³⁰ Seyidoğlu Halil, *Uluslar arası İktisat*, Turhan kitapevi, İstanbul, 2001, ss. 577 - 578

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KOBİ’LERE YÖNELİK YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE BAŞARILI ÖRNEKLERİ

2.1. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gittiği Ülke Üzerindeki Etkileri : İrlanda ve Çin

Ekonomik sistemler ne olursa olsun yabancı sermayeden istifade edebilmek için dünya ülkeleri arasında gözle görülür bir yarış mevcuttur. Bunun sebebi, yabancı sermayenin bu ülkelerin ekonomilerine sağlamış olduğu sermaye, teknoloji, modern teknik bilgi, yönetim becerisi, pazarlama ve ihracat imkanı gibi yararlarıdır¹. Bu ülkelerin içinde, gelişmekte olan ülkeler ile birlikte, sosyalist ülkeler ve gelişmiş sanayi ülkeleri de vardır. Yabancı sermaye yatırımları genellikle gelişmekte olan ülkelere çok gelişmiş ülkeleri seçmektedirler.

Uluslar arası Para Fonu üyesi 186 ülkeden günümüzde 14’ünde hala sermaye kontrolü yapılmasına rağmen, dünya ekonomisinde yabancı sermaye yatırımlarında son yıllarda çok hızlı bir artış sağlanmıştır. Bu gelişme, küreselleşme sürecinin hızlandığı 1990’lı yıllarda, uluslar arası sermaye hareketlerine getirilen kısıtlamaların tamamen kalkmadığı bir ortamda meydana gelmiştir².

Yabancı sermaye yatırımları ekonomistlerce uluslar arası bir kapital olarak düşünülmekteydi. Ancak yabancı sermaye yatırımları kapitalin yanında gittiği ülkeye yönetim bilgisi ve teknoloji transferini de beraberinde götürdüğü için diğer kapital hareketleri türünden farklılık göstermektedir³.

Yabancı sermayenin yatırım yaptığı ülke üzerindeki etkilerinden ilki tasarruf ve yatırıma olan etkisidir. Ülkelerin refaha ulaşmalarının ölçütü olarak fert başına düşen milli gelir kullanılmaktadır. Fert başına düşen milli gelir, reel olarak arttıkça ülke refahının da artacağı beklenmektedir. Fert başına milli gelirin artırılması üretim kapasitesinin geliştirilmesiyle, buda her yıl bir öncekine oranla yatırımların artırılması ile mümkün olmaktadır. Bunun anlamı ekonomide her yıl yaratılan toplam kaynakların

¹ Seyidoğlu, Halil, *Uluslararası İktisat*, Turhan Kitapevi, İstanbul, 2001, ss. 589-592

² Doğan, Hüsnü, *Yabancı Sermaye Hakkında Görüşler*, YASED Yayınları, No:3, İstanbul, 1992, s. 19

³ Tuncer, Baran, *Türkiye’de Yabancı Sermaye Sorunu*, Ankara S.B.F. Yayınları, No: 241, 1998, s. 35

belli bir kısmının tüketilmeyerek yatırımlara ayrılması demektir. Toplam yurtiçi tasarruflar iki yolla artabilir. Bunlardan birincisi, özel tasarrufların arttırılması; ikincisi ise kamu tasarruflarının arttırılmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerde problem bu noktada başlamaktadır. Çünkü bu ülkelerde fert başına gelir düşüktür. Düşük gelir düzeylerinde marjinal tasarruf eğilimi de düşüktür. Bu nedenle artan gelir artan nüfus tarafından emilmekte ve tasarruflar önemli ölçüde artmamaktadır. Dolayısıyla teşebbüs tasarrufları kısa sürede olağanüstü sonuçlar vermemektedir. Kamu tasarrufları ise kamu tüketiminin, hızlı nüfus artışı, eğitim, sağlık, tarım ve savunma harcamaları nedeniyle artması; vergi gelirlerinin, vergi kaçakçılığı nedeniyle arttırılamaması sonucu yeterli düzeye ulaşmamaktadır⁴.

Gelişmekte olan ülkeler geri kalmışlık kısır döngüsünü kırabilmek için yatırımlarını arttırmak zorundadırlar. Yatırımlarını arttırmak için gerekli tasarruf birikiminden ise yoksundurlar. Bu ülkelerin kalkınma süreçlerinde karşı karşıya buldukları bu tasarruf – yatırım darboğazı veya sermaye yetersizliği bir ölçüde dışardan ülkeye yapılacak tasarruflar ile ortadan kaldırılabılır. Yabancı sermaye bu türdeki ülkeler için tasarruf darboğazını genişletmekte kullanılabilir önemli bir kaynaktır⁵.

Sınai yatırımların konu bakımından çeşitlenmesi, yatırımların büyüklük kazanması, ara malları ve yatırım malları üretimine geçiş, ihracat olanakları ve zorlukları, iç ve dış piyasalardaki rekabet nedeniyle kalite maliyet unsurlarının ön plana çıkması, sanayi kesiminde teknolojinin önemini daha da arttırmıştır. Teknoloji; insan ve doğa, insan ve insan hakkındaki bilimsel bilgilerin belli amaçları gerçekleştirmek üzere oluşturulan tüm amaçlarını kapsamaktadır.⁶Teknolojik ilerleme ve gelişme ise, büyük çapta araştırma ve geliştirme harcamalarının gerektirmektedir. Bu nedenle teknolojik yenilikler çok uluslu ve uluslar ötesi şirketler tarafından yapılmaktadır⁷. Gelişmekte

⁴ Şatıroğlu, Kadir, *Çok Uluslu Şirketler*', Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, N o: 3356, Ankara, 1984, s.216

⁵ Karluk, Rıdvan, *Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları*, İTO Ekonomik Yayınlar Dizisi, İstanbul, No:13, 1989, s. 209

⁶ Williams,Geil, *Multinational Corporations*, New York, A.S. Bornes and Company, 2001, s.112

⁷ Eren,Sadun, *Teknolojinin Üretimdeki Yeri ve Çağımızdaki Durumu*, TOBB Yayınları, İstanbul, 1998, s.6

olan ülkelerin bu ileri teknolojiyi ülkelere çekebilmesi ancak iki yolla mümkün olmaktadır.

Bunlardan ilki teknik bilginin lisans anlaşmaları, teknik yayınlar, ticaret resmi teknik yardım programları ve diğer haberleşme araçları ile olmaktadır. Bu durum teknoloji ithali ülkelere daha pahalıya mal olmaktadır. Geçmişte ülkelerin bu şekilde dışarıya ödedikleri tutar bu ülkelere giden yabancı sermayenin yarısından fazla olmuştur. Yabancı sermaye yatırımları ileri teknolojinin transferi konusunda önemli bir kanal olarak ortaya çıkmaktadır⁸. Yeni üretim konularında, ekonomik büyüklükte, sanayi yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve üretimlerinin sürdürülmesinde, dünya ülkelerinde mevcut en ileri teknolojinin transferi ve teknolojik gelişmelerin sürekli olarak uygulanması ve ülkeye aktarılmasında yabancı sermaye olanaklarından geniş ölçüde yararlanmak mümkündür.

Yatırım yapan yabancı sermayeli kuruluşlar teknik bilgi ile birlikte çoğunlukla yönetici ve üst seviyede teknisyen niteliğindeki personeli de yatırımın yapıldığı ülkeye getirmektedirler. Gelişmekte olan ülkeye yabancı sermaye yatırımının asıl katkısı bu noktada başlamaktadır. Çünkü bu ülkelerdeki müteşebbisler yapmayı bilmedikleri işleri yurtdışından gelen personelle beraber çalışarak öğrenmektedirler. Yabancı sermaye bankacılık, ihracat, üretim ve teknoloji konusundaki yönetim ve işletmecilik bilgisini de bu yolla yaygınlaştırmaktadır⁹. Yabancı sermaye ile birlikte, üst düzey yöneticiler de yatırım yapılan ülkeye gitmekte, ancak gerekli diğer işgücü yerli kaynaklardan karşılanmaktadır. Büyük bir işsiz potansiyeline sahip az gelişmiş ülkeler açısından, bu işsizliği giderecek yatırımların kendi kaynakları ile gerçekleştirecek imkanlar yetersiz olduğundan, yabancı sermaye yatırımları istihdam açısından elverişli bir durum yaratmaktadır.

Yabancı sermaye yatırımları gittikleri ülkelerin ödemeler dengesi üzerinde etkileri olmaktadır. Yabancı sermaye yatırımcısının ülkeye ilk gelişinde bir defaya mahsus olarak getirdiği yatırım sermayesi ödemeler dengesi üzerinde olumlu etki yapar ancak bu geçici bir durumdur. Çünkü, bu şirket üretimini durdurduğunda getirdiği

⁸ Şatiroğlu, a.g.m., s.180

⁹ Sadun, a.g.m., s.8

sermayeyi dışarıya çıkaracaktır. Ayrıca yabancı sermayeli şirketin üretim faktörleri ve ara malları ithalatı, ödemeler dengesini olumsuz etkileyecektir¹⁰.

Bunun yanında yabancı sermayenin ödemeler dengesine olumlu katkıları da olmaktadır. Bu etki yabancı sermayeli şirketlerin ihracat olanaklarının fazla olması ile orantılıdır. Uluslar arası piyasalardaki etkileri ile yabancı sermayeli şirketler ülke ihracatının artmasını sağlamaktadırlar. Böylece ödemeler dengesi üzerinde kar transferinden doğan olumsuzluğun da etkilerini azaltmaktadırlar¹¹. Yabancı sermayeli şirketler, kendileri ihracat yapmasalar bile üretim kapasitesini artırarak yerli yatırımcıyı ihracata zorlamaktadırlar ki bu daha çok tercih edilen bir durumdur.

Yabancı sermaye yatırımlarının gittiği ülkenin tasarruf, istihdam, teknoloji düzeyi ve ödemeler dengesi üzerinde önemli etkileri olmaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarının en yoğun yaşandığı 1960 ile 1982 yılları arasında yapılan bir araştırmada sözkonusu dönemde yapılan yabancı sermaye yatırımlarından en iyi şekilde yararlanan ülke İrlanda olmuştur. Öyle ki sözkonusu dönemde ülkeye gelen yabancı yatırımlar 82.000 İrlanda'lıya iş imkanı sağlamıştır¹². İrlanda özellikle ülkesine gelen yabancı sermaye yatırımlarını doğru alanlara yönlendirerek ihracatını her yıl bir önceki yıla göre artırmayı başardığı ve dünyanın sayılı ihracatçı ülkeleri arasında yer aldığı için incelenmesi gereken bir ülkedir. İrlanda'nın bugün tüm gelişmekte olan ülkeleri imrendiren dönüşümü o yıllarda atılan bir adımla başlamıştır. 1987 yılında siyasi partiler, işçi ve işveren kuruluşları ve ülkenin toplumsal yaşamında ciddi ağırlığı olan kilise bir araya gelerek "Ulusal İyileştirme İçin Program Anlaşması"nı imzaladılar. Toplumsal uzlaşma hayalinin gerçekleşmesi anlamına gelen bu anlaşmanın temelinde iki önemli madde bulunmaktadır: Devlet bu anlaşmadan sonra şirketler için azami % 10 olan düşük vergi politikası uygulayacak, buna karşılık işçiler için kabul edilebilir bir ücret politikası izleyecektir.

İrlanda ekonomisinin başarısının arkasında 1980'lerin sonlarında başlayan devlet harcamalarındaki kısıntıların, vergi oranlarının azaltılmasının, bilgisayar, finansal

¹⁰ Karluk,a.g.m.,s.25

¹¹ Bozkurt, Ünal, *Ekonomide Yabancı Sermaye*, İstanbul, YASED, Yayınları, No: 15, 1998, s.18.

¹² Conelly,Mathew, "İrlanda'da Yabancı Sermaye Tecrübesi ve Elde Edilen Sonuçlar", *Dış Ülkelerde Yabancı Sermaye Tecrübesi*, YASED Yayınları, İstanbul, No:110, 1983, s.26.

hizmetler ve eczacılık ürünlerine yönelik sektörlere doğrudan yabancı yatırımları çekmeye yönelik planlı hükümet programlarının payı büyüktür. Bu faktörler İrlanda'nın 1990'ların başından beri yaşamakta olduğu ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır. Bu faktörler İrlanda'nın bugünkü ekonomik performansında Avrupa Birliği'ne katılması ve bu katılım sonucu ekonomik yapısında görülen temel değişiklikler önemli rol oynamıştır. Sözkonusu değişiklikler özellikle dış ticaret yatırımlarında ve tarım sektöründe görülmüştür.

İrlanda'nın Avrupa Birliği'ne üye olarak girişinden itibaren aldığı AB fonları, İrlanda'nın ana sektörlerindeki alt yapıyı geliştirmesine ilaveten İrlanda hükümetine gerekli yapısal reformların gerçekleştirilmesi konusunda da çok etkili olmuştur. Avrupa Birliği fonlarının rasyonel kullanımı ile kamu maliyesi disiplin altına alınmış, alt yapı yatırımları dolayısıyla makro ekonomik istikrar sağlanmıştır.

İrlanda'nın hızlı gelişmesindeki en önemli faktör ülkeye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıdır. 1998 yılında 8,1 milyon dolar olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları 1999 yılında 18,2 milyar dolara yükselmiştir. Yabancı sermaye İrlanda ekonomisi için hayati öneme sahiptir. Keza yabancı sermayenin yarattığı istihdamın yanısıra, teknolojik know-how'un ülkeye gelmesi, verimliliğin hem büyük işletmelerde hem de KOBİ'lerde artırılması ve ihracatın yükselmesinde büyük katkısı bulunmaktadır. Ayrıca, bu yolla İrlanda'lı firmalara uluslararası standartta yönetim anlayışı sağlanmakta ve İrlanda'lı emeğin kalitesi hızla yükselmektedir.

Sözkonusu yabancı sermaye tutarının üçte birinden fazlası Dublin'deki uluslararası finans merkezinde bulunmaktadır. Merkezdeki yabancı sermaye hareketleri, bilgi işlem, makine ve programları, kimya ve ilaç sanayi konuları ile iştegal eden ABD firmaları ve uluslararası banka ve mali kuruluşların ülkede firma kurmaları veya şube açmaları şeklinde gerçekleşmiştir. Bu gelişmede sözkonusu alanlarda küçük ve orta ölçekli birçok işletmenin kurulmasını böylece ülkede istihdamın ve ihracatın artmasını sağlamıştır.

Yabancı sermaye nedeniyle ihracata dayalı yüksek vasıflı sanayi sektörü yapısı yaratılmıştır. Sanayi alanında yüksek teknoloji elektronik, sağlık ve eczacılık sektörleri ile elektronik ortamda ülkeler arasında ticareti yapılan bilgisayar yazılımları, tele-

pazarlama, finans hizmetleri bu alanda başı çekmektedir. İrlanda'da yatırım yapan büyük çok uluslu şirketler olarak Microsoft, Oracle, Lotus, Pfizer, Merck Sharp & Doehme, Intel, IBM, Hewlett Packard sayılabilmektedir.

İrlanda sermayeli küçük ve orta ölçekli şirketler ise daha çok iç piyasaya veya İngiliz piyasasına yönelik giyim, ayakkabı ve deri eşya üretimi yapmaktadırlar. 1998 yılında sözkonusu sektörlerde meydana gelen daralma % 50'den fazla olmuştur. Geleneksel sanayi dediğimiz KOBİ'lerin üretiminde meydana gelen bu daralma Asya ve Kuzey Afrika'dan ithal edilen ucuz giyim ve diğer tekstil ürünlerinin ithalatında uygulanan düşük gümrük tarifeleri ve İrlanda'daki ücret ve diğer üretim maliyetlerinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır¹³.

İrlanda'nın 2002 yılı ihracatı sektörel bazda incelendiğinde ise kimya- eczacılık sektörleri, makine- ulaştırma ve diğer imalat sanayi sektörlerinin ülkenin en büyük üç ihraç sektörünü oluşturdukları görülmektedir. 2002 yılında ihracatının % 42'si kimya- eczacılık sektörleri ürünleri, % 35'i ise makine – ulaştırma sektör ürünlerinden meydana gelmiştir. Bu iki ana sektörün alt kalemleri incelendiğinde ise, kimya- eczacılık sektöründe organik kimyasal maddelerde 17,6 milyar Euro, tıbbi-eczacılık ürünlerinde ise 15,8 milyar Euro tutarında ihracat yapıldığı, makine-ulaştırma ana sektöründe; büro makinalarında 19 milyar Euro, elektrikli makine-cihazlarda 9 milyar Euro'luk ihracat değerlerine ulaşıldığı görülmektedir.

2002 yılında İrlanda'nın AB içine ihracatında ilk üçte İngiltere, Belçika ve Almanya yer almaktadır. 2001 yılı ile karşılaştırıldığında Belçika'ya yapılan ihracat üç kat artış gösterirken, Almanya'ya yapılan ihracat ise yarı yarıya azalmıştır. İrlanda ihraç ettiği temel maddeler arasında ileri teknoloji ürünleri, bilgi- işlem makinaları, organik kimyasal ürünler, tıbbi malzeme- eczacılık ürünleri ve yağlar ile parfümeri ürünleri bulunmaktadır.

2002 yılında İrlanda'nın ithalatının sektörel dağılımı incelendiğinde; makine-ulaştırma teçhizatı, büro makinaları, elektrikli makine ve cihazlar, kara taşıtları, organik kimyasal maddeler ve tıbbi- eczacılık mamülleri olduğu görülmektedir.

¹³KOBİ Efor, "İrlanda: Ekonomisi Büyük ", Haziran, 2003, Yıl: 2, Sayı :14, ss. 4-5

İrlanda'da kimya, eczacılık ürünleri ve bilgisayar sektörlerindeki çok uluslu firmaların ilgili sektörlerde ülkeye hammadde ithal edip, işledikten sonra yurtdışına ihraç etmeleri, sözkonusu sektörlerin hem ihracat hem de ithalatta öne çıkmasına neden olmaktadır.

İrlanda'nın 1994-2003 dönemindeki on beş yıllık dış ticareti incelendiğinde; ihracatın 29 milyar euro'dan 82 milyar euro'ya, ithalatın ise 22 milyar euro'dan 48 milyar euro'ya yükseldiği görülmektedir. Devamlı olarak dış ticaret fazlası veren ülke, hızlı ihracat artışına bağlı olarak, dış ticaret fazlasını da 7 milyar euro'dan 35 milyar euro'ya yükseltmiştir. Buna paralel olarak dış ticaret hacmi de 51 milyar euro'dan 130 milyar euro'ya çıkmıştır. Dış ticaretinin yaklaşık üçte ikisini AB ülkelerine gerçekleştiren İrlanda'nın diğer önemli ticaret ortakları ABD, Japonya, İsviçre ve Çin'dir.

Tablo 5: İrlanda Dış Ticareti(Milyon Euro)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim
1994	28,891	21,945	50,836
1995	35,330	26,181	61,511
1996	38,609	28,480	67,089
1997	44,868	32,864	77,732
1998	57,322	39,715	97,037
1999	66,956	44,327	11,283
2000	83,889	55,909	139,798
2001	92,690	57,384	150,074
2002	93,626	55,456	149,082
2003	82,176	47,525	129,701
Değişim 2002/2003	-12,2	-14,3	-13

Kaynak: KOSGEB Yayınları , İrlanda Ülke Raporu, İstanbul, 2004

İrlanda'dan çıkış yapan sermayede de bir artış sözkonusudur. İrlandalı şirketler 2001 yılında yurtdışında yaklaşık 5,5 milyar Euro değerinde yatırım yapmışlar ve yapılan bu yatırımların % 85'i ABD ve İngiltere'ye yönelik olmuştur. AB üyesi ülkeler içinde 2003 yılına göre yabancı sermaye girişini ikiye katlamış tek üye ülkedir. 2003 yılında Google, e/Bay, Yahoo gibi internet firmaları ülkede ofisler açmış, Ingersoll Rand firması global satış ve servis merkezi için ülkeyi üs seçmiş, dünya gayrimenkul

piyasaının önde gelen firmalarından HVB Bank ile Avrupa bilgisayar programı yazılım sektöründe lider firma SAP İrlanda'da büyük çaplı yatırımlar yapmışlardır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları açısından İrlanda AB üyesi ülkeler içerisinde bilgisayar programları yazılım sektöründen % 41, eczacılık-tıp teknolojilerinden % 31, tüketici danışma hatları merkezlerinden % 25, bilgi ve haberleşme teknolojilerinden % 12 ve imalat sanayiden % 9 oranında pay almaktadır. 2004 yılı itibariyle ülkedeki yabancı sermayeli firma sayısı 1054 olup, bu firmalar tarafından 129,000 kişiye istihdam yaratılmıştır.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) yabancı sermayeden yararlanma oranını gösteren bir kavram olarak Transnationalty Index (TNI) geliştirmiştir. Bu indeks değeri yabancı iştiraklerin toplam varlıklarına oranı, yurtdışı satışların toplam satışlara oranı ile yurtdışında sağlanan istihdamın toplam sağlanan istihdama oranının aritmetik ortalamasıdır. TNI'ya göre yabancı sermayeden en fazla yararlanan ülke Yeni Zelandadır. Onu Belçika, Lüksemburg, Yunanistan, Avustralya, Hollanda, İngiltere, İrlanda izlemektedir. Oransal bir indeks olduğundan büyük ekonomilerin değeri küçük çıkmaktadır.

UNCTAD verilerine göre 1998 yılında dünyadaki yabancı doğrudan yabancı sermaye yatırım miktarı 690 milyar dolardır. Bu rakam 2004 yılında 560 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dünya ekonomisinde 1995 yılından sonra gelişme yolunda olan ülkelere yönelik akım şeklindeki yabancı sermayede azalış gözlenirken, sanayileşmiş ülkelere giren sermaye miktarında artış meydana gelmiştir. 2003 yılında gelişmiş ülkeler dünyadaki toplam yabancı sermayeden % 72 oranında pay alırken bu oran gelişmekte olan ülkeler için % 23 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 6: Bölgelere Göre Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

	1992-1997	2002	2003	2004
TOPLAM	310	817	678	560
GELİŞMİŞ ÜLKELER	180	571	489	366
ALINAN PAY	% 58	%69	%72	%65
GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER	118	219	157	172
ALINAN PAY	% 38	%26	%23	%30

Kaynak : Hazine Dergisi, Yabancı Sermaye İzinlerinin Ülkelere Göre Dağılımı,Ankara, 2004

Kalkınma için sermaye sıkıntısı çekmeyen gelişmiş ülkeler dahi birbirleriyle rekabet ederek yabancı sermayeyi ülkelerine çekmek için ayrı bir gayret göstermektedirler. Örnek olarak Kanada'nın Fransız firması Michelin'i ülkesine çekebilmek için bu firmaya yaptığı hibe gösterilebilir. Ayrıca Japonya'nın bugünkü gelişme ve sanayileşme seviyesinde yabancı sermaye yatırımlarının büyük bir rolü vardır. Yunanistan, Belçika, Avusturya ve İrlanda da gelişme ve kalkınmasında yabancı sermayeden akıllıca faydalanmasını bilmiş ülkelerdir¹⁴.

Doğu Avrupa ülkeleri de batıdan ülkelerine yabancı sermaye çekme yarışındadırlar. Bu arada Rusya ve Çin gibi sosyalist ülkeler dahi bu konudaki kararlarını vererek uygulamaya geçmişlerdir. Bir zamanlar batıdan kredi bile almaktan kaçınan Çin, şimdi batı ülkeleri ile ortak yatırımlara ve girişimlere başlamıştır. Savunma sanayinde dahi dışa ve dış sermayeye ağırlık vermektedir. Inter Continental Grubu, Exxon, Union, Philips, Penzoil ve Coca-Cola gibi uluslar arası firmalar artık Çin'de faaliyet göstermektedir¹⁵.

¹⁴ Schulze, George, *The Political Economy of Capital Controls*, Cambridge University Press, November, 1999, s. 32

¹⁵ Alper, Metin, *UNCTAD 2004 Dünya Yatırım Raporu*, YASED Yayınları,2005, s.12

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde aynı zamanda devletin KOBİ'leri destekleyici ve gelişmelerine yardımcı olacak çeşitli programlar uyguladığı görülmektedir. Uluslararası kurum ve kuruluşların mali ve mali olmayan bir çok yardım imkanlarını içeren programlarla KOBİ'lere yardımcı olmalarının temel nedeni; bunların büyük ölçekli firmalar ile karşılaştırıldığında bazı ekonomik faydalarının olmasıdır. Sözkonusu yardımların gittiği ülkede iş imkanları yaratması, piyasada ekonomik etkinliği sağlanması ve ekonomik büyümeye katkı gibi çok önemli faydaları bulunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lere olan desteğin ekonomik olmaktan çok politik ve sosyal boyutlu olduğu gözlenmektedir. Bir çok gelişmekte olan ülkede kadınların sosyal yaşama aktif olarak katılımı için kadın girişimciliğine büyük destek verildiği görülmektedir¹⁶. Sosyal istikrarın sağlanması ve bölgesel gelişmenin bir amacı olarak da görülen KOBİ'ler uluslar arası kurumlarca da oldukça önemsenmektedirler. Çünkü KOBİ'ler özellikle gelişmekte olan ülkeler için özel sektörü oluşturan girişimlerdir. KOBİ'lerin iş imkanı yaratmak, piyasada etkinliği sağlamak ve ekonomik büyümeyi sağlamak gibi ekonomik faydaları nedeniyle geliştirilmeleri gerekmektedir¹⁷.

Çin Halk Cumhuriyeti merkezi planlı ekonomiden serbest pazar ekonomisine kademeli olarak geçen ve uyguladığı ekonomik reformlar sayesinde dünyanın en çok yabancı sermaye yatırımı çeken ve en büyük ihracatçısı konumuna gelmiş bir ülke olması sebebiyle incelenmektedir. 1978'ten bugüne kadar dünya ekonomisi politığıne dışa açılma (open door policy) ve reform politikaları uygulayarak katılma eğilimine giren Çin bu politikaları uygularken sosyo-politik değişim evrelerini izledi ve çok önemli sonuçlar elde etti. Özellikle, önemli bir ekonomik değişim meydana getiren bu politika, Çin' de yabancı yatırımlarda belirgin artışla sonuçlanmıştır.¹⁸ Çin hükümeti yabancı yatırımları çekebilmek için son yirmi yılı aşkın bir süredir yatırım çevresini geliştirmek amacıyla hükümet politikalarını sürekli olarak yeniden düzenlemiştir. Çin'in çok başarılı olan üç politikasını şu şekilde belirtebiliriz:

¹⁶ Karluk, a.g.m., ss.70-107.

¹⁷ Hallberg, Karen, "A Market Oriented Strategy for Small and Medium Sade Enterprises", *International Finance Corporation*, Discussion Paper, 2000, No: 40,s.25

¹⁸ Kueh, Yak-Yeow "Foreign Investment and Economic Change in China", *China Quarterly* 131, 1998, s.637

1. Yabancı yatırımcılara yönelik ayrıcalıklı vergi düzenlemeleri,
2. Yabancı yatırımcılar için hazırlanmış esnek anlaşma formları,
3. Özel ekonomik alanların kurulması.

1980'lerin başında Çin'e mal satarak vurgun yapmayı planlayan Philips, General Electric, Motorola, Samsung gibi çok uluslu şirketler süreç içinde Çin'de mal satmayı değil yatırımı ve ihracatı kolaylaştıran bir ortamla karşılaşmışlardır. Öyle ki; Çin ihracata dayalı bir kalkınma stratejisi izleyen Güney Doğu Asya ülkelerinden daha büyük bir iç pazara, ucuz işgücüne ve ölçek ekonomisine sahip olması sebebiyle yabancı sermayeyi kendine çekmiş ve bu bölge ülkelerin en ciddi rakibi haline gelmiştir. Özellikle Çin'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin diğer ülkelerdeki benzerlerine göre oldukça ucuz maliyetli olması dünyadaki yabancı sermaye yatırımının Çin'e akışının en önemli nedenidir. Çin Halk Cumhuriyetine giden yabancı sermaye yatırım tutarı 2003 yılında 876 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir¹⁹.

Çin'in rekabet üstünlüğünü sağlayan sebeplerin başında, 1970'li yılların sonlarında başlayan ve ülkeyi merkezi ekonomiden serbest piyasa ekonomisine dönüştürmeyi hedefleyen ekonomik reformlar gelmektedir. Çin katı, aşırı bürokratik, şeffaflıktan uzak yatırım rejimini de serbestleştirmiş ve serbestleşmenin başladığı 1979'lardan itibaren önemli ölçüde doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmiştir. 2002 yılında yabancı sermaye yatırımları 53 milyar Dolara ulaşmış, böylece Çin, ABD'yi de geçerek dünyanın en çok yabancı sermaye çeken ülkesi olmuştur. 2003 yılında GSYİH % 9,1 oranında artmıştır. Bu oran 1997 yılından sonraki en büyük büyümeye işaret etmektedir. Büyümenin öncülüğünü sabit sermaye yatırımları yapmıştır. Bu reformlar sayesinde dünyada benzeri görülmemiş bir büyüme sürecine giren Çin, ülkeye giren rekor yabancı sermayenin de etkisiyle, 1978'de gayri safi yurtiçi hasılasına göre dünyanın dokuzuncu ekonomisi iken, 2003 yılında ikinciliğe yükselmiştir²⁰.

Yapısal reformlar dışında Çin'in en büyük rekabet avantajı dünya ortalamasının çok altında kalan işgücü maliyetleridir. Rekabetçiliğin bir göstergesi olarak,

¹⁹ Yıldızoğlu, Engin, "Çin Dersleri", *Cumhuriyet Gazetesi*, 14.02.2002

²⁰ Lawrence, Jacob, "The Chinese Economy After The Sixteenth Party Congress", Stanford University, Asia/Pasific Research Center, May 2003, s.67

UNCTAD'ın 2002 Ticaret Kalkınma Raporu verilerine göre, ABD'nde bir işçiye ödenmekte olan ücret 100 birim olarak kabul edildiğinde, Çinli bir işçiye 2,1 ücret ödenirken Türk işçiye ise 15,7 birim ücret ödenmektedir. Ancak işçi verimlilik oranları rakamları çok çarpıcı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Buna göre ABD'de işçinin verimliliği 100 birim kabul edildiğinde, Çinli işçinin verimliliği 2,7 birim, İsveçli bir işçinin verimliliği 53 birim, Türk işçinin verimliliği ise 22,7 birim olarak ortaya çıkmaktadır. Çin işgücü maliyetinin düşüklüğünden kazandığı avantajın büyük bölümünü verimlilikteki dezavantajından dolayı kaybetmektedir.

Çin yeterli petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip değilse de üretimde kullanılan enerji birim fiyatının düşüklüğü de ülkenin rekabetçi yapısı için önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Benzinin litre fiyatı Çin'de Türkiye'ye nazaran %275, elektrik enerjisi KWH olarak %134, doğalgaz ise %38 oranda daha ucuz satılmaktadır. Bunun yanı sıra, çalışanların sendikal haklarının kısıtlılığı, vergilerin göreceli olarak düşük olması, bazı sektörlerin devlet tarafından desteklenmesi, marka taklitçiliği nedeniyle sağlanan menfaatler Çin para birimi Yuan'ın devlet tarafından bilinçli olarak düşük tutulma politikası, pek çok firma sahibinin hala devlet olması ve bu firmaların hammadde ihtiyaçlarının dış piyasalardan toptan fiyatlarla temin edilmesi nedeniyle sağlanan ölçek ekonomileri, Çin'e mukayeseli üstünlük kazandıran etmenlerdir²¹.

Serbestleşme ve teşviklerin sonucunda Çin' in mal ihracatı 1970' lerin sonunda yıllık 10 milyar Dolar seviyesinden 2003 yılında 483 milyar Dolar seviyesine ulaşmıştır. Bu seviye ile Çin dünya ihracatının %5' inden fazlasını yapmaktadır ve dünyanın 6. büyük ihracatçısı konumundadır. Ülke ihracatının yapısı da birincil mallardan emek yoğun sanayi ürünlerine (tekstil, giyim, oyuncak ve elektronik gibi) doğru değişmektedir. Ülkenin ithalatı da artan sermaye malı, hammadde ve ara malı talebine bağlı olarak önemli ölçüde artmıştır.

Çin son yirmi yılda tüm dünyayı şaşırtan bir hızla büyümektedir. Kişi başına gelirin oldukça düşük olduğu göz önünde alındığında büyüme potansiyelinin ne kadar yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Kırsal kesimde büyük bir işgücü fazlasının

²¹ Arısoy, Ebru- Soranlar, Burak, "Asya'nın Devi Çin Halk Cumhuriyeti" *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:2004, Temmuz, Sayı:32, ss.13- 14

bulunması, yerli tasarruf oranının yüksek olması ve doğrudan yabancı yatırımların seviyesindeki artışlar ülkenin büyüme potansiyelini etkileyecek faktörler arasındadır. Düşük katma değerli tarımdan yüksek katma değerli sanayiye geçiş verimlilik artışlarını da beraberinde getirmiştir. Ülkenin toplam faktör verimliliği ortalama % 2-3 oranında artmaktadır. Yatırımların getirisi artmaktadır; sanayi firmalarının karlarının gelirleri son on yılda güçlü bir şekilde yükselmiştir.

Çin’de son çeyrek yüzyıldır sürdürülen reform ve dışa açılma politikasının önemli bir neticesi olarak hızla gelişen KOBİ’ler milli kalkınmayı destekleyen ve toplumsal gelişmeyi sağlayan önemli bir güç haline gelmiş bulunmaktadır. Bugün sayısı 10 milyonu geçen KOBİ’lerin Çin’in ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli rolü bulunmaktadır. Öncelikle ekonomik kalkınmasını geliştiren ve hızlandırılan önemli bir güç olan, 1990’lı yılından itibaren hızla gelişen Çin’in sanayinde kaydedilen yeni değerlerin %77’sini sağlamış bulunmaktadır. İkinci olarak istihdam konusunda çok esnek ve hareketli olan KOBİ’ler, toplumda iş imkanı yaratan ana güç görevini yapmakta, yerel mali gelirin ana kaynağını oluşturmakta ve toplumsal istikrarın sağlanmasında önemli katkılarda bulunmaktadırlar. Üçüncüsü ise KOBİ’lerin, teknik ve çalışma sistemini iyileştirmede gittikçe daha önemli rol oynamasıdır. Çin’in patentlerinin %65’i, teknik iyileşmesinin %75’i ve yeni ürünlerin %80’i KOBİ’ler tarafından gerçekleştirilmektedir. Dördüncü olarak kuruluş ve işletme maliyeti düşük olan, piyasaya çabuk ayak uyduran, pazar ve müşterilerine yakın olan KOBİ’ler, rekabetin en yoğun olduğu alanlarda çok aktif olup reformların derinlemesine sürdürülmesini sağlayan ana güç haline gelmiş bulunmaktadır²².

Çin ekonomisinin gelişmesinde çok önemli ve dinamik bir güç olan KOBİ’lerin kendi avantajlarının daha fazla ortaya çıkararak Çin’in kalkınmasına daha fazla ivme kazandırması beklenmektedir. Bu konuda üç strateji söz konusudur. İlki ihtisaslaşmadır. KOBİ’lerin, çabuk üretime geçebilme avantajından yararlanarak, bazı konularda uzmanlaşarak, kendilerini rekabet gücü yüksek teşebbüslere dönüştürmeleri beklenmektedir. İkinci olarak birleşmedir. KOBİ’lerin kendi aralarında, büyük işletmelerle ve hatta uluslar arası şirketlerle işbirliği kurarak daha kapsamlı ve verimli

²² Song, Aiguo, “Türk - Çin KOBİ’lerinin Ortak İş Platformu”, Çin Halk Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi, 02.12.2005, s.2

üretim oluşturmaları beklenmektedir. Üçüncü ise bölgesel gruplaşmadır. KOBİ' lerin birbirine kenetlenerek ve işbirliği yaparak belli bölgelerde ve belli ürünler için gruplar halinde üretimi yoğunlaştırmaları planlanmaktadır.

Çin Dünya Ticaret Örgütü' ne girmesi ile ekonomik küreselleşmeye ayak uydurmak üzere dış dünyaya daha fazla açılmaktadır. Bunun için Çin hükümeti, küçük işletmeleri yurtdışında yatırım yapmaları, uluslar arası ticarete yer almaları ve pazarlama yapmaları konusunda teşvik emektedir. Çinli işletmelerin dünyada daha aktif faaliyet göstermeleri beklenmektedir. Bu bağlamda oran olarak kendi markaları pek fazla olmayan Çinli KOBİ' ler için markalaşma stratejisi mutlaka uygulanmalıdır.

2.2. Türkiye' de KOBİ' lere Sağlanan Destekler ve Başarılı Örnekleri

Türkiye'de yabancı sermayenin gelişimine ve etkilerini incelemek için ise Osmanlı İmparatorluğu döneminden bugüne kadar olan gelişimi incelemek gerekmektedir. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde mevcut az sayıdaki sanayi tesisinin büyük bölümü kapitülasyonlarla tanınan ayrıcalıklar sayesinde yabancı sermaye tarafından kurulmuştur. 1923 yılı itibariyle ülkede madencilik, enerji, tütün işletmeleri ve imalat sanayinde faaliyet gösteren İngiliz, Fransız, İtalyan, Alman ve ABD kökenli 87 firma bulunmaktadır.

Türkiye'de sanayileşme çabaları cumhuriyet öncesi 1913 tarihli Sanayi Teşvik Kanunu ile başlamış, 1923 İzmir İktisat Kongresi'yle ekonomik gelişmenin özel kesimin öneri ve talebinin devlet tarafından karşılanması şeklinde olması benimsenmiştir. 1929 yılından itibaren ise sanayileşmede tümüyle devletçilik uygulaması ön plana çıkmış ve 1934 yılında 1. Beş Yıllık Sanayi Planı yürürlüğe konmuştur²³.

Cumhuriyetin ilk döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nu çöküş noktasına getiren etkenlerden biri olan kapitülasyonların bıraktığı tatsız deneyimlerinde etkisiyle

²³ İyibozkurt, a.g.e.,s.94.

uygulanan katı devletçilik politikaları sonucu 1950’li yıllara değin birkaç istisna dışında yabancı sermaye girişine sıcak bakılmamıştır²⁴.

1954’de imalat sanayi ve diğer ekonomik faaliyet kollarında özel yabancı sermayenin teşviki için 6224 sayılı Özel Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun ile petrol alanında özel sektörün ve yabancı sermayenin teşviki ile ilgili 6236 sayılı kanun yürürlüğe konmuştur. İmalat sanayinde esas itibariyle yine ihracat sanayi yerine ithal ikame sanayi kollarına ağırlık verilmiştir.

1954 yılında başlayan yabancı girişimcinin teşvik edilmesi anlayışı sonucu takip eden yıllarda kimya, ilaç, otomotiv, elektrik, elektronik ve makine imalat sanayi gibi teknoloji gerektiren sektörlerde yabancı sermaye girişi sağlanmış ve yatırımlar yapılabilmıştır. Sözkonusu yenilikçi yaklaşımın kalkınmada olumlu etkisi olmuş ancak kurulan tesislerin teknoloji transferi ve yan sanayide beklenen etkisi yaşanmamıştır. Beklentinin karşılanmamasında yatırımların daha çok montaj sanayi niteliği taşıması, yedek parça ve ara mallarının ithalat yoluyla elde edilmesi rol oynamıştır.

Ancak bu dönemde dokuma, tütün, gıda, dericilik, cam, toprak ve kilden mamüller imalatı gibi nispeten basit teknoloji ile çalışan kollar yanında, genellikle özel yabancı sermaye tarafından ve lisans antlaşmalarının sağladığı teknoloji transferi yardımıyla kimya, ilaç sanayi, otomotiv, tarım, makine ve aletleri, elektronik makine gibi nispeten daha ileri bir teknoloji gerektiren ithal ikame sanayi kolları da geliştirilmiştir. 1950 ve 1960 yılları arasında dokuma, içki, giyim gibi kolların payı bir miktar gerilemiş buna karşılık kimya, petrol ve kömür, toprak mamülleri, temel metaller, madeni eşya kollarının oransal önemi artmıştır²⁵.

1968-1972 yılları arasında küçük sanayilere yönelik olarak Gaziantep’te KÜSGEM (Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi) kurulmuştur. Bu dönemde küçük sanayi ile esnaf ve sanatkârın örgütlenmesi konusuna ağırlık ve ayrı ayrı tedbirler öngörülmüştür. Bu dönemde, küçük sanayi siteleri ya da çarşıların kurulması için

²⁴ 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Özel İhtisas Raporu”, DPT, 2002, s.13.

²⁵ KOSGEB, *KOBİ Ekonomisi (Tarihi Gelişimi)*, Ankara, Aralık, 2003, Sayı : 12, s.14

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlı Küçük Sanayi Geliştirme Őubesi görevli kılınmış, 17 adet küçük sanayi sitesi tamamlanarak hizmete açılmıştır.

Tablo 7: 6224 Sayılı Kanun Kapsamında 1980 Yılına Kadar Türkiye'ye Gelen Yabancı Sermaye (Milyon Dolar)

Yıllar	Yıllık	Birikimli
1954 Öncesi	2,8	2,8
1954	2,2	5,0
1955	1,2	6,2
1956	3,4	9,6
1957	1,3	10,9
1958	1,1	12,0
1959	3,4	15,4
1960	1,9	17,3
1961	1,2	18,5
1962	4,2	22,7
1963	4,5	27,2
1964	11,9	39,1
1965	11,6	50,7
1966	9,7	60,4
1967	9,0	69,4
1968	13,9	83,3
1969	13,2	96,5
1970	9,0	105,5
1971	11,7	117,2
1972	12,8	130,0
1973	67,3	197,3
1974	-7,7	189,6
1975	15,1	204,7
1976	8,9	213,6
1977	9,2	222,8
1978	11,7	234,5
1979	-6,4	228,1
1980	97,0	325,1

1980'den önceki yıllarda Türkiye'ye gelen yabancı sermaye miktarı çok azdır. 1957 yılında yürürlüğe giren ve çok liberal hükümler taşıyan 6224 sayılı yasa'ya rağmen, 1980 yılına kadar Türkiye'ye istenilen ölçüde yabancı sermayenin gelmemiş olması, sadece yasal düzenlemeler ile ülkelerin yabancı sermayeyi çekemeyeceklerini göstermesi bakımından oldukça ilginçtir²⁶.

²⁶ Karluk, Rıdvan, *Türkiye Ekonomisi*, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999, s.52.

Yabancı yatırımcılara kar transferi olanaklarının sağlanması, bürokratik işlemlerin azaltılması, yerel firmalarla kuracakları ortaklıklara herhangi bir sınırlama getirilmemesi gibi düzenlemeler yabancı sermaye girişini olumlu yönde etkilemiştir. Ancak yabancı sermaye yatırım yapacağı ülkede kendisine sağlanan teşviklere önem verdiği kadar faaliyette bulunacağı ülkedeki siyasi istikrara da önem verir. Bu anlamda ülkemizde siyasi istikrarsızlığın tırmandığı yıllarda, ülkemize giren yabancı sermaye miktarı azalmıştır. Söz konusu huzursuzlukların etkisi 1983 yılında da hissedilmiştir. Ancak 1983 yılının bir seçim yılı olması yabancı sermaye ile ilgili olarak yapılacak düzenlemelerin aksamasına sebep olmuştur.

Yabancı sermaye girişlerinin ivme kazandığı yıllar 1987 yılından sonraki yıllardır. 1989 yılında döviz girişini teşvik etmek amacıyla alınan önlemler yabancı sermaye girişini olumlu yönde etkilemiştir. Ancak 1989 yılından sonra ülkemize giren yabancı sermayenin spekülasyon amaçlı olması, 1989-1994 döneminde ekonomide dengesizliklere neden olmuştur. Ekonomide oluşan dengesizlikleri gidermek amacıyla alınan 5 Nisan 1994 kararları da yabancı yatırımcıları tatmin etmemiştir²⁷.

Fiili giriş bazında ülkemize gelen uluslararası doğrudan yabancı yatırım, 1980 yılında 35 milyon dolar iken, 1990 yılında yaklaşık 1 milyar dolara ulaşmıştır. Ancak 1 milyar dolar Türkiye için yeterli değildir. Bu GSMH'mızın % 1'inin de altında bir rakamdır. GSMH'sı bizim kadar olan ülkelerde bu rakam minimum 5-15 milyar dolara ulaşmıştır²⁸.

Yabancı sermaye ile ilgili uygulamaların sınırları belirlenirken, yabancı yatırımcıya yerli sermayeye tanınan haklardan yararlanma olanağı sunulmuştur. Tanınan haklara ve verilen teşviklere karşın 1980'lere dek yabancı sermaye yatırımları çok düşük düzeyde kalmıştır. 1980 sonrası dönemde liberal ekonomik politikaların iyice ağırlık kazanmasıyla yabancı sermaye yatırımlarında daha hızlı gelişme sağlanmıştır. İzin verilen sermaye miktarları hızla yükselmiştir. 1980 döneminde faaliyetlerine izin verilen yabancı sermayeli şirketlerin sektörlere göre dağılımına bakıldığında en fazla

²⁷ Aklan Adanur, Nejla, "Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları", *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl : 2, Sayı:6, 1997, ss. 24 -25

²⁸ Cömert, Faruk, "İstihdam Sorunu ve Yabancı Sermaye", *Hazine Dergisi*, Sayı: 13, 2000, , ss.13-14

payı % 68 ile imalat sanayinin, % 29 ile hizmetler sektörünün ve % 2,3 ile tarım sektörünün aldığı görülmektedir.

1990'lı yılların başında gözlenen yüksek oranlı artışlarda, 1989 yılında yapılan yeni düzenlemeler önemli rol oynamıştır. Sözkonusu düzenlemeler korumacılığı azaltırken, uygulamaları esnekleştirmiştir. Fiili girişlerin izin verilen yabancı sermayeye oranı da yıllar itibariyle artış göstermiştir. 1954 yılından 1995 sonuna kadar toplam 16.758 milyar dolar yabancı sermayeye izin verilmiş, 8.822 milyar dolar fiili yatırım yapılmıştır. 1980 yılında izin verilen yabancı sermayenin % 38'i fiili olarak giriş yaparken, bu oran 1990'lı yılların başında % 68'lere ulaşmış 2000'de ise % 52 olarak gerçekleşmiştir²⁹.

Fiili girişlerin izin verilen yabancı sermaye yatırımlarına oranının düşük olması bu konudaki verilerdeki eksikliklerden kaynaklanmaktadır. İç pazarda faaliyet gösteren ve sermaye artırımını için izin alan yabancı sermayeli kuruluşların yurt içinde yaratarak sermaye artırımında kullandıkları kaynakların fiili girişlerin içine atılmaması bu oranın düşük kalmasının en önemli nedenidir. Sözkonusu oranı düşüren diğer bir etmen ise fiili girişlerin izin sonrası yatırım süresine bağlı olarak yıllara yayılmasıdır.

1995 yılı sonu itibariyle 55 trilyon TL olan yabancı sermaye stokunun %55.05'inin imalat sanayi'nde, %40.32'inin de hizmetler sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Tarım ve madencilikte yabancı sermaye %4.63 dolayındadır. İmalat sanayine yönelik özellikle 1980'lerin sonuna doğru artmıştır.

İmalat sanayinde faal yabancı sermayenin alt sektörlere dağılımına bakıldığında ise, gıda- tütün, elektrikli eşya, elektronik, otomotiv ve kimya sanayinin önde geldikleri görülüyordu. Yabancı sermayenin yöneldiği hizmetler sektöründe ise finans, turizm ve ticaret sektörleri önde geliyorken, finans sektöründe ise bankacılık önde gelmekteydi. Ama yatırımcılar yatırım finansmanı, sigortacılık ve leasing gibi finans alt dallarına da yatırım yapmışlardır.

1980 öncesinde, yabancı sermayenin % 80'e yakınının imalat sanayinde faaliyet gösterdiği anımsandığında, 1980'li yıllarda bu dalın önemini korumakla beraber,

²⁹ Sönmez, Mustafa, "Rant Sektörü Yine Bir Numara", *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, Yıl: 3, 1996, Sayı: 2, ss.10-12

yabancı firmaların finans, turizm, ticaret gibi 1980'lerde teşvik edilen ve büyük karlar sağlayan alanlara yönelmeyi de ihmal ettikleri görülmektedir.

İmalat sanayinde otomotiv, elektronik, kimya dalları, 1980 öncesinde de yabancı sermayenin ağırlık verdiği alanlardı ve korunan iç pazarın çekiciliğinde, tekelleşmenin yoğun olduğu bu dallar, kârlılığı da en yüksek olan sektörler olarak yabancı sermayenin ilgi merkeziydi³⁰.

1995- 1997 döneminde Türkiye'ye yönelen yabancı sermaye yatırımlarının sektörel dağılımına bakıldığında otomotiv ve tekstil sektörlerinde yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Özellikle 1995 yılında Tofaş, Renault, Toyota gibi büyük şirketlerin yapmış oldukları yatırımlar otomotiv yan sanayi için önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur³¹.

Verilen doğrudan yabancı yatırım izinlerinde, 1997 yılında imalat sanayi %52, hizmetler % 45.7, madencilik %1.6 ve tarım % 0.7 oranında pay alırken, 1998 yılında imalat sanayi% 62.4, hizmetler % 36.8, madencilik % 0.8 ve tarım sektörü % 0.4 oranında pay almıştır.

1999 yılı sonu itibariyle, Türkiye'de faaliyette bulunan toplam sermayesi 823,2 trilyon TL olan mevcut 4950 adet yabancı sermayeli şirketin % 46.1'i imalat sanayi, % 52.5'i hizmetler, % 0.3'ü tarım ve % 1'i ise madencilik sektöründe faaliyet göstermektedir.

Bu gelişmeler sonucunda 1997- 1999 döneminde izin verilen yabancı sermayenin sektörel dağılımı içinde imalat sektörünün payında bir artış, hizmetler sektörünün payında ise bir azalış olmuştur.

1998 ve 1999 yıllarında verilen yabancı yatırım izinleri imalat sanayinde; özellikle taşıt araçları imalat sanayi, lastik ve plastik sanayi, taşıt araçları yan sanayi, elektronik sanayi, elektrikli makine sanayi, ilaç sanayi, gıda sanayi, çimento sanayi ve hazır giyim sanayinde, hizmetler sektöründe ise; haberleşme, bankacılık ve yatırım

³⁰ Sönmez, a.g.m., s.17

³¹ Onaner, Mehmet, "Yabancı Çeken Büyüme Hızı", Ekonomik Forum, TOBB Aylık dergisi, Yıl:5, 1998, Sayı:8, s.24.

finansmanı, inşaat taahhüt hizmetleri, ticaret, taşımacılık, turizm ve hipermarket hizmetleri alt sektöründe yoğunlaşmıştır³².

Tablo 8: 1980-1999 Yılları Arasında İzin Verilen Yabancı Sermayenin Sektörel Dağılımı (Milyon ABD Doları)

Yıllar	İmalat	%	Tarım	%	Madencilik	%	Hizmetler	%	Toplam	Fili Giriş
1980	88.76	91.5	0	0	0	0	8.24	8.5	97	35
1981	246.54	73	0.86	0.25	1	0.29	89.13	26.4	337.51	141
1982	98.54	59	1.06	0.63	1.9	1.18	65.43	39.2	167	103
1983	88.93	86.5	0.03	0.03	0	0.02	13.76	13.4	102.74	87
1984	185.92	68.5	5.93	2.19	0.2	0.09	79.26	29.2	271.36	162
1985	142.89	60.9	6.37	2.72	4.3	1.82	80.97	34.5	234.49	158
1986	193.47	53.1	16.86	4.63	0.9	0.24	152.81	42	364	170
1987	293.91	44.8	13	1.98	1.2	0.19	347.08	53	655.24	239
1988	490.68	59.8	27.35	3.33	5.6	0.68	296.87	36.2	820.52	488
1989	950.13	62.8	9.36	0.62	11.9	0.78	540.59	35.7	1511.94	855
1990	1214.06	65.2	65.56	3.52	47.1	2.53	534.45	28.7	1861.16	1005
1991	1095.48	55.7	22.41	1.14	39.8	2.02	809.55	41.1	1967.26	1041
1992	1274.28	70	33.59	1.85	19	1.04	493.13	27.1	1819.96	1242
1993	1568.59	76	21.05	1.02	11.4	0.55	462.38	22.4	2063.39	1016
1994	1107.29	74.9	28.27	1.91	6.2	0.42	335.85	22.7	1477.61	830
1995	1996.48	67.9	31.74	1.08	60.6	2.06	849.48	28.9	2938.32	1127
1996	640.59	16.7	64.10	1.67	8.5	0.22	3123.74	81.4	3836.97	964
1997	871.81	51.9	12.22	0.73	26.7	1.59	767.48	45.7	1678.21	1032
1998	1021	62	5.75	0.35	13.7	0.83	605.29	36.8	1645.77	976
1999	1123.22	66	17.19	1.01	6.8	0.40	553.40	32.5	700.57	574
Toplam	14692.5	57.5	382.7	1.50	266.9	1.04	10208.8	39.9	25551.02	12245

³² Erol, Ahmet, "Yabancı Sermaye III", *Mükellefin Dergisi*, Sayı:95, 2001, s. 127

Kaynak : Hazine Dergisi, İzin Verilen Yabancı Sermayenin Sektörel Dağılımı, Ankara, 1999

Yabancı Sermaye Raporları verilerine göre, 1980'den itibaren 2005 yılı Kasım ayına kadar toplam 10 milyar Dolarlık yabancı sermaye izni verilmiş olup, bunun 8 milyar 167 milyon Dolarlık kısmı fiili girişleri ifade etmektedir. Rakamın 6 milyar 412 milyon Doları doğrudan yatırım, 226 milyon Doları Türkiye'deki yabancı sermayeli şirketlerin yurt dışındaki ortaklarından aldıkları uzun vadeli kredi, 1 milyar 529 milyon Doları da gayrimenkul alımı yoluyla geldi. Bu da, yabancı sermayenin sermaye birikimine net katkısının ele alınan dönemde azımsanamayacak ölçüde arttığını göstermektedir.

Türkiye'de yabancı sermayeyi teşvik edici bir takım gelişmeler yaşanmıştır. 1980'lerin başından itibaren Türkiye'de yeni bir ekonomik gelişim programı başlatılmış ve liberalizasyon programları uygulamaya konulmuştur. Ekonomik liberalizasyondaki temel amaç, piyasa mekanizmasına dayalı, dünya ekonomileriyle bütünleşmeyi sağlayacak ekonomik büyüme ve istikrarın sağlanmasıdır.

Türkiye'deki liberalizasyon programı çerçevesinde, finansal sistemde serbest faiz politikası, konvertibiliteye geçişle paranın yurtiçi ve yurtdışında serbest dolaşımı, vergi teşvikleri, kredi kısıtlamalarının esnekleştirilmesi ile yabancı sermayenin teşvik edilmesi için önemli adımlar atılmıştır. Dış mali işlemlerde yapılan liberalizasyonla sermaye giriş ve çıkışlarına ilişkin işlemlerde serbesti sağlanmıştır. Sermaye çıkışına ilişkin düzenlemeler sonucunda yurtdışına sermaye transferi ve yabancıların yurtiçindeki finansal piyasalardan borçlanabilmeleri mümkün kılınmıştır. Yurtiçinde yerleşik kişilerin döviz cinsinden borç – alacak ilişkilerine, yurtiçindeki bankaların ve diğer kuruluşların yine yurtiçindeki kişi ve kuruluşlara döviz cinsinden ya da dövize endekli borç verebilmeleri ve döviz cinsinden işlem yapabilmelerine serbesti getirilmiştir.

Türkiye'de finansal işlemlerde 1980'ler den bugüne kadar olan uygulamalar sonucunda, özellikle yabancı yatırımcılar yerel menkul kıymet piyasalarında hisse senedi, tahvil ve diğer sermaye piyasası araçlarını alıp satabilmekte, bunlarla ilgili

sermaye transferleri, döviz mevduat hesapları açtırma ve repo piyasalarına girebilme serbestisi içerisinde hareket edebilmektedirler³³.

Yabancı sermaye yatırımları yanında özelleştirme de 1980'li yılların başından itibaren önem kazanmış, piyasa ekonomisine geçiş sürecinde bulunan ülkelerin geniş kapsamlı özelleştirmeye yönelmesiyle birlikte 1990 yılından itibaren önemi daha da artmıştır. Devlet mülkiyetinde bulunan girişimlerin özelleştirilmesi ile ekonomide kaynak dağılımının piyasa ekonomisi kurallarına uygun olarak gerçekleştirilmesi ve bu yolla ekonomik gelişmeye katkıda bulunulması hedeflenmektedir³⁴.

Türkiye özelinde özelleştirmenin ekonomik amaçları olarak serbest piyasa ekonomisini güçlendirmek ve ona işlerlik kazandırmak, sosyal amaçları ise, sermaye mülkiyetini tabana yaymak suretiyle servetin geniş kitlelere yayılmasını sağlamaktır. Ayrıca sosyal ve ekonomik amaçların yanında; sermaye piyasasını geliştirmek, KİT'lerin Hazine ve Merkez Bankası üzerindeki yükünü hafifletmek, KİT'lerdeki gizli işsizliği ortadan kaldırmak, yabancı sermayenin ülkeye girişini temin etmek ve devlete gelir sağlamak da nihai hedef olarak gösterilmiştir.

Rekabetin teşvik edilmesi yanında özelleştirme ile firmaların mali piyasalardaki rekabet güçleri ile temas halinde olmaları amaçlanmaktadır. Devlet kontrolünde olan sektörlerde yeniden yapılanma ve modernizasyon artan bir şekilde önem kazanmaktadır. Yabancı sermayeli firmalar ise joint – venture yoluyla yatırıma yönelirken devlet müdahalesinin en az olduğu sektörleri tercih etmektedirler³⁵.

Mülkiyetin özelleştirme yoluyla kamu ve özel sektör arasında olduğu kadar yabancı ve ulusal yatırımcılar arasında dağıtımı, hükümetlerin hedeflerine bağlı olarak değişebilmektedir. Özellikle yabancı yatırımcılar sözkonusu olduğunda hükümetler; özelleştirilen firmanın hisselerinden önemli bir payı ve firmanın faaliyetleri ile ilgili kararlarda veto kullanma hakkını ellerinde tutmakta, bazı durumlarda ise yabancı sermayeli firmaya oylama hakkında ve yönetimde sınırlamalar getirmektedir.

³³ İMKB, *Uluslararası Sermaye Hareketlerinde Portföy Yatırımları ve Türkiye*, İMKB Araştırma Yayınları, No:3, 1994, ss.83-84

³⁴ Karabalık, Hakan, “*Orta Avrupa Ülkelerinde Yabancı Yatırımları ve Özelleştirme*”, *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:3, Sayı : 9, 1998, ss. 75-76

³⁵ Yayman, Hüseyin, “1980 Sonrası Türkiye’de Özelleştirme Uygulamalarının Gelişimi ve Kamu Yönetimi Üzerine Etkileri”, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2000, Sayı:3, Cilt:2, ss.138-139

Türkiye’de yabancı yatırımcılar özellikle yönetimdeki deneyimleri, know – how getirebilme yeteneği ve ekonominin geneline etkinlik kazandırabilmelerinden dolayı özelleştirilen alanlarda özellikle tercih edilmektedirler³⁶.

Bir ülkede uygulanmakta olan vergi politikaları, o ülke ekonomisinde bir kesimden diğer kesime kaynak aktarımı için kullanılan önde gelen araçlardan biridir. Tüm dünyada, gelişmesi istenen piyasalara en büyük destek ve teşvik, vergi politikaları yoluyla yapılmaktadır.

Yabancı sermayeli kuruluşlardan kar payı ve temettü alan yabancı ortaklar gerçek kişi ya da kurum olabilirler. Vergilendirmede ayrıca bunların tam ve dar mükellef olmaları önem arz etmektedir. Çünkü vergi kanunlarımız mükellefiyetleri bu ayırma tabi tutmakta, vergilendirmeyi de buna göre yapmaktadır.

Türkiye’de yatırım yapan yabancı sermaye kuruluşları ve yabancı sermaye iştirakinin bulunduğu şirketlerin yabancı ortakları, yurt dışında bulunan kurum statüsündedir ve kanuni ve iş merkezleri çoğunlukla yurt dışındadır. Bu itibarla sözkonusu yabancı sermaye kuruluşları Kurumlar Vergisi Kanunu uygulaması açısından dar mükellef sayılmaktadırlar.

Kurumlar Vergisi Kanunu’na göre kanuni ve iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye’de bulunmayanlar, yalnız Türkiye’de elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergilendirilirler. Dar mükellef konusuna giren kurum kazancı, diğer gelir unsurları yanısıra, Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratlarından oluşur. Görüleceği üzere, dar mükellef kurumların Türkiye’de menkul sermaye iradı elde etmelerinin tek koşulu sermayenin Türkiye’de yatırılmış olmasıdır. Bunun anlamı ise, Türkiye’de sermaye olarak konulması, borç olarak verilmesi ve benzer şekillerde Türkiye’de nemalandırılmasıdır.

Yabancı sermayeli kuruluşların yabancı ortaklarının, hisselerine tekabül eden kar ve temettüden, yürürlükteki vergi mevzuatı çerçevesinde, gerekli vergiler düşüldükten sonra kalan net miktar, bazı belgeleri bankalara ibraz etmeleri halinde, yurt dışına transfer edilir. Bankalar, transfer işlemini müteakip, bu belgeler ile transfer edilen

³⁶ Aşıkoğlu, Rıza, “Türkiye’de Özelleştirme”, *Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı:12, Cilt: 10, 1994, ss. 278-279

meblağla ilgili döviz satış bordosunun birer nüshasını Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'ne gönderirler³⁷.

Türkiye'deki üretim birimlerinin özellikle imalat sanayinde faaliyetlerini sürdüren işletmelerin %99.5'i KOBİ'dir. Türkiye'de yıllardır büyük ölçekli işletmelerin yanında faaliyet gösteren KOBİ'lerin ülkemizde daha etkin bir çalışma ortamına kavuşmacı amacıyla 1972 yılında kurulan KÜSGEM yerine 1990 yılında Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) kurulmuştur. KOSGEB çoğu zaman yabancı yatırımcıyla KOBİ'ler arasında köprü vazifesi görmektedir.

Türkiye'de bir KOBİ AB'nin girişimciliği desteklemek ve işletmelerin rekabet gücünü yükseltmek amacıyla uygulamaya konulan 4. Çok Yıllı Girişimcilik Programı ile ekonomik kalkınmada araştırma ve geliştirmede işbirliklerinin güçlendirilmesini amaçlayan 6. Çerçeve Programına katılabilmektedir. Böylece hem yurtdışındaki benzerleriyle rekabet edebilmekte hem de ülkemize yabancı sermaye girişini sağlamaktadır.

Türkiye'de KOBİ'ler aynı zamanda Avrupa Yatırım Bankası (AYB)'ndan kendilerine sağlanan kredilerden yararlanabilmektedirler. Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Birliği'nin dengeli büyümesine katkı sağlayacak yatırım projelerine kredi sağlayan bir kuruluştur. Kredilerinden gerek kamu sektörü gerekse özel sektör yararlanabilmektedir. AYB kredileri öncelikle ulaştırma, haberleşme, enerji, sanayi, tarım ve hizmetler sektöründe faaliyet gösteren firmalara verilmektedir.

Türkiye'de beş banka aracılığı ile sanayi, hizmet ve turizm sektöründe faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli firmalar sözkonusu kredilerden yararlanabilmektedirler. Bu bankalar, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB), Türkiye Halk Bankası (Halkbank), Türkiye Vakıflar Bankası (Vakıfbank), Türkiye Kalkınma Bankası(TKB) ve T.C. Ziraat Bankası'dır³⁸.

³⁷ Ufuk, Mehmet Tahir, "Yabancı Sermayeli Kuruluşların Yabancı Ortaklarının Hisselerine Tekabül Eden Kar ve Temettünün Vergilendirilmesi ve Bunların Yurtdışına Transferine İlişkin Düzenlemeler", *Vergi Dünyası*, Sayı : 236, Yıl: 20, 2001, ss. 20-23

³⁸ Doğan, Mehmet Ali, "AB Güçlü KOBİ İstiyor", *KOBİ Efor Dergisi*, 2005, Sayı : 56, ss. 41-45

KOSGEB 2004 yılında 3 bin 52 işletmeye 346 milyar 388 milyon 360 Yeni Türk Lirası tutarında destek sağlamıştır Bu rakamın 56 trilyon 825 milyar TL si Türkiye Vakıflar Bankası (Vakıfbank) aracılığıyla, 73 trilyon 731 milyar TL si Türkiye Halk Bankası (Halkbank) aracılığıyla 'KOBİ Destek Kredisi' olarak kullanılırken; 1739 firmaya sağlanan 215 trilyon 782 milyar 360 milyon TL kısım ise 'İhracat Destekleme Kredisi' olarak gene Vakıfbank, Halkbank ve Ziraat Bankası aracılığıyla KOBİ' lere aktarılmıştır.

AYB Kredisi Vakıfbank, TKB ve Halkbank tarafından imalat sanayi, tarıma dayalı sanayi, turizm ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin yatırım projelerine finansman sağlamak amaçlı kredidir. Söz konusu kredi, finansman tutarı toplam yatırım tutarının % 50'sine kadar olup bir firmaya en fazla 12,5 milyon Euro kullanılabilmektedir. İşletmede çalışan sayısı 500 kişinin altında olmalıdır. Ancak yatırımların kişi başı gelir seviyesi Türkiye ortalamasının altında olan illerde gerçekleşmesi veya eğitim, sağlık sektörlerinde yapılması halinde ise 500 kişi şartı aranmamaktadır.

AYB Çevre Kredisi Vakıfbank ve TSBK tarafından organize sanayi bölgeleri ve organize sanayi bölgeleri içinde veya dışında yer alan özel sektör kuruluşlarının, büyüklük kısıtlaması olmaksızın, endüstriyel kirliliği azaltmak için gerçekleştirdikleri yatırımların finansmanını sağlamak amaçlı kredidir. Kullanılabilecek kredi miktarı toplam yatırım tutarının % 50'si olup, asgari yatırım tutarı 500 bin Euro olmalı ve 25 milyon Euro'yu aşmamalıdır. Söz konusu kredi ilk 2 yıl anapara ödemsiz toplam 7 yıl vadeli bir kredi türüdür³⁹.

KOSGEB SELP(Small Enterprises Loan Programme) diye adlandırılan kredinin de küçük ve orta ölçekli işletmelere kullanılmasında aracılık yapmaktadır. SELP kredisinin özelliği ekonomik gelişmeye katkı sağlamak, iş alanları yaratmak ve mali sektörün genişleyip derinleşmesini desteklemektir. Bu kredi 50 kişiden az çalışanı olan ve 1 milyon ABD Doları'ndan az varlığı bulunan küçük işletmeler içindir.

Söz konusu kredi Avrupa İş Merkezleri'nin (ABİGEM) açıldığı İzmit, Gaziantep ve İzmir şehirlerini kapsamaktadır. Projenin başarı olması durumunda Doğu Anadolu

³⁹ *Yabancı Kaynaklı Krediler*, Hazine Müsteşarlığı, 2005, s.1

başta olmak üzere başka şehirlerin de proje dahil edilmesi planlanmaktadır. Projenin toplam bütçesi 20 milyon Euro'dur ve tamamı AB tarafından karşılanmaktadır. SELP Kredisinde sorumlu olan banka Alman Kalkınma Bankası(KFW)'dir. 2004 yılı sonu itibariyle Türkiye'de KOBİ'ler toplam 2 milyon 791 bin 504 Euro SELP kredisi kullanmıştır.

KOSGEB'in KOBİ'lere yönelik destekleri sadece yabancı sermayeyi yönlendirmek değildir. KOSGEB aynı zamanda küçük işletmelere sosyal ve toplumsal alanlarda da yol gösterici olmaktadır. KOSGEB Finansal Destek Süreçleri Grubu'nun hazırladığı "KOBİ'lere Yönelik KOSGEB Destek Programları" raporuna göre KOBİ'lere yönelik toplam 22 destek belirtilmektedir. Söz konusu raporda temel amaç Türkiye'de faaliyet gösteren küçük işletmelere gerekli alanlarda tüm desteklerin verilerek yabancı sermayenin istediği ölçülere ulaşmalarını sağlamak, bu yolla dünya standardında faaliyet gösterir duruma getirilerek ülkemize yabancı sermayeyi çekmek amaçlanmaktadır⁴⁰.

KOSGEB İcra Komitesi'nin 21 Mayıs 2003 tarih ve 2003/18 No'lu kararınca KOBİ'lere sağlanacak destekler aşağıda belirtilmektedir:

1- Danışmanlık Desteği; işletmelerin yatırım yönlendirme, atıl kapasitelerini değerlendirme, kalite ve verimliliklerini artırma, idari ve teknik mevzuatların uygulanması, bölgesel kalkınmayı yaygınlaştırmak, yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini temin etmek dolayısıyla istihdamı artırmak, ürün ve yöntem geliştirme konularında verilmektedir.

2- CE İşaretlemesine İlişkin Test ve Genel Analiz Destekleri; işletmelerin ürün kapasitelerinin artırılması, yeni ürün geliştirmeleri, uluslar arası pazarlarda talep edilen ürün belgelerinin temini amacı ile, işletmelerin yaptıracakları test, analiz ve CE işaretlemesi uygunluk değerlendirme faaliyetleri kapsamındaki test bedellerinin geri ödemesiz desteklenmesi şeklindedir.

3- Teknolojik Araştırma ve Geliştirme Desteği; teknolojik araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin artırılması amacıyla verilen bu destek ile küçük ve orta ölçekli

⁴⁰ KOSGEB, "KOBİ'lere Yönelik KOSGEB Destek Programları", 2003/18 No'lu Rapor, 2003, s.23

firmaların ulusal ve uluslar arası platformlarda rekabet edebilecek teknolojik düzey oluşturulmasını ve geliştirilmesini hedeflemektedir.

4- Bilgi Ağları ve E-İş Desteği; işletmelerin dünya pazarlarına açılmaları, rekabet düzeylerini yükseltmeleri, internet hizmetlerinden faydalanarak bilişim kültürünü geliştirmeleri, işletmelerin sayısallaştırılması, bilgi ağları ve e-iş destekleri kapsamında adım adım e-ticarete geçilmesine ve donanım, iletişim, servis sunum, yazılım, yazılım geliştirme, danışmanlık ve tanıtım konularında gelişmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

5- Yerel Ekonomik Araştırma Desteği; yörelerdeki doğal kaynaklar, mevcut altyapı ve üst yapı, ekonomik durum, sanayi envanteri ve benzeri çalışmalarla analizlerin yapılması ve uygun yatırım alanlarının tespit edilmesi, uygun ve karlı yatırımların gerçekleşmesi, ekonomik ve sosyal gelişme ile bölgesel kalkınmaya esas teşkil edecek stratejik planların oluşturulması amacıyla küçük ve orta ölçekli işletmelere destek verilmektedir.

6- Ortak Kullanım Amaçlı Makine – Teçhizat Desteği; işletmeler arası ortaklık ve işbirliği kültürünü geliştirmek, verimliliklerini ve üretimlerini artırmak, ürün kalitelerini yükseltmek ve işletmeleri ihracata yöneltmek amaçlanmaktadır. Ancak bu desteğin kapsamı, Ortak Kullanım Atölyeleri (ORTKA), Ortak Kullanım Laboratuvarları (ORTLAB) ve Ortak Kullanım Eğitim Merkezleri (ORTEM) kurulmasını gerektirmektedir.

7- Eğitim Destekleri ; istihdam ve katma değer oluşturma potansiyeli ile ülke ekonomimizin omurgasını oluşturan küçük işletmelerin rekabet güçlerini uluslar arası düzeye ulaştırmak, istihdam ettikleri işgücünü bölgesel, ölçeksel ve sektörel düzeyde yeni ve ileri teknoloji uygulayacak, işin gerektirdiği mesleki standartlara uygun kalitede bilgi, beceri ve davranışlara sahip, nitelikli insan gücü düzeyine yükseltmek amaçlanmaktadır.

8- Yurtdışı Pazar Araştırma Desteği; işletmelerin uluslar arası pazarlardan pay alabilmeleri için ihtiyaç duydukları yurtdışı pazar araştırmalarının, işletmeler,

sektörel kuruluşlar veya meslek kuruluşları tarafından bir iş planı çerçevesinde gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalara bu destek sağlanmaktadır.

9- İhracat Amaçlı Yurtdışı İş Gezisi (İYİG) Programı Katılım Desteği; küçük ve orta ölçekli işletmelerimizin ihracat, teknik ve ortak yatırım, mali ve benzeri işbirliği imkanları için araştırma, potansiyel ithalatçı işletme temsilcileri ile doğrudan ikili iş görüşmeleri yapmak, tüketici tercih ve ürün fiyat düzeyi hakkında yerinde tespit, ekonomik yapı, sanayi durumu ile ilgili bilgi edinme ve böylece uluslar arası işbirliği ortamına açılabilmesi amacıyla KOSGEB tarafından yıllık olarak hedef pazar ve ürün grupları bazında belirlenen ülkelere ve İYİG programlarına katılmaları konusunda destek verilmektedir.

10- Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği; işletmelerin uluslar arası pazarlara giriş ve yurtdışı pazar paylarını artırmak, rakiplerini tanımak, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinmelerini sağlamak amacıyla yurtdışı fuarlara katılımları desteklenmektedir.

11- Yurtdışı Daimi Sergi (Show – Room) Katılım Desteği; işletmelerin belirlenen hedef ülkelerde firmalarını ve ürünlerini tanıtması, bu pazarlarda sürekliliklerinin korunması ve uluslar arası pazarlarda yer almaları amacıyla yurtdışında düzenlenen daimi sergilere altı ayda bir değerlendirilmek üzere en fazla bir yıl süreyle ürün sergileme amaçlı katılımları desteklenmektedir.

12- Yurtiçi Uluslararası Sanayi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği; işletmelerin yurtiçi ve yurtdışı pazar paylarını artırmak, rakiplerini tanımak, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinmek ve ürünleri için marka imajını oluşturmalarını sağlamak için her yıl Resmi Gazete’de duyurulan Yıllık Yurtiçi Fuar Takvimi Tebliği’nde yer alan Yurtiçi Uluslar arası Sanayi İhtisas Fuarları’na ve İzmir Enternasyonal Fuarı’na katılımları desteklenmektedir.

13- Yurtiçi KOSGEB Bölgesel Fuarlarına Katılım Desteği; KOSGEB tarafından yapılacak bölgesel ve sektörel bazlı pazar araştırma ve analiz çalışmaları sonucunda elde edilen veriler ve meslek kuruluşları ile yapılacak işbirliği çalışmaları çerçevesinde tespit edilecek bölgelerde belirlenecek sektör ve ürün grupları için, en az

beş bin metrekaarelik stand alanını kapsayacak şekilde düzenlenecek olan yurtiçi bölgesel fuarlara katılımlara destek sağlanmaktadır.

14- İhracata Yönlendirme Desteği; işletmelerin uluslar arası pazarlarda rekabet edebilmelerini ve dünya pazarlarından pay alabilmelerini teminen pazar araştırma ve ihracatı geliştirme konusunda faaliyet gösteren şirketlerden ihtiyaç duydukları hizmeti satın alabilmeleri konusunda destek verilmektedir.

15- İş Geliştirme Merkezi Desteği; yerel ekonomik ve kültürel gelişmeye katkı bulunmak üzere kurulan İş Geliştirme Merkezleri'nin (İŞGEM) amacı KOBİ'lerin etkinlik ve verimliliklerinin artırılmasını sağlamaktır.

16- Yeni Girişimci Desteği; ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve başarılı işletmelerin kurulmasını sağlamak amacıyla yeni girişimcilere finansal kaynak sağlamak amacıyla KOSGEB tarafından destek verilmektedir.

17- Patent, Faydalı Model, Endüstriyel Tasarım Desteği; işletmeler tarafından ürünlerini geliştirmeye yönelik olarak yapılan çalışmalar sonucunda patent belgesi, faydalı model belgesi, endüstriyel tasarım tescili ile sonuçlanan bir buluş ya da tasarımın ortaya çıkartılması amacı ile destek sağlanmaktadır.

18- Altyapı ve Üstyapı Proje Desteği; KOBİ'lerin sağlıklı bir ortamda verimli çalışmalarının sağlanması ve uluslar arası rekabet ortamına uyum sağlayabilmeleri amacı ile organize sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri ve teknoloji geliştirme bölgeleri içinde yer alacak işletme ve girişimcilerin yaptıracığı üretim ve Ar-Ge binaları için üstyapı, küçük sanayi sitesi yapı kooperatiflerine ise altyapı ve üstyapı inşaat uygulama projeleri için destek verilmektedir.

19- Nitelikli Eleman İstihdamı Desteği; küçük ve orta ölçekli işletmelerin teknolojik düzeylerinin yükseltilmesi, ürün kalitesinin ve yeni ürünlerin geliştirilmesine, verimliliğin artırılmasına, yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda rekabet gücünün artırılmasına yönelik olarak, işletmelerin fakülte ve dört yıllık yüksek okul mezunu ve iki yıllık yüksek okul mezunu nitelikli eleman istihdamı bu destek kapsamında sağlanmaktadır.

20- Bilgisayar Yazılımı Desteği; bilgisayar teknolojisinin artan bir hızla gelişimi ve kullanım alanlarının yaygınlaşması ve işletmelerin ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet güçlerini artırmaları ve kalite düzeylerini yükseltmeleri amacıyla destek verilmektedir.

21- Yabancı Danışman Desteği Programı (NMCP); KOSGEB ile Hollanda Yönetim Danışmanlığı Programı (NMCP) kuruluşu arasında imzalanan protokol çerçevesinde, teknik ve idari konularda çözüm önerilerine ihtiyaç duyan küçük ve orta ölçekli işletmelerin faydalanabilecekleri bir destek türüdür.

22- Küçük Ölçekli İş Kurma Danışmanlık Desteği; bu desteğin amacı işsizlerin küçük ölçekli işletme kurmak için gerekli yatkınlık ve beceriye sahip olup olmadıklarını tayin etmelerine yardımcı olmak ve yeterli bulunan kişilerin gerekli iş planlarını geliştirmelerini sağlamak, işyerini açmak ve başarıyla devam ettirmek konusunda yardımcı olmaktır.

KOSGEB ve benzeri birçok kuruluş tarafından KOBİ'lere sağlanan yardımlar ve yurtdışı kaynaklı kredilere rağmen; Türkiye'de sosyal, siyasal ve ekonomik istikrarın sağlanmaması sebebiyle yabancı sermaye yatırımlarının küçük ve orta ölçekli işletmelere olan etkisi beklenilenin altında kalmıştır.

Yabancı sermaye, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarında son derece büyük öneme sahiptir. Her şeyden önce yabancı sermaye yurtiçi tasarruflara katkı sağlamakta ve yatırım ile üretim potansiyelini artırmaktadır. Bu katkı Türkiye gibi kamu maliyesi sorunların yaşandığı bir ülke için özellikle önemlidir. Yabancı sermaye yatırımları vasıtası ile teknoloji transferi, uluslar arası dağıtım kanallarına erişim ve yeni yönetim tekniklerinin ülkemize transferi de önemlidir.

Ancak Türkiye'deki istikrarsız ekonomik ortam Türk firmalarının dünya pazarlarında kalıcı olmasına, yabancı firmalarla stratejik ortaklıklar kurmasına ve marka yaratımına olumsuz etki yapmaktadır. Yabancı sermaye aslında Türkiye'ye geldiğinde değil faaliyete başladıktan sonra problemlerle karşılaşmaktadırlar.

Yabancı sermayenin ülkemize gelmesini ve daha verimli bir ortamda çalışmasını sağlamak için almamız gereken birtakım önlemler bulunmaktadır. Bu önlemlerden ilki

vergi mevzuatıdır. Vergi mevzuatı sadeleştirilmeli ve vergi tabanı yaygınlaştırılmalıdır. Çünkü yabancı sermaye bozuk vergi sisteminin krizlere bağımlı olması nedeniyle ülkemizde yatırım yapmaktan kaçınmaktadır. Hukuk sistemi ve adalet mekanizmamızın işleyişindeki aksaklıklar giderilmelidir. Buna bağlı olarak kamunun karar alma süreci şeffaf hale getirilmelidir.

Yabancı sermaye yatırımlarına makul bir süre vergi muafiyeti tanınmalı, gerekli hallerde arazi tahsisi uygulamasının kapsamı genişletilmelidir. Yurtdışında yaşayan yurttaşların Türkiye’de yatırım yapması teşvik edilmelidir. Teşvik sisteminde daha net teşvikler bulunmalı ve uygulanmalıdır. Türkiye’de özellikle bilgiye dayalı teknolojilerde nitelikli işgücü eksikliğini eğitim ile gidermek için iş çevreleri ile işbirliği kurulmalıdır⁴¹.

Türkiye’de 2001 - 2005 yıllarını kapsayan dönemde 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulanmıştır. Bu planda amaç ülkemize yabancı sermayeyi çekmek ve bu sermayeyi üretime, istihdama ve kara dönüştürmektir. Bu amaca ulaşmak için küçük ve orta ölçekli işletmelerimize birtakım konularda destek verilmesi kararı alınmıştır. Bu kararlara göre; talep yapısına bağlı yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecek ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmeleri sağlanacaktır. Böyle bir kararın alınmış olması KOBİ’ler açısından çok önemlidir. Çünkü sözkonusu olan işletme bir hizmet sektörü işletmesidir.

KOBİ’lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslar arası rekabet güçlerinin artırılması gerekmektedir. KOBİ’lere yönelik kredi miktarının bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içinde artırılması için gerekli imkanlar sağlanacaktır. Küçük sanayi siteleri inşaatlarının kredilendirilmesi ve kredi geri ödeme sistemi ile ilgili mevzuat gözden geçirilecek ve inşaatların zamanında tamamlanması sağlanacaktır.

Küçük Sanayi İhtisas Sitelerinin kurulması özendirilecek, bu sitelerde sektörel dış ticaret şirketlerinin kurulması desteklenecektir. KOSGEB hizmet merkezlerinin sayısı artırılabilecek, fon kaynaklarının kullanımı etkinleştirilecek, üretici ilişkileri

⁴¹ Göçmen, Cenk, “Türkiye’de Yabancı Sermaye ve Yabancı Sermayeyi Artırmak İçin İzlenmesi Gereken Politikalar” *İGEME*, Eylül - Aralık 2003, Yıl :7, Sayı:25, s.5

güçlendirilecek ve ürün yelpazesinin sanayi politikası ile uyumlu bir şekilde genişletilmesi sağlanacaktır.

KOBİ'ler sermaye piyasası ve mali piyasalarda düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenecektir. Kredi garanti fonu, risk sermayesi, finansman yatırım ortaklığı, gayri menkul yatırım ortaklığı gibi finansman sağlama uygulamaları yaygınlaşacaktır. Aynı zamanda KOBİ'lerin sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç edebilmelerini sağlayacak mevzuat düzenlemesi gerçekleştirilecektir. Kredi garanti fonu sisteminin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması, devletin katkısının artırılmasının sağlanması amacıyla gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır⁴².

KOBİ'lerde, teknoloji düzeyinin ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, bilgiye erişimin kolaylaştırılması, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması, ana- yan sanayi bütünleşmesi, işletmelerarası işbirliği ve elektronik ticaret imkanlarının artırılması desteklenecektir. KOBİ'lerin çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri ve yerel kaynakların harekete geçirilmesine öncülük etmeleri sağlanacaktır.

KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi için bilgilendirilmesi sağlanacak aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin ihracata dönük örgütlenmeleri yaygınlaştırılacak ve yabancı firmalarla ortaklık kurmaları teşvik edilecektir. KOBİ'ler Ar-Ge çalışmalarına yöneltilecek ve üniversitelerle teknoparklar içinde kesişmeleri sağlanacaktır. Aynı zamanda geleneksel el sanatlarına dayalı üretim yapan işletmeler yatırım ve pazarlama aşamalarında destekleneceklerdir⁴³.

Türkiye'de ihracat yaparak ülkemizin adını yurtdışında başarıyla duyuran bir firmadan Genmot'un başarı öyküsünden söz edersek KOBİ'lerimizin desteklenmeleri durumunda neler yapabileceklerini görmüş oluruz. Türkiye'nin ilk krank mili üreticisi olan Genmot, yılda 40 bin adet üretim yapmaktadır. Genmot markasıyla BMC, Ford, Fiat gibi dünya otomotiv devlerine krank mili üreten firma, 5 kıtada yaklaşık 70 ülkeye ihracat yapmaktadır.

⁴² KOSGEB, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, "KOBİ Ekonomisi", Aralık 2003, s.9.

⁴³ KOSGEB, a.g.m.,s.16.

Genmot markası Yakup Küçük tarafından ilk olarak 1987 yılında 65 metrekare alanda küçük bir rektefe dükkânında faaliyetlerine başlamıştır. Dünya ölçeğinde bir üretici olan Genmot'un ilk yurtdışı başarısı, 1997 yılında İngiltere'de düzenlenen Racing Car'a krank üreterek başlamıştır. Bu başarıdan sonra OEM Fabrikaları ve Al Ghazi Traktör Genmot ile anlaşma imzalayarak montaja krank mili olarak devam edilmiştir.

Gelen talebi karşılamak için 2001 yılında Almanya Berlin'de bulunan Mercedes Benz'in 10 bin metrekare alan üzerinde bulunan krank mili üretim hattı satın alınmıştır. İngiliz Savunma Sanayi'nin özel krank ihtiyacını karşılayan Genmot, dünya ölçeğinde firmalar ile çalışmaktadır. BMC Ompaş, Pakistan – Fiat Traktör Fabrikası, Başak Traktör firmanın mal ürettiği firmalar arasındadır. Genmot Konya'da iki ayrı fabrikada üretim yapmaktadır. Toplam alanı 21 bin metrekare olan iki fabrikada krank mili üretimi yanı sıra döküm atölyesi de bulunmaktadır. Yaklaşık 120 kişinin istihdam edildiği fabrikada 300 çeşit krank mili üretilmektedir.

Genmot aynı zamanda kamyon, otobüs, traktör, iş makinaları, binek otomobil, ticari araçlar, özel kompresör krankları, savunma sanayi araçlarının krank mili üretimini de yapmaktadır. Firma, ürünlerini küresel grafitli dökme demirden sorel metal kullanarak imal etmektedir. Firma GGG – 90 kalitesinde ve DIN 1693 – 1973 normlarına uygun üretim yapmakta olup 2002 yılında ISO 9002 TÜV – CERT kalite belgesini alarak ürünlerinin dünya standartlarında olduğunu belgelemiştir⁴⁴.

⁴⁴ KOBİ Efor , “Başarı Öyküsü – GENMOT”, Şubat,2006, Yıl:5, Sayı:50, s.10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KOBİLERE VE YABANCI SERMAYEYE YÖNELİK TEŞVİKLER

3.1. Yabancı Sermayenin Türkiye'ye ve Kobilere Bakışı

Türkiye piyasasının temel göstergelerine bakıldığında, piyasaya yönelik yabancı sermaye yatırımları üzerinde etkili olan faktörler bakımından cezbedici özelliği oldukça yüksek bir ülke olduğu görülmektedir. GSYİH'nın büyüme hızı ve özel kesim reel tüketim artış hızı gibi yabancı sermaye yatırımını yönlendiren birçok göstergenin, tüm Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Diğer taraftan Türkiye'nin nüfus artış hızının yüksek olması, piyasayı niceliği bakımından da yabancı yatırımcıların gözünde bir cazibe merkezi haline getirmektedir¹.

Özellikle 1980 yılından beri, Türkiye hızla daha akıcı, daha gerçekçi ve daha dışa dönük ekonomi politikaları izlemektedir. Yabancı yatırımcının ülkemize gelmesi için gerekli şartların başında iç pazar genişliği gelmektedir. İç pazar yönünden bakıldığında Türkiye Orta Doğu'nun en güçlü ülkesidir. Ayrıca Türkiye jeopolitik ve jeoekonomik bakımdan dünyada önemli bir yer işgal etmektedir. Asya ve Avrupa arasında köprü oluşturan petrol ve doğalgaz kaynaklarının ve üretiminin bulunduğu kavşak noktasıdır. Avrupa'ya, Orta Doğu'ya, Rusya'ya, Orta Avrupa ülkelerine ulaşmada büyük avantajlara sahiptir. Öncelikle ülkemizde nakliye kolaylığı bulunmaktadır. Ayrıca telekomünikasyon altyapısı oldukça ileri seviyede olup tabii kaynaklar bakımından da oldukça zengin bir ülkedir².

Çok uluslu şirketler Türkiye'de başlıca iki unsurun geniş iç pazar ve iyi yetişmiş işgücünün istenilen düzeyde ve nitelikte olduğu konusunda hem fikirdirler. Yabancı sermaye derneği YASED vasıtasıyla Türkiye'de bulunan 56 yabancı yatırımcı arasında FIAS tarafından yapılan araştırmada mevcut yatırımların % 50 den fazlasının Türkiye'de geniş iç pazar, yetişmiş ve kalifiye işgücü ve yetkin yeterli şirketler

¹ Onaner, Mehmet, "Yabancı Çeken Büyüme Hızı", *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, Yıl:5, 1998, Sayı:8, ss.17-19

² Cömert, Faruk, "İstihdam Sorunu ve Yabancı Sermaye", *Hazine Dergisi*, Sayı: 13, 2000, ss. 5-6

nedeniyle yatırım yapmış oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Yerli sermayeli şirketler, çok uluslu şirketlere yüksek kaliteli tedarikçiler olarak ve ayrıca doğrudan yatırımlarında ortak olarak görev yapmaktadırlar.

Türkiye'nin yabancı sermaye çekebilmesinin başlıca güçlü yönü olarak, Türkiye'nin pazar hacmi önemli bir yer tutar. 60 milyonu aşan nüfusu ve 200 milyar Dolar civarındaki GSMH'sı ile Türkiye pazarı, gelişmekte ve değişmekte olan ülkeler sıralamasında en cazip ilk on ülke arasındadır. Arjantin, Brezilya, Çin, Endonezya, Hindistan, Kolombiya, Meksika, Pakistan ve Rusya gibi sayılı ülkeler bu sıralamada Türkiye'nin ilerisinde veya yakınında yer almaktadırlar. Gelişmekte olan büyük pazarlar arasında 2002 yılı özel tüketim öngörülerine dayalı olarak yapılan sıralamada yalnızca Brezilya 408,7 milyar Dolar, Meksika 394 milyar Dolar, Arjantin 200 milyar Dolar, Çin 507 milyar Dolar ve Hindistan 319 milyar Dolar, tüketici pazar hacmiyle Türkiye'nin 139 milyar Dolar önünde yer almışlardır. Ülkenin Orta Doğu ve Orta Asya ile olan coğrafi ve kültürel bağları ve 1996 yılında AB ile Gümrük Birliğine girişi, iç pazar potansiyelini bir ihracat platformu olarak daha da güçlendirmektedir³.

Yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesinin diğer bir nedeni de yetişmiş ve maliyet-etkin işgücüne sahip olmasıdır. Türkiye yetişmiş işgücü bulunabilirliği açısından değerlendirildiğinde, Doğu Avrupalı rakiplerinden ve bu niteliği ile dış yabancı sermaye yatırımları çekmekte çok başarılı olan ve hatta bu nedenle işgücü darlığı çeken İrlanda'dan bile ileride yer almaktadır. Yetkin üst düzey yönetici bulunabilirliği açısından da dünya sıralamasında sekizinci sırada yer almaktadır. Türkiye'de üretim sektöründeki saat ücretleri, Doğu Avrupa'nın önde gelen ülkelerine kıyasla %5-10 yüksek olmakla birlikte, Türk işgücü Avrupa'daki bütün ülkelerin arasında en çok ve üretken olarak çalışandır. Türkiye yıllık ortalama çalışma saati ile dünyada üçüncü sıradadır.

Türkiye'nin yabancı sermaye çekebilmesinde diğer bir güçlü yönü güçlü yerel şirketlerin varolmasıdır. Dünya Ekonomik Forumu tarafından 4000'i aşkın kuruluş arasında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'deki yerel şirketler Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ndekilere kıyasla daha üstün olup; İspanya ve İsrail'dekilere eş

³ YASED, *Doğrudan Yabancı Yatırımlar*, 2004, s.23

değerdir. Türkiye'deki iç pazarın rekabet seviyesi, İspanya dışında bütün bu ülkelere göre daha üst seviyededir ve bu rekabet yerli unsurlardan kaynaklanmaktadır. Türkiye gelişmiş ve gelişmekte olan 59 ülke arasında yirminci sırada yer almakta ve bu kategoride rakiplerine göre ortalama olarak daha iyi bir performans sergilemektedir. Örneğin Siemens 50 yıldır Türkiye'dedir. Türkiye'nin yatırım teşviklerini belirgin bir şekilde tanıtan ulusal bir kurumu olmamasına karşın, ülke tanınmakta olup, çekici unsurları dünyanın ekonomik olarak önemli her bölgesinden yüzlerce yabancı şirketin gelmesini sağlamıştır.

AB ile gerçekleştirilen Gümrük Birliği Türkiye'yi Batı Avrupa ülkeleri ile daha yakın bir konuma getirmiştir. Türkiye konumu ve kültürü itibarıyla hem Orta Doğu'ya hem de Orta Asya'nın eski Sovyet Cumhuriyetlerine yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için bir geçit işlevi görmektedir⁴.

Tüm diğer yatırımlarda olduğu gibi, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının da en önemli hedefi kar elde etmektir. Bu çerçevede bir yabancı sermaye yatırımı yapılmadan önce, yatırımcıların, yatırımı yapacakları ülkelerde değerlendirdikleri önemli hususlar bulunmaktadır. Öncelikle yabancı sermayeyi gerçekten istememiz gerekmektedir ki ülkemiz iç pazarının genişliği ve yetişmiş eleman bolluğu sebebiyle tercih edilmektedir. Dolayısıyla ülkemize daha fazla yabancı sermaye çekebilmek için öncelikle kalıcı, sürdürülebilir ekonomik istikrar sağlanmalıdır. Bunun sağlanabilmesi için ise kamu finansman dengesi alınacak yapısal ve kalıcı tedbirlerle ideal yapıya kavuşturulmalıdır. Ülkede siyasi, ekonomik ve hukuki istikrarın sağlanması, bu bağlamda, ekonomik ve siyasi alanda görece sağlanmış olan istikrarı sürekli kılacaktır.

Türkiye'de faaliyet gösteren tüm yatırımcıların karşı karşıya bulunduğu sorunların başında yüksek enflasyon gelmektedir. Enflasyonun düşürülmesi kadar fiktif karların vergilendirilmesini önleme amacıyla enflasyon muhasebesi sisteminin getirilmesinde yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda ayrıca, kur değişimlerinden doğan farkların gelir kabul edilerek vergilendirilmesi uygulamasından kaynaklanan sorunların giderilmesi gerekmektedir.

⁴ YASED, a.g.m.,s.5.

Ülkede mutlaka tasarruf oranı yükseltilmelidir. Ancak bu şekilde ekonomide kalıcı bir istikrar sağlanabilir. Artmış olan yurtiçi tasarruflar böyle bir ortamda hızla yatırıma dönüşürken, yabancı sermaye yatırımlarında da benzer bir gelişme sağlanabilecektir⁵.

Uluslar arası altın ve döviz rezervlerinin artırılması, istikrarlı ekonomik büyümenin sağlanması, sanayileşme oranının artması ve Türk Lirası'nın yabancı ülke paraları karşısında değerinin korunması gerekmektedir. Borç/ servis oranının düşürülmesi, altyapı yatırımlarına önem verilmesi ve çalışma barışının sağlanması da yabancı sermaye yatırımları üzerine olumlu etki yapacaktır⁶.

Ülkedeki yatırım olanaklarının, stratejik ortaklıklara girilebilecek olan firmaların ayrıntılı envanterinin hazırlanması gerekmektedir. Çünkü yabancı yatırımcılar çeşitli sektörlerde kendilerine sunulan avantajları, işbirliği yapacakları firmaların mali, teknik profillerini bilmek istemektedirler⁷.

Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması için gerekli düzenlemelerin yapılması ve etkin bir biçimde uygulanması hem yabancı yatırımcılar için hem de yerli yatırımcılar için oldukça büyük önem taşımaktadır. Ülkeye katkı yapmasını beklediğimiz yabancı sermaye, kayıt dışı ekonominin kendisini karşı karşıya bırakacağı haksız rekabeti kabul etmeyecektir⁸.

Yabancı sermayenin bir ülkeye yardım için veya onu kalkındırmak amacıyla değil, sırf ticari çıkarlarını maksimize etmek için geldiği ve yabancı sermaye ile olan ilişkinin karşılıklı çıkar ilişkisi olduğu bilinen bir gerçektir. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında yatırımcıların karı ile bizim karımızın kesiştiği optimum noktayı iyi hesaplamak ve bu konu üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Geldiği ülkede faaliyet gösteren diğer yerli şirketler gibi bu ülkenin kaynaklarından normal şartlar altında yararlanması, ortak menfaat ilişkisinin tabii bir sonucudur.

⁵ Güleşçi, Hasan, "Yabancı Yatırımcıyı Cezbetmenin Yolları", *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, 1995, Sayı: 5, Yıl: 2, 1995, ss. 17-20

⁶ *YASED İnceleme Yarışması 2*, "Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Bütünleşmede Yabancı Sermaye Yatırımlarının Rolü", Yayın No: 34, İstanbul, 1990, s.14

⁷ Kurdoğlu, Çelik, "Yabancı Sermaye ve Küreselleşme", *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, Yıl:2, Sayı: 10, 1995, ss. 8-12

⁸ DPT, *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları: Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, 2003, Ankara, ss. 11-15

Yabancıların Türkiye’de çalışma hakları ve yabancı yatırımcının mülk edinmesi ile ilgili hükümler ilgili alanları düzenleyen kanunlarda dağınık şekillerde bulunmaktadır. Genelde bu kanunlar eski tarihlidir. Bu kanunların günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve koordine edilmesi gerekmektedir⁹.

Yabancı sermayenin bir ülkeye gelişi, o ülkede uygun bir ortam bulunmasına bağlıdır. Yatırım yapılan ülkedeki siyasi partilerin yabancı sermayeye karşı olumsuz tutumları, devletleştirme ve millileştirme politikasının gündeme getirilmesi, anarşinin, terörün ve yaygın grevlerin bulunması yabancı yatırımcıları olumsuz etkilemektedir. Zira yabancı sermayenin güvenliği ne kadar az olursa yapılan yatırımlarda o ölçüde kısa vadeli, kar oranı ve transfer arzusu yüksek yatırımlar olacaktır. Türkiye’nin ekonomik durumu kalkınma ve sanayileşme hedefi ile uzun vadeli projeleri, gerek sermaye, gerekse teknoloji bakımından yabancı sermayeden yararlanmayı gerektirir niteliktedir. Bu bakımdan yabancı sermaye dış finansman kaynağı olarak düşünülmektedir.

Fikri mülkiyet hakları ve rekabetin korunması konularında mevzuat bazında yaşanan olumlu gelişmelerin, kurumsal yapı ve uygulamada da uluslar arası standartlara uygunluğunun sağlanması yoluyla tamamlanması gerekmektedir.

Mevcut ve kurulma çalışmaları devam eden serbest bölgelerin yabancı yatırımcıyı çekmek ve daha iyi hizmet vermelerini sağlamak üzere alt ve üst yapı olanaklarının iyileştirilmesi ve tam kapasite ile etkin bir şekilde çalıştırılmalarına önem verilmelidir¹⁰.

Türkiye, özelleştirmeyi sürdürerek hantal ve politik müdahalelerle irrasyonel yönetime zorlanan kamu işletmeciliğinden kurtulmalıdır. Özel kesimin verimliliğini ve rekabet gücünü artıracak altyapı yatırımları gecikmeden yapılmalıdır.

Yabancı sermaye yatırımları konusunda dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri de; yatırımı yapacak şirketin getireceği teknolojinin, ülke için en uygun teknoloji olmasıdır. Sanayi sektöründe herhangi bir üretim teknolojisinin tüm koşullarda en uygun olduğunu söylemek mümkün değildir. Yerel koşullardaki farklılıklar, üretim

⁹ Hepkula,Ayşe, “Yabancı Sermayeli Şirketlerin Türk Ekonomisindeki Yeri, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 1998, s.129.

¹⁰ DPT, a.g.e.,ss..20-21

teknolojisi seçeneklerini farklı biçimlerde etkilemekte ve böylece belirli bir teknolojinin uygunluk derecesini değiştirebilmektedir. Ayrıca bu şirketlerce getirilen teknolojilerin, ekonominin diğer kesimleri ile bütünleşmesi ve diğer sektörlerde yeni teknolojiler yaratılmasında uyarıcı etki yapması beklenmektedir. Dolayısıyla, ancak bu nitelikteki yatırımlar sayesinde, teknolojik bakımdan dışa bağımlılığın azalması mümkün olmaktadır. Teknoloji sadece makine ve teçhizat değildir. Makine ve teçhizatla birlikte, bunları gerektiği gibi kullanabilecek insan gücüne de ihtiyaç vardır. Ülkemizde yatırım yapan yabancı sermayeli şirketlerin, yerli personel eğitimine daha fazla önem vermeleri ve bu amaçla şirketlerde mümkün olduğunca çok yerli eleman istihdam etmeleri sağlanmalıdır.¹¹

Ülkemiz için yeni ve ileri teknoloji getiren, istihdam sağlayan, verimliliği ve rekabeti artıran, bankacılık ve finans kuruluşlarının gelişmesine yardımcı bir unsur olarak gördüğümüz yabancı sermayenin ülkemize daha fazla gelmesi için, siyasi istikrarın yanında yatırım kararlarının verilmesinde önemli rol oynayan enflasyon, faiz oranı ve döviz kuru gibi makro değişkenlerin uygun para ve kur politikaları izlenerek istikrara kavuşturulması da gerekmektedir. Ayrıca yabancı yatırımcılar ile yerli yatırımcıların ortak girişimleri desteklenmeli ve teşvik edilmelidir. Sözkonusu teşvikler sadece yabancılara yönelik değil aynı zamanda kendi vatandaşımızın yatırımına yönelik ele alınmalıdır. Bu, ülke ekonomimizin dünyaya açılmasını ve ülkemizin dünyaya entegre olmasını kolaylaştıracaktır¹².

Yabancı sermayenin cezbedilmesine önem veren ve bunun başarılı uygulamalarını yaşayan ülkelerin mevzuatları ve uygulamaları yakından izlenmelidir. O ülkelerdeki avantaj ve kolaylıkların ülkemizde de gerçekleştirilmesi sağlanmalı, başarı nedenleri üzerinde durulmalıdır¹³. Ayrıca Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden umulan yararı sağlayabilmesi için; Ar-Ge'ye, ileri teknoloji istihdamına, ileri teknolojiye sahip firmalarla ortak üretime, bilgi akışına ve eğitime gereken önemi vermesi zorunludur¹⁴.

¹¹ Hepkula, a.g.e.,s.136

¹² Canevi, Yavuz, "Yabancı Sermaye Rüzgarı Türkiye'den Yana Esiyor", Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi, 1998, Yıl : 4, Sayı :5, ss.12 -14

¹³ Hepkula, a.g.e.,s.136

¹⁴ Demir, Osman, "Gümrük Birliği'nin İlk İki Yıllık Değerlendirmesi", *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 11, 1998, ss. 39-57

Türkiye'nin yabancı sermaye akışını sağlaması, bu konuda aktif politikaları izlemesini, Türkiye'deki yatırım olanakları konusundaki tanıtım faaliyetine daha fazla önem vermesini ve sözkonusu ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlüklerinin ön plana çıkarılmasını gerektirmektedir. Tanıtma açısından sadece kanun çıkarmakla yetinilmemeli, en yetkili ağızlardan bunlar televizyon, basın, reklam ve ilan yoluyla dış çevrelere tanıtılmalı, ülkenin yabancı sermayeye sağlayacağı kolaylık ve avantajlar bu şekilde bildirilmelidir. Gerek yurtdışında, gerekse yurtiçinde yabancı sermayeye yakın kamuoyu yaratılmalı ve özellikle dış çevrelere güven verilmelidir¹⁵.

Türkiye'nin avantajı sayılan coğrafi konumunun, liman, kara ve demiryolları gibi altyapı yatırımlarının ve konteyner kargo taşımacılığının geliştirilmesi gibi, Türkiye'de yapılan sınıai üretimin kolayca dış pazarlara taşınmasında belirleyici rol oynayacak çalışmaların tamamlanması gerekmektedir. Bunun içinde gerek 6224 sayılı kanunun amacına, gerekse bugün hakim olan piyasa ekonomisi, uluslar arası ilişkileri geliştirme ve liberal anlayışa, yabancı sermayeyi celb, teşvik düşünce ve uygulamasına ters düşen bazı idari karar onay, tebliğ gibi hususların da gözden geçirilmesi ve günün koşullarına uyarlanması gerekmektedir¹⁶.

Türkiye'de işgücü ücretleri Doğu Asya ülkelerinde olduğu kadar olmasa da, AB ülkelerine göre oldukça düşük seviyelerdedir. Ancak verimlilik bakımından yapılan kıyaslamalarda ise AB'nde işgücünün ortalama verimliliği, Türkiye'den yaklaşık dört kat fazladır. Üretimde etkinlik arayan yabancı sermaye yatırımları açısından düşük işgücü ücreti kalıcı bir rekabet unsuru olarak kabul edilmemektedir. Düşük ücret, ancak kalite ve verimlilikle birlikte sağlanabildiği ölçüde yatırımları cezbedebilmektedir¹⁷. İşgücü verimliliği, üretkenlik, yani çalışan başına katma değer bir ülkede ne kadar yüksekse yatırımların da o ülkeye akma şansı o kadar fazladır. Kişi başına katma değerinin büyüklüğünü ise işçinin kalifiye olması, o ülkede altyapının yeterli ve istikrarlı olması, iş barışı, kullanılan girdilerin maliyeti, kredi maliyeti ve benzeri değişkenler belirlemektedir.

¹⁵ Tüzün, Çiğdem, "Yabancı Sermaye ve Gümrük Birliği", *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, Yıl: 3, Sayı:2, 1997, ss. 28-29

¹⁶ Hepkula, a.g.tz., s.137.

¹⁷ Onaner, a.g.m.,s.18.

Yabancı sermayenin ülkemize gelmesi için öncelikle uzun dönemli ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanması ve kayıt dışılığın önlenmesi, hakkın tesliminde görülen gecikmelerin giderilmesi ve ihtisas mahkemelerinin kurulması ve hukuk sisteminin işler hale getirilmesi yabancı yatırımcılar için olduğu kadar yerli yatırımcılar içinde öncelikle yapılması gereken konulardır.

Çok uluslu şirketlerin araştırma ve geliştirme ve benzeri harcamaların, ürünün kullanıldığı bağlı kuruluşlara paylaştırılmasını ifade eden hizmet bedellerinin vergiden düşürülebilmesi, Türkiye'nin imzaladığı çok taraflı çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının gereğidir. Bu konuda vergi mevzuatında yapılması gerekli düzenleme yabancı yatırımcılar açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca ülke kalkınmasına ve rekabet gücünün artırılmasına katkıda bulunacak sektörler ve¹⁸ özellikle ileri teknoloji gerektiren alanlarda yapılacak yerli ve yabancı yatırımlar için, arazi tahsisi, başlangıç döneminde vergi tatili ve serbest bölgelerde uygulanan koşullara benzer koşulların yaratılması gibi ek teşvik unsurlarından yararlanmaları sağlanmalıdır.

Türkiye'ye yabancı sermayeyi çekmek için alınması gereken önlemler sadece büyük işletmeler için değil aynı zamanda imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin % 95'ini oluşturan ve Türkiye'nin sosyal ve ekonomik dokusunda önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler içinde geçerlidir.

KOBİ'lerin en büyük sorunu ekonomik istikrarsızlıktır. Bunu yüksek faizler ve vergiler izlemektedir. Ayrıca finansal kaynaklarının yetersizliği ve yönetimin profesyonelleşmemiş olması da KOBİ'lerin diğer sorunlarına sebep teşkil etmekte, çevredeki değişimleri algılamalarını, yeni stratejiler geliştirmelerini ve yabancı sermaye yatırımlarından yeterince yararlanmalarına engel olmaktadır.

Bu engelleri ortadan kaldırmak ve yabancı sermayeyi KOBİ'lere yönlendirmek için alınması gereken birtakım önlemler bulunmaktadır. Bu önlemlerden ilki KOBİ'lerin uluslararası piyasadaki zor rekabet koşullarına uyum sağlamaları ve uluslararası pazarlama, tanıtım ve ticari bilgi alanlarındaki eksikliklerinin giderilmesi amacıyla danışmanlık ve destek hizmetleri sağlanacaktır. Doğrudan yabancı yatırımların, sanayinin üretim kapasitesine, teknolojik kapasitesine ve rekabet gücüne katkı

¹⁸ DPT,a.g.e.,ss.9-29

sağlaması hususuna önem verilecektir. Bu çerçevede, katma değeri ve rekabet edebilirliği yüksek projeler teşvik edilecektir.

Ülkemize gelen yabancı sermayeden maksimum düzeyde yararlanabilmek için; üniversiteler ile kamu ve özel sektörün bilimsel ve teknolojik alt yapısının bütünleştirilmesi ve geliştirilmesi, KOBİ'lerin yeni ve ileri teknolojilere uyum sağlamaları, yeni ürün ve üretim süreçlerinin geliştirilmesi amacıyla Teknoloji Geliştirme Bölgeleri kurulacaktır.

İş ortamı, KOBİ'lerin ve genel anlamda girişimcilik faaliyetlerinin yaratılmasını, büyümesini ve gelişmesini destekleyici bir yapıda olmalıdır. KOBİ politikasının temel amacı KOBİ'lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslar arası rekabet güçlerinin artırılmasıdır. Piyasada rekabetin oluşturulmasında, istihdamın artırılmasında, girişimciliğin gelişmesinde ve gelir dağılımının iyileştirilmesinde olumlu etkileri olan KOBİ'lerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

KOBİ'ler sermaye piyasası ve mali piyasalarla uyumlu olan yeni finansman araçları ve kurumları ile desteklenmelidir. Bunu sağlamak için KOBİ'lere iş kurma, gelişme ve büyüme aşamalarında finansal danışmanlık ve destek sağlamak amacıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği öncülüğünde KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş. kurulmuştur¹⁹.

KOBİ'lerin yabancı sermaye yatırımlarında istedikleri düzeyde yararlanmalarını engelleyen faktörler arasında ekonomik ve siyasal durum, rakip işletmeler, yönetim, sermaye, finansal kaynaklar, pazar, üretim ve girdi kaynakları olarak sıralayabiliriz. Bu faktörlerde meydana gelecek pozitif değişimler doğaldır ki KOBİ'lerin rekabet gücüne etki edecek ve yabancı sermayeden yararlanma konusunda var olan sıkıntıların azalmasını sağlayacaktır.

3.2. Kobilere ve Yabancı Sermayeye Yönelik Teşvikler

Ülkelerin kalkınma stratejileri paralelinde, bölgeler arası dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdam artırmak, katma değeri yüksek ileri ve uygun teknolojilerin kullanılmasını sağlamak ve uluslar arası rekabet gücünü artırmak

¹⁹ DPT, "Türkiye Sanayi Politikası", Ağustos, 2003, s. 16

amaçlarıyla uluslar arası yükümlülüklerin de dikkate alınması koşulu ile yatırımların kamu tarafından desteklenmesine teşvik denmektedir.

Ülkemizde teşvik politikalarının başlangıcı 19. yüzyıla kadar gitmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayinin desteklenmesi ile ilgili çalışmalar 1863 yılında kurulan İslah-ı Sanayi Komisyonu'nun oluşturulması ile başlamış ve ilk yasa 1913 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkat çıkarılmıştır. Bu kanun Cumhuriyet döneminde 1923 yılında İzmir'de yapılan 1. İktisat Kongresinde ele alınmıştır. Bu yasa ile, yürürlükten kalkacağı 1942 yılına kadar özel sektör yatırımları teşvik edilmeye çalışılmıştır.

Başlangıçtan günümüze kadar teşvik sistemini incelediğimizde;

- Birinci aşama; Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda, sanayileşme ve kalkınma çabaları çerçevesinde, özel sektörün sermaye birikimi sağlaması amacı ile,
- İkinci aşama; 1930'lu yıllarda temel sanayi kuruluşları kamu tarafından kurulurken, özel kesimin gelişip büyümesi için karlı yatırım ve ticari alanların yaratılması amacına yönelik,
- Üçüncü aşama; 1950'li yıllarda liberal ekonomi politikaları çerçevesinde hem yerli girişimlerin desteklenmesi hem de yabancı sermaye çekme amacına yönelik,
- Dördüncü aşama; Planlı dönemde ithal ikamesine dayalı sanayileşme hedeflerinin gerçekleşmesi amacına dönük,
- Beşinci aşama; 1980 sonrası dönemde özel kesimin ekonomide öncü rolünü üstlenerek teknoloji transferi, ilave kapasite oluşturma ve rekabet gücü kazanma amaçlarına dönük uygulanmıştır.

Değişik dönemlerde farklı stratejik ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitlenen uygulamalara gidilmiştir. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Petrol Kanunu çıkartılmış, özel sektörü finanse etmek için Türk Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur. 1969 yılında teşvik işlemleri için Teşvik Belgesi uygulamasına geçilmiştir.

Türkiye'nin GATT(General Agreement on Trade and Tariffs) ve WTO (World Trade Organization) anlaşmalarını imzalaması dolayısıyla doğrudan parasal teşviklerde bulunması konusunda limitler getirilmiştir. Bu anlaşmalarla, uluslar arası alanda serbest ticaretin önündeki engeller ile haksız rekabete yol açan teşviklerin ve sübvansiyonların kaldırılması sürecine paralel olarak, Türkiye'de de ihracata yönelik nakdi destekler giderek azaltılmış ve nihayet Gümrük Birliği'nin başlangıcı itibariyle parasal destekler uygulamadan kaldırılmıştır. Her ne kadar KOBİ'ler önemlerinden dolayı belli bir süre bu eğilimin dışında tutulmuşlarsa da bu işletmelere yönelik teşviklerin de tedricen yasaklanması söz konusudur. Bundan dolayı, teşvik sistemimizin işletmelerimize dolaylı olarak destek verecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir²⁰.

KOBİ'lere sağlanan teşvikleri yatırıma yönelik teşvikler ve ihracata yönelik teşvikler olarak ayrı ayrı incelemek gerekmektedir²¹.

Yatırım teşvikleri, yatırım yapan müteşebbislere sağlanan birtakım avantajları ifade etmektedir. Söz konusu avantajlardan yararlanabilmek için müteşebbislerin "Yatırım Teşvik Belgesi" ne sahip olması gerekmektedir. Yatırım Teşvik Belgesi, yatırımla ilgili özellikleri içeren, bu özelliklere ve tespit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi durumunda üzerinde yazılı olan teşviklerden faydalanma imkanı sağlayan, kalkınma planı ile uyumlu ve ülke ekonomisi için faydalı olduğu, Müsteşarlık tarafından kabul edilen yatırımları desteklemek amacıyla yatırımcılara verilen bir belgedir.

Bu kapsamda KOBİ'lere sağlanan yatırım teşvikleri şunlardır:

a) Fon Kaynaklı Kredi : Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu'ndan sağlanan bu kredi sadece makine ve teçhizat ile hammadde (enerji temini hariç) alımlarına yönelik olarak kullanılmaktadır. Ödeme, fatura karşılığında satıcı firmaya yapılır. Alıcı firma belirli bir ödeme planı çerçevesinde düşük oranlı faizle geri ödeme yapar. Yatırım kredisinin tutarı 475 milyon YTL'yi, işletme sermayesi tutarı 75

²⁰ Miras, Fuat, "KOBİ'lerimizi Desteklemek Zorundayız", *AsoMedya*, Aso- Yayın, Mart, 1997, ss.12-13

²¹ KOBİ Rehberi, " KOBİ Teşvik Belgenizi Aldınız mı?", KOSGEB Yayınları, 13.01.1999, ss.2-4

milyon YTL'yi, işletme ve yatırım kredisinin birlikte kullanılmasında kredi tutarı 665 milyon YTL'yi aşamaz.

b) Damga Vergisi ve Harç İstisnası : Bu istisna; şirket kuruluşu, sermaye artırımını, gayri menkullerin ve irtifak haklarının aynı sermaye olarak konulması halinde bunların şirket adına tapuya tescili işlemleri ve bunlarla ilgili olarak düzenlenen kredi sözleşmesi, ipotek tesisi ve benzeri belgelerde geçerlidir.

c) Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu(KKDF) İstisnası: Belge kapsamında yapılacak kredili ithalat ile kullanılacak kredilerde KKDF kesintisi yapılmamaktadır.

d) Yerli Makine ve Teçhizat KDV Desteği : Yeni ve kullanılmamış olarak satın alınan her türlü yerli makine ve teçhizatın KDV'sinden muaf olunmaktadır.

e) Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti : Yapılan ithalat işlemlerinde gümrük vergisi muafiyeti ve ithalde alınan fon muafiyeti sözkonusudur.

f) Yatırım İndirimi : Yapılan yatırım tutarının bir kısmının vergi dışı bırakılması şeklindeki bu uygulama, bilanço esasına göre defter tutan gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerine uygulanmaktadır.

g) Finansman Fonu Desteği : Bu fon, bir muafiyet veya istisna uygulaması olmayıp; vergi ertelemesine yönelik bir düzenlemedir ve yatırım indiriminden faydalanan yatırımların finansmanında kullanılmaktadır. Hesap dönemini karlı kapatan işletmeler, kurumlar vergisi matrahının % 25'ini yapılacak yatırım tutarının geçmemek kaydıyla Merkez Bankası nezdindeki Finansman Fonu'na her an paraya çevrilebilir devlet tahvili hesabına yatırmakta ve yıl içinde fiilen yapılan yatırım tutarını aşmamak üzere Hazine Müsteşarlığı'na verilen çekiş müsaadelerine istinaden hesaptan faydalanmaktadır. Bu yolla yatırımlara finansman kolaylığı sağlanmaktadır.

h) İthal Makinada ve Teçhizat KDV Ertelemesi : Yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gereken KDV'nin, fiilen indirilmesinin mümkün olacağı tarihe kadar ertelenmesi kolaylığıdır.

i) Finansal Kiralama Desteği : Finansla kiralama yoluyla makinanın ve teçhizatın kısmen veya tamamen finanse edilmesidir.

j) Bina İnşaat Harcı İstisnası : Hastahane, prevantoryum, sanatoryum, dispanser ve benzeri sağlık kuruluşları; her tŸrlŸ fabrika, değirmen, sınai nitelikteki imalathaneler ve tersaneler, organize sanayi bŸlgeleri ile kŸcŸk sanayi sitelerinde yapılan her tŸrlŸ bina inşaati; Turizm Bakanlığı ile Hazine MŸsteřarlıđı'nca desteklenmesi karara bağlanmış otel, motel ve benzeri turistik tesisler; belediyeler tarafından uygulanan''Bina İnşaat Harcı''ndan mŸstesnadır. SŸzkonusu istisna için ayrıca teşvik belgesinin alınmasına gerek bulunmamaktadır.

k) Kalkınmada Öncelikli YŸrelerdeki (KÖY) Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harlarla İlgili İstisna ve Muafiyetler : KÖY'lerde yapılacak yatırımlar için arazi veya arsa tedariki işlemleri ile sermaye şirketlerinin ve diğer bazı kuruluşların bu yŸrelerde yapacakları devletçe teşviki ŐngŸrŸlen yatırımlar dolayısıyla bina iktisap ve inşa etmeleri ve bunların devirleri ile bunlar dışında kalan bazı sosyal amaçlı arazi veya arsa tedariki işlemlerinde doğan damga vergisi, emlak vergisi, harçlar, resimler, belediyelerce alınan vergi ve harçlar ile diğer bazı vergilerle ilgili istisna ve muafiyetlerdir.

5084 sayılı yatırımların ve istihdamın teşviki hakkındaki kanuna gŸre bazı illerde vergi ve sigorta primi teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz arsa ve arazi temin etmek sureti ile KOBİ'lere sağlanan teşvikler ise aşağıda yer almaktadır²²:

a) Gelir Vergisi Stopağı Teşviki : Yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mŸkelleflerinin, bu işe yerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile bu tarihten Önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mŸkelleflerinin bu tarihten Önce ilgili idareye vermiş oldukları son dŸrt aylık sigorta prim bordolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işe yerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçilerin Ÿcretleri Ÿzerinden hesaplanan gelir vergisinin organize sanayi veya endŸstri bŸlgelerinde kurulu işe yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki işe yerleri için % 80'i, verilecek muhtasar beyanname Ÿzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir.

²² Bilgi, Mete, *KOBİ'lere YŸnelik Finansal Destekler ve Yardımlar*, KOSGEB Yayınları, Ekim, 2004,s.4

b) Sigorta Primi İşveren Desteği Teşviği : Yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile bu tarihten önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu tarihten önce ilgili idareye vermiş oldukları son dört aylık sigorta prim bordolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu iş yerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, 506 sayılı SSK uyarında prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için % 80'i Hazinece karşılanmaktadır. 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tabi olan hizmet ve yapım işlerine yönelik faaliyetler ve kamu işletmeleri hakkında SSK primi işveren payı teşviki uygulanmamaktadır.

c) Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi : Bu kanun kapsamındaki illerde en az on kişilik istihdam öngören yatırımlara girişen gerçek veya tüzel kişilere; Hazineye, katma bütçeli kuruluşlara, belediyelere veya il özel idarelerine ait arazi veya arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir. Devredilen arazi veya arsaların tapu kaydına; Hazinece, katma bütçeli kuruluşlarca, belediyelerce veya il özel idarelerince bedelsiz olarak devir olduğunu, devir amaç ve koşullarına, devir alan gerçek veya tüzel kişilerin uymak zorunda olduğuna dair şerh konulur. Devredilen arazi veya arsa üzerindeki toplam yatırımın yarısından fazlasının tamamlanmış olması ve yatırımcının talep etmesi halinde, devredilen arazi veya arsanın rayiç bedeli tahsil edilerek tapu kayıtlarındaki şerh terkin edilir.

d) Enerji Desteği : İmalat sanayi, madencilik, hayvancılık, seracılık, soğuk hava deposu, turizm konaklama tesisi, eğitim veya sağlık alanında faaliyete geçen, fiilen ve sürekli olarak asgari on işçi çalıştıran işletmelerin elektrik enerjisi giderlerinin %20'si Hazinece karşılanmaktadır. Bu orana ilave her bir işçi için 0,5 puan eklenmektedir. Hazinece karşılanacak oran, organize sanayi bölgesi veya endüstri bölgelerinde kurulu bulunan işletmeler için % 50' yi, diğer alanlarda kurulu bulunan işletmeler için % 40'ı geçmemektedir.

İhracat teşvikleri de ihracat ve ihraç şartıyla ithalat faaliyetlerinde bulunan firmalara tanınan bir takım istisnaları ve muafiyetleri içermektedir. Söz konusu teşviklerden faydalanabilmek için "İhracat Teşvik Belgesi" veya diğer adıyla "Dahilde

İşleme İzin Belgesi” almak gerekmektedir. Bu belge Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından verilmektedir. Geçerlilik süresi 12 ay olan bu belge, talep edilmesi halinde belli şartlar altında 24 aya kadar süre uzatım imkanına sahiptir.

Firmaların bu belge kapsamında istifade edecekleri istisnaları ve muafiyetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

a) Üçüncü ülkelerden yapılan ithalat işlemlerinde Gümrük Vergisi, KDV ve diğer vergilerden muafiyet,

b) AB ülkelerinden yapılan ithalatta KDV ve diğer vergilerden muafiyet,

c) KKDF ile ilgili muafiyetler çerçevesinde ise Kabul Kredili, Mal Mukabili ve Vadeli Akreditifli Ödeme şekillerine göre yapılan ithalatlarda bu fondan muafiyet söz konusudur,

d) Serbest bölgeler üzerinden, ithalat yolu ile tedarik etmek suretiyle Türkiye menşeli girdilerde KDV muafiyeti,

e) İhracat Sayılan Satışlar ve Temsillerle ilgili olarak Gümrük Vergisi Muafiyetli İthalat imkanı mevcuttur. Bazı üretimlerin ve satışların ekonomi için döviz tasarrufu sağlama etkisi bulunmaktadır. Örneğin; normal şartlarda ithal edilebilecek bir makine veya teçhizat, yurt içinde üretilebilir ve piyasaya sürülebilirse; bu işlemde belli oranda döviz tasarrufu sağlanacağı muhakkaktır. İşte bu kapsamda, söz konusu malların üretimi için gerekli olan üçüncü ülke menşeli girdilerin belli oranları aşmamak şartı ile gümrük vergisinden ve benzeri vergilerden muaf olarak ithal edilebilmesi imkanı mevcuttur.

f) Eşdeğer Eşya Kullanımı imkanına sahip olunabilmektedir. Türkiye’de serbest dolaşımda bulunan hammaddeleri kullanarak üretim yapan ve ürettiği ürünleri üçüncü ülkelere ihraç eden imalatçı ihracatçı firmalar, bu tür ihraç işlemlerini belgelemek şartıyla ihraç edilen ürünlerin üretiminde kullanılan girdilerin eşdeğeri olan üçüncü ülke menşeli girdileri, Gümrük Vergisi muafiyetli olarak ithal edebilmektedir.

g) İhracat Teşvik Belgesine sahip olan firmalar, ithalat işlemleriyle ilgili olarak doğan Damga Vergisi, BSMV gibi vergilerden muafiyet hakkını elde etmektedirler.

KOBİ'lere yönelik olarak aynı zamanda ihracatı geliştirmek amacıyla destekler verilmektedir. Söz konusu destekler aşağıda yer almaktadır:

a) Yurtdışında Düzenlenen Fuar ve Sergilere Milli Düzeyde veya Bireysel Katılımın Desteklenmesi : Fuar organizatörü kuruluşlarca; reklam, tanıtım filmi, afiş, kitap, multivizyon gösterileri ile kokteyl ve defile giderlerinin; yurtdışı fuar organizasyonlarında %60'ı 40.000 USD aşmamak üzere, Türk ihraç ürünleri tanıtım organizasyonlarında %60' ı 40.000 USD aşmamak kaydıyla karşılanmaktadır. Biyoteknoloji, uzay ve havacılık teknolojileri, bilişim, ileri malzeme, yazılım ve donanım konularında organizatörlere metrekare üzerinden ödeyeceği katılım bedelinin KOBİ ve KÖY'lerde yerleşik firmalara %60'ı, bireysel olarak katılımlarda stand kirasının tamamı ve nakliye harcamalarının %60'ı 25.000 USD aşmamak üzere fatura tarihindeki Merkez Bankası döviz alış kuru üzerinden ödenir.

b) Marka Tanıtım ve Tutundurma Desteği : Türk ürünlerinin yurtdışında markalaşması, tanıtım ve tutundurma ile Türk Malı imajının yerleştirilmesine yönelik faaliyetler desteklenmektedir. Bu destek kapsamında; yurtdışında pazarlamaya dönük üretim faaliyetlerinin en çok 300.000USD lik kısmı, uluslar arası kalite kontrol kuruluşlarından alınacak sertifikasyon giderlerinin en çok 50.000 USD'si, fason üretim yapan kuruluşların Türk malı ibaresi ile gerçekleştirdikleri satışları karşılığında yıllık 100.0000 USD'a kadar ödenmiş vergi, resim, harç, SSK primi ve enerji giderleri, yurtdışındaki ajanslara yaptırılacak tanıtım, promosyon ve danışmanlık faaliyetlerinin en çok 50.000 USD'lik kısmı ödenmektedir.

c) Pazar Araştırma Desteği : KOBİ'ler tarafından potansiyel pazarlardan bilgi sağlamak amacıyla yürütülen projeler için yıllık azami destek tutarı 50.000 USD, proje bazında azami destek tutarı ise 10.000 USD dir.

d) Yurt Dışında Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi : Türkiye'de yerleşik bir firmanın yurt dışında satış yapmak amacıyla depo, mağaza açması halinde sabit varlık alımlarına bir defaya mahsus olmak üzere giderlerinin 20.000 USD yi aşmaması kaydıyla % 50'si, yıllık kira giderlerinin 50.000 USD'yi aşmamak kaydıyla ilk yıl % 50'si, ikinci yıl % 30'u, reklam harcamalarının yıllık 30.000 USD'yi aşmamak kaydıyla ilk yıl % 30'u, ikinci yıl %

20'si, şirketin bir defaya mahsusu olmak üzere toplam harcamalarının % 50'si fatura tarihindeki Merkez Bankası döviz alış kuru üzerinden ödenmektedir.

e) Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi : KOBİ'lerin TSE ile akredite edilmiş kuruluşlarından; kalite güvence sistemi belgeleri, çevre yönetim belgeleri, CE işaretinin alınması için yapılan harcamalar ve uluslar arası nitelikteki kalite ve çevre belgelerinin alınması halinde ortaya çıkacak masrafların %50'si karşılanmaktadır.

KOBİ'lerin AB üretim dokusunun temelini oluşturmasının ötesinde, artan rekabet ortamında büyüme, rekabet ve istihdam gibi önemli sorunların çözümünün, büyük boy firmalara oranla çok daha esnek bir yapıya sahip olan ve değişen piyasa koşullarına çok daha hızlı ve kolay uyum sağlayabilen KOBİ'lerin dinamizmine dayanıyor olması sebebi ile AB'nde KOBİ'lerin desteklenmesi amacıyla çeşitli programlar ortaya konulmakta, KOBİ'lerin geliştirilmesi ve rekabet güçlerinin artırılmasına yönelik önlemler alınmaktadır.

Bugün AB'nde KOBİ'lere sağlanan destekler, hedefleri itibariyle üç ana eksene oturtulabilir;

1- KOBİ'ler İçin Uygun Ekonomik Ortamın Yaratılması ; bürokratik engellerin en aza indirgenmesi, sermaye piyasalarına girişin kolaylaştırılması, vergi alanında kolaylıklar sağlanması, uygun koşullu kredi tahsisleri, istihdam teşvikleri,

2- KOBİ'lerin Gelişimini ve Dış Piyasalara Açılımlını Sağlayıcı Önlemler ; mesleki eğitim, gerek çalışanlar gerekse yönetenler için hizmet içi sürekli eğitim, yeni teknolojilerin kullanımı, Ar- ge destekleri, AB içi ve uluslar arası işbirliği programlarına katılım, pazar araştırması, dış piyasalara açılım giderlerinin karşılanması,

3- Yeni KOBİ'lerin Kurulması İçin Özendirici Tedbirler ; genç girişimcilerin desteklenmesi, danışmanlık, bilgi- hizmet merkezlerinin oluşturulması, üniversite- teknik okul- sanayi işbirliği, KOBİ'lerin yararına sanayi parkları, organize sanayi bölgelerinin tesisi, bina ve makine parkı yardımları, tespit edilen hedef bölgelerde KOBİ'lerin gelişimini ve yerleşimini sağlayacak alt yapı yatırımları sağlanmalıdır.

AB düzeyinde uygulanan bu destek programlarının finansmanı, AB'nin yapısal fonlarından, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu kaynaklarından ve

dönemsel özel programlar için ayrılan fonlardan karşılanmaktadır. Bu kapsamda yapısal fonlardan, geri kalmış bölgeler, sanayisi gerileyen bölgeler ve hassas kırsal bölgelerin kalkınmasına yönelik hedefler çerçevesinde sağlanan destekler, yapısal değişime uyum ve rekabet gücünün artırılması amacıyla uygulanan destekler, sübvansiyonlu Avrupa Yatırım Bankası kredileri ve Avrupa Yatırım Fonu garantisi, Ar-Ge ve teknik gelişme çerçeve programında sağlanan destekler, mesleki eğitim için sağlanan desteklere fon aktarılmaktadır.

AB üyesi birkaç ülkede KOBİ'lere sağlanan destekler ve teşvikleri incelediğimizde bu ülkelerin özellikle Ar- Ge destekleri, KOBİ'lerin kurulması için düşük faizli ya da devlet garantili kredilerin tahsisinde büyük işletmelerde aranan koşulların KOBİ'lerde aranmaması, risk sermayesinin KOBİ'lere yönlendirilmesi gibi çok çeşitli programlardan yararlandıkları görülmektedir.

AB üyesi ülkelerden Almanya'da ihracat konusunda KOBİ'lere çeşitli teşvikler sağlayan üç önemli kurum bulunmaktadır. Bunlar resmi daireler, resmi kuruluşlar ve resmi idarelerdir. Resmi dairelerin en önemlileri Ekonomi Bakanlığı (BMW) ile Teknoloji Bakanlığıdır. Ayrıca federal düzeyde Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) ile Deutsche Ausgleichbank çeşitli programlar ile finansal teşvik imkanı sağlamaktadır. Örneğin Almanya'da yurtdışı fuar katılımları, enformasyon standları, özel sergi ve toplu firma sergilerinde katılımcı firmalara katılım alanı fiyatı üzerinden indirimlerin yapılması şeklinde teşvik sağlanmaktadır. Bunun ötesinde her türlü teknik ve örgütsel konularda geniş ölçüde ücretsiz olarak danışmanlık gibi ilave hizmetler sunulmaktadır.

AB üyesi ülkelerden Portekiz'de KOBİ'leri destekleme idaresi tarafından; tasarım konusunda danışmanlık hizmetleri verilmekte, kalite kontrolleri yapılmakta, yeni teknik gelişmeler hakkında bilgi verilmekte, KOBİ'lerde teknik personel için seminerler düzenlenmekte ve Ar- Ge için ucuz krediler verilmektedir. Fransa'da KOBİ işletmelerini dış ticarete yönlendirmek için firma iştirak ve temsilciliklerini teşvik, odalar, bankalar ve mesleki birlikleri artırmak, firma mensuplarına seminerler düzenleyerek önlemler alınmaktadır.

Dünya'nın en güçlü ülkesi A.B.D de KOBİ'lere sağlanan ihracat desteğini incelediğimizde bu konu ile ilgili olarak 15 adet yasa çıkarılmıştır ve sanayi alanında

federal yasalarla ilgili olarak teşvik hükümlerine rastlanmaktadır. KOBİ'lerin ihracat performansını geliştirmek ve ihracat ticaret şirketlerinin kurulması için A.B.D.'de 1982 yılında ETC yasası çıkartılmıştır. Bu şirketler aracılığı ile ihracat pazarlarına girme ve yeni pazarlar geliştirme maliyetlerinin paylaşılması, konsorsiyumlar oluşturulması ve tüm uluslar arası pazarlama işlevlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi düşünülmüştür. A.B.D'de faaliyet gösteren söz konusu işletmelerin sunduğu hizmetler şunlardır²³;

- İhracat pazarlarının bulunması ve geliştirilmesi,
- Bilgilendirme sisteminin kurulması ve pazar bilgisi ile ilgili raporların hazırlanması ve dağıtımının yapılması,
- Anahtar teslimi proje ihalelerine katılmak için konsorsiyumlar oluşturulmasında katalizör rolü oynaması,
- Uluslar arası piyasalardan finansal kaynak bulunması,
- Alıcı ve satıcı arasındaki görüşme, anlaşma ve sözleşmelerde rol oynaması,
- Dış pazarlarda dağıtım şebekeleri kurulması konusunda hizmet verilmesi.

Dünya genelinde KOBİ' lere çok çeşitli destekler ve teşvikler verilmektedir. Ancak KOBİ'lerin birçoğunun bu desteklerden yararlanamadıkları görülmektedir. Bunun sebepleri arasında; sağlanan desteklerin şartlarını taşımama veya karşılayamama, bir desteğin sağlandığından habersiz olma, devlet desteklerinin kullanışlı olmaması, ihtiyacın duyulmaması, nasıl başvurulacağını bilememe ve devlet kurumları ile çalışmak için zamanın olmaması gelmektedir.²⁴

Ülkemizde KOBİ' lerin ayrıcalıklı ve öncelikli olarak desteklenmeye başlanması kapının aralanması ve bir başlangıç olması açısından sevindirici bir gelişmedir. Ancak; KOBİ yatırım teşvikleri uygulamasının başladığı 1996 yılının sonundan günümüze kadar geçen sürede çok fazla yol kaydedildiğini söylemek mümkün değildir.

²³ Oktav, Mete, *Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri*, TOBB Yayınları, No:176, Ankara, 1990, s.70

²⁴ MOHA, A.A., "The Accessibility of the Government Sponsored Support Programmes for Small and Medium Sized Enterprises Penang", Sains Malaysia, Pergomon PII: 90264-2751, Vol:16, No:2, 1999, ss.89-90

Uygulamaların çok sınırlı kalıp yaygınlaştırılmaması, verilen kredi limitlerinin yetersiz olması ve müracaat eden firmaların ancak % 5' nin teşviklerden yararlanması KOBİ teşvik uygulamasının son derece sınırlı kalmasına neden olmuştur.²⁵

Uygulamanın son derece sınırlı olmakla beraber verilen teşvik belgelerinin iller itibariyle dağılımında gelişmiş illerin ön plana çıkması da KOBİ politikası amaçları açısından yeniden değerlendirilmesi gereken bir gelişmedir. Daha çok gelişmemiş ve gelişme eğiliminde olan illerdeki KOBİ' lere öncelik verilmesi gerekirken uygulamanın gelişmiş bölgelerde aşırı yoğunlaşması uygulamanın amacına ters düşmekte ve belki de çok sınırlı olan uygulamaların zarar görmesine neden olmaktadır. Elbette karlı olmayan, rasyonel olmayan işletmelere bulunduğu bölgesi itibariyle kaynak aktarımında bulunulmasını savunmak doğru değildir. Ancak, sanayinin Türkiye geneline yaygınlaştırılması açısından gelişme potansiyeli olan bölgelere öncelik verilmesi sayısız önem arz etmektedir.

Yatırım maliyetleri ve rekabet açısından gelişmiş bölgelerin aleyhine gelişmeler sözkonusudur. Ayrıca devlet desteği olmadan da yatırım yapılacak bölgeleri teşvik etmenin teşvik mantığı açısından hiçbir anlamı bulunmamaktadır. Türkiye' de yaşanan kaynak sıkıntısının kısa sürede çözülmesi mümkün olmadığından, kaynakları bize göre çok bol ve ucuz olan uluslararası fonlara KOBİ' lerin ulaşmasında devlet daha etkin rol üstlenmelidir.²⁶ KOBİ' lere verilen desteklerin büyük bir bölümünün piyasa mekanizması içersinde üretilmemesi, KOBİ' lerin farkındalık ve yenilik konusunda talep sorunu olduğuna işaret etmektedir. Bu türden yapısal sorunların aşılmasında bölgesel destek, en az merkezi düzenlemeler kadar önemlidir. Bu nedenle KOBİ' leri geliştirme yerine KOBİ' lerle birlikte gelişme anlayışı bölgesel politikaların ana ilkesi olmak zorundadır.²⁷

²⁵ Duran, Mustafa - Dilik, Bedri, "Türkiye'de uygulanan KOBİ Teşvik Politikası Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi", *Hazine Dergisi*, Nisan, 2002, ss. 72 -75

²⁶ Dulupçu, Murat Ali - Çarıkçı, İlker - Sungur, Onur, "AB Sürecinde KOBİ Politikası ve Bölgesel Politika İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", 2. KOBİler ve Verimlilik Kongresi: AB KOBİleri ile İşbirliği, İstanbul Kültür Üniversitesi, Kongre Kitabı, 2-3 Aralık 2005, ss.549- 552

²⁷ Porter, M. Edgar, "The Economic Performance in Regions", *Regional Studies*, Volume:37, No:6, August-October, 2003, s.52

Küreselleşme sürecinde ülkemizde ve dünyada doğrudan yabancı sermaye yatırımları önemli bir yer tutmaktadır. Dışa açılan gelişme sürecindeki ülke, dış pazarlarda rekabet gücü olacak kalite ve fiyatta mal üretimi için yabancı sermaye girişine ihtiyaç duymaktadır. Sermaye ihraç eden gelişmiş merkez ülkeler yatırım yeri olarak %75 oranında birbirlerinin pazarlarını tercih ederlerken %25 oranında sermaye çevre ülkelere akmaktadır.

Çok uluslu şirketleri çekmek isteyen çevre ülkelerin, KOBİ'lere sağladıkları teşvikler ve desteklerin yanı sıra yabancı sermaye yatırımlarına sağladığı teşvikler büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Çeşitli alanlarda vergi indirimleri, kar transferlerinde tam serbestlik, yatırım alanı seçiminde serbestlik, çalışma yaşamının anti-sendikal yasalarla disipline edilmesi, devletçe altyapı yatırımları, çeşitli sübvansiyonlar, sigortalar sağlanması, serbest bölgeler kurulması bunların başlıcalarıdır.

Ülkemizde yabancı sermayeye sağlanan teşvik türlerinden ilki mali teşviklerdir. Mali teşviklerin genel amacı, yabancı yatırımcılar üzerindeki vergi yükünü azaltmaktır. Vergi teşvikleri, vergi matrahına bağlı olarak farklı şekilde sınıflandırılabilir. Buna ek olarak bazen vergi sisteminin tamamı, yabancı yatırımcı için bir teşvik aracı olarak kullanılabilir. Özellikle maden işletmeciliği gibi uzun vadeli büyük boyutlu projeler için vergi sisteminin belli bir süre dondurulması, bu sistemde ilerleyen yıllarda ortaya çıkabilecek değişikliklerle ilgili belirsizliği ortadan kaldırdığı ölçüde bir teşvik aracı olmaktadır.

Ev sahibi ülkede verilen vergi teşvikleri yabancı şirketin kendi ülkesinde ödeyeceği kurumlar vergisini etkilemektedir. Bu, ana ülkedeki vergi rejimi kadar çifte vergilendirmeyi önleyici anlaşmalara da bağlıdır.

Yabancı sermaye hareketlerini doğuran başlıca etken yüksek kar beklentisidir. Esasında yabancı sermaye sahibini asıl ilgilendiren gayri safi kar değil, vergi ödendikten sonra kendi ülkesine çekebileceği ve kullanabileceği kardır. Bu sebeple, yabancı sermayenin vergi rejimi büyük bir önem taşımaktadır. Sermaye ihraç eden ülke bu sermayenin dışarıda sağladığı karları kendi ülkesinde de vergilendiriyorsa, böyle bir çifte vergilendirme sermaye çıkışını engelleyebilir. Sermaye ihraç eden ülke bakımından, önce ödenmiş olan vergilerin, kar anavatana alındığında hesaplanan toplam

vergi borcundan indirilebilmesi sağlanmalıdır. Dolayısıyla ister yurt içinde, ister dünyanın herhangi bir yerinde sermaye sahibinin ödeyeceği vergi değişmemektedir²⁸.

Finansal teşvikler yabancı sermaye yatırımlarını finanse etmek ve işletme giderlerinin finansmanına katkıda bulunmak amacıyla fon sağlanması şeklindeki teşviklerdir. En yaygın türleri arasında hibe, sübvansiyonlu kredi, devletin sermayeye katılması ve uygun koşullu sigorta bulunmaktadır.

Bu sistem çerçevesinde, teşvik tedbirleri ve bu tedbirlerin oran veya miktarlarında yapılan düzenlemelerle sektörel tercihler yapılmış, bölgesel kalkınmışlık farklarının giderilmesi yönünde çaba harcanmıştır. 1990'lı yıllarda dünyadaki sosyal, politik, ekonomik ve ticari gelişmelerin ve küreselleşmenin bir sonucu olarak, yatırımların teşvikine yönelik milli uygulamalardaki haksız rekabet unsurları aşırı derecede denetlenir duruma gelmiştir. Özellikle, nakit destek ve hibeler, düşük faizli yatırım kredileri ve sektörel tercihlerde Türk Teşvik Sistemi önemli ölçüde değişmiştir²⁹.

Yabancı sermayenin teknoloji transfer etmesi için çeşitli teşvik sistemleri uygulanmaktadır. Vergi indirimi, sübvansiyonlu altyapı hizmetlerinin sağlanması, organize sanayi bölgeleri, tekno- parklarda arazi verilmesi gibi önlemlerle Ar-Ge yoğun yatırımların ülkemize çekilmesine çalışılmaktadır. Bu teşviklerle aynı zamanda ileri teknoloji şirketlerinin bir bölgede yoğunlaşması da hedeflenmektedir. Devlet bu amaca yönelik olarak savunma harcamaları ve devlet satın alımları ile piyasa yaratılması, araştırmaların finansmanına katılma, eğitim programları ve altyapının iyileştirilmesi gibi alanlarda doğrudan müdahale olanaklarını kullanabilmektedir.

Yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre vergi teşvikleri ve finansal yardımlar ileri teknoloji endüstrilerine yapılacak yatırımları etkilemezken girişimci bölgeleri ve tekno-parkların oluşturulması yabancı yatırımları etkilemektedir. Bu çalışma sonucunda yabancı sermayenin ülkeye gelmesini emeğin beceri düzeyi, kaynaklara erişebilirlik ve maliyetlerin önemli ölçüde etkilediği ortaya çıkmıştır³⁰.

²⁸ Bulutoğlu, Kenan, *100 Soruda Türkiye'de Yabancı Sermaye*, Gerçek Yayınevi, 100 Soruda Dizisi:17, İstanbul, 1970, s. 75

²⁹ Karluk, Rıdvan, *Türkiye Ekonomisi*, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999, s.61

³⁰ Hepkula, a.g.tz.,s.43.

İhracat teşvikleri, bir ülkede ödemeler dengesinin iyileştirilmesi, ihraç edilmesi arzu edilen ürünlerin madde bazında büyütülmesi, ihracatçıların dış pazarlara açılmada yönlendirilmesi, desteklenmesi ile verilmektedir. Dünya ekonomik konjonktürü içinde ithalatlarını karşılamaya yetecek ihracatı gerçekleştiremeyen ülkeler, giderek artan dış ödemeler dengesinin aleyhteki baskıları karşısında geri kalmaya, dış borçlarını artırdıkları için de siyasi konularda taviz vermek zorunda kalmaktadırlar.

Yabancı sermayenin ülkemize gelmesini teşvik etmekteki amaç, uluslar arası pazarlardaki taleplere uygun standartlarda mal üretimi, bu yolla dış pazarlara mal gönderebilme ve iç piyasadaki küçük işletmelerin yurt dışına açılmalarını sağlamaktır. Eğer yabancı sermayeye yerli girişimcilere tanınan teşvik tedbirleri tanınmazsa yabancı sermaye ülkemize gelmeyecek ve istenilen ihracat rakamlarına ulaşamayacaktır.

İhracat teşvikleri, iyi kullanıldıkları takdirde yabancı sermayeyi çekmede çok etkili olabilmektedir. Özellikle emek yoğun üretim gerektiren yatırımlar için emeğin ucuz olduğu ülkelerde bu teşvikler başarı sağlamıştır. İhracat teşvikleri 1980'li yılların ortalarına kadar ihracatımızda gözle görülür artışlar sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Bu dönemden sonra ise ihracatımızdaki artışlar yavaşlamış ve bu nedenle yeni bir takım teşvik tedbirleri uygulamaya konulmuştur.

- Vergi İadesi : 1989 yılında uygulamadan kaldırılan bu teşvik tedbirinin amacı ihraç edilen ürünlerde hammadde ve ara mal olarak kullanılan girdi maliyetlerinin geri ödenmesidir. Bu uygulama tamamıyla bir sübvansiyondur. İhracata vergi iadesi oranı ihracatın hangi sektörden yapıldığına, nereye yapıldığına, zamana ve ihracatın toplam miktarına bağlı olarak değişmektedir.
- Uzakyol Navlunu : Uzak ülkelere yapılan ihracata verilen sübvansiyonlardır. Bu teşviğin uygulamaya konulma nedeni Uzakdoğu ve Amerika kıtasındaki ülkelere yapılan ihracatı artırmaktır.
- Enerji Sübvansiyonları : İhraç edilmek üzere üretilen malların üretiminde % 25 oranında daha ucuz elektrik sağlamaktır. Bu şekilde, Türkiye'deki enerji fiyatlarının Avrupa ülkelerindeki enerji fiyatlarıyla eşit olması amaçlanmıştır.

- Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu : Bu fondan, gerçekleştirilen ihracat tutarları üzerinden prim ödemeleri yapılarak, ihracatın finansmanında kullanılan kredi faizlerinin yükünün azaltılması hedeflenmiştir. Bu oran %3 olarak belirlenmiştir.
- Vergi, Resim ve Harç İstisnası : İhracat ile ilgili her türlü işlemlerde vergi, resim ve harç bağıışıklığı sağlamaya yönelik olarak yürürlüğe girmiştir.
- Gümrük Muafiyetli İthalat : İhraç ürünlerinin bünyesinde kullanılan hammaddelerin, belli oranda ihracat taahhüdü karşılığında, gümrüksüz ithaline müsaade edilmesi şeklinde uygulanan bir araçtır.
- İhracat Sayılan Satış ve Teslimler : Vergi iadesi esasına dayanan teşvik mantığının, döviz kazandırıcı hüviyetteki yurtiçi satış ve teslimlere uyarlanması olup, vergi iadesi ile aynı kararlara dayandırılarak uygulanmıştır. Ancak 1984 yılından sonra bu teşvik için kullanılan kaynak değıştirilmiş, ödeme vergi iadesi olarak değıil prim ödemesi şeklinde yapılmıştır.

İhracat teşvikleri içinde en popüler teşvik aracı vergi iadesi'dir. Bu araç en popüler araç olmasının bedelini, en çok istismar edilen araç olarak ödemiş ve ilk yürürlükten kaldırılan teşvik tedbiri olmuştur. İhraç ürünlerinin üretimi aşamasında alınan dolaylı veya doğrudan vergilerin iade edilmesi esasına dayanan bu tedbir, 1980 sonrası dönemde bazı ürünlerde, ödenmesi gereken oranların üzerinde bir iade anlayışı ile kullanılmıştır. Söz konusu dönemde ortaya atılan hayali ihracat iddiaları ile olan yakın ilişkisi nedeniyle yürürlükten kaldırılmıştır³¹.

Yabancı sermaye yatırımlarına sağlanan teşviklerin temel amaçlarından biri, yatırımcıların üretiminde yerli girdi payını artırmak, bu şekilde ithal girdi alma eğilimini azaltmaktır. Bu yaklaşım, tarife sistemini kullanarak şirketlerin yerli katma değeri giderek artırmalarını teşvik etmektir. Bunun için başlangıçta son ürün gümrük tarifeleri ile korunurken ithal girdiler üzerinde düşük tarife uygulanarak montaj sanayi teşvik edilmektedir. Daha sonra girdiler ve son ürün üzerindeki tarifeler yükseltilerek yerli üretim özendirilmektedir.

³¹ Mollasalihoğlu, Yavuz, "İhracat Teşvikleri", *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:4, Sayı: 13, 1999, ss.41-43

Uygulamada bu teşvik sisteminin sonuçları kesin sonuç vermekten uzaktır. Bazı ülkelerde bu politika yerli katma değerin artması sonucunu vermişken, diğer ülkelerde sonuç başarısız olmuştur. Üretilen ürünün dış rekabetten korunabilmesi için gümrük vergilerini yükseltmek ve yıllarca korumayı sürdürmek gerekmiştir. Türkiye’de 1960’lı yıllarda başlatılan ithal ikameci sanayileşme politikası bu konuda çok zengin örneklerle doludur. Katma değer konusundaki diğer bir yöntem ise, işgücü ve yönetici kadrolara yönelik eğitim programlarıdır. Bu yöntemle, üretilen ürün hakkında ve girdinin istenilen nitelik ve kalitesi konusunda girdi üreticilerini bilgilendirmek, bu şekilde son mal üreticileri ile üretime girdi sağlayan üreticiler arasındaki bağın güçlendirilmesi amaçlanmaktadır³².

Ülkemizde yabancı sermaye yatırımları sağlayacak şirketlere sağlanan diğer teşvik tedbirleri arasında sübvansiyonlu alt yapı temini ve yabancı yatırıma yönelik belirli hizmetlerin sübvansiyonlu olarak sağlanması gibi araçlar olup, şu şekilde sınıflandırılabilir:

a) Sübvansiyon, koşullu veya koşulsuz olabilir ancak koşullu olanlar belirli bir performansla ilişkilendirilmektedir. Yabancı sermayeli şirketin söz konusu teşvikten yararlanabilmesi için belirli bir ihracat hacminin, belirli bir üretim miktarının veya belirli bir yerli katma değer oranının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

b) Teşvikler devlet yönetiminin hangi kademesinde verildiğine göre sınıflandırılmaktadır. Uluslarüstü, ulusal, bölgesel veya yerel yönetimlerce teşvik verilebilir. AB’nin Airbus Konsorsiyumu için verdiği teşvik uluslarüstü bir otoritenin verdiği teşviklere örnek olarak gösterilebilir.

c) Teşvikler otomatik olarak verilebilir veya takdir yetkisine açık olabilmektedir. Belirlenen teşvik, başvuran herkese istenen koşulları sağlamak şartıyla otomatik olarak veriliyorsa herhangi bir otoritenin takdir yetkisine gerek duyulmuyorsa bu teşvikte spesiflik bulunmamaktadır.

³² Hepkula,a.g.tz.,s.44.

UYGULAMA

İSTANBUL ŞEMSIYE SANAYİ A.Ş.

İstanbul Şemsiye Sanayi Anonim Şirketi 23.05.1970 yılında Alman Kortenbach und Rauh Kg firmasının girişimi ile kurulmuştur ve firmanın adı Kortenbach – İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş.'dir. Kortenbach und Rauh Kg firması 130 yıl boyunca seri şemsiye üretimi konusunda faaliyet göstermiş dünyanın en büyük şemsiye üretici firmasıdır.

Firmanın ana faaliyet konusu her tür ve çeşit şemsiye iskeletleri ve bunların aksamları, muhtelif kaynaklı çekme borular ve borulardan mamul eşya ile her tür ve cins madeni – plastik bahçe ve ev eşyası ve aksesuarlar ile gölgelikler, çadır ve kamp malzemeleri ve aksamlarını imal etmek ve tüm bu ürünleri ithal ve ihraç etmektir. 1980'li yıllardan sonra firma yağmur şemsiyesinin yanı sıra dünyaca ünlü Kobold ve Knirps markasıyla bilinen bahçe şemsiyelerinin imalatını yapmaktadır. Firma son yıllarda da Topline ve Country Home markası ile ahşap mobilya, şezlong ve minder üretmektedir.

1970'li yıllarda Alman şirketin Türkiye'de yatırım yapmaya karar vermesinin en önemli sebebi ülkemizde işçilik maliyetlerinin sözkonusu yıllarda çok ucuz olmasıydı. Alman Kortenbach und Rauh Kg şirketi fabrika yapmak için yer ararken Türk şirketlerle ortaklık kurmuştur. Günümüzde de faaliyetlerine devam eden Tuzla'daki fabrika binasının bulunduğu arazi firmanın kuruluş aşamasında Presiz Metal Sanayi A.Ş. ve diğer Türk ortaklar ve Alman firmaya aittir.

Firmanın kuruluş sermayesi 5.000.000- TL dir. Bu sermayenin % 50'si Kortenbach und Rauh Kg şirketine aittir. Sermayenin kalan kısmı ise 2500 adet hisseye ayrılmış ve bu hisselerin 1400 adedi Presiz Metal İmalat Sanayii A.Ş.'ye, 250 adet hisse Mordohay Çikurel'e, 350 adet hisse Aykut Haker'e, 150 adet hisse Naim Haker'e, 200 adet hisse Dr. Hakkı Karamete'ye ve kalan 150 adet hisse Tarık Şehmen'e aittir. Kortenbach und Rauh Kg firmasından Tilmann Schultes, Dieter Worring ve Kalus Nussbaum firma hisselerini Türk ortaklarına devrettiği 1995 yılını kadar şirket yönetiminde faaliyet göstermişlerdir.

1980'li yıllarda firma ortaklarından Presiz Metal İmalat Sanayi A.Ş. İş Bankasına olan borçlarından dolayı kapatılınca firmaya ait hisselerin tamamı İş Bankasına geçmiştir. 80'li yılların ortalarında Kortenbach und Rauh firması İş bankasının hisselerini de satın alarak şirkette var olan hisse payını % 75'e yükseltmiştir. Geriye kalan % 25 hisse bugünde ortak olan Abdullah Koral, Hasan Gürçay ve Tarık Şehmen'e aittir.

1970 – 1980 arası dönemde Bakanlar Kurulu Kortenbach – İstanbul Şemsiye A.Ş. firmasına sadece yağmur şemsiyesinin metal aksamını üretmesine izin vermiştir. Firma ürettiği metal aksamları yurtiçi ve yurtdışı piyasaya satmaktaydı. Ancak firma için asıl önemli olan şemsiyenin bezlenmesine sözkonusu dönemde izin verilmemiştir. Buradaki temel amaç küçük ve orta ölçekli işletmeleri korumaktır.

1980'li yıllardan sonra bezlemeye izin verilmemesinin büyük bir çelişki olduğuna karar verildi ve Devlet Planlama Teşkilatına bezleme konusunda izin almak için başvuru yapıldı. Yapılan başvuru olumlu sonuçlandı; ancak Alman firmayı bu dönemde yürürlükte olan kambiyo mevzuatındaki sıkıntılar ihracat ve ithalat konusunda oldukça düşündürmekteydi.

1990'lı yıllarda dünya ekonomisinde Asya Kaplanları olarak bilinen Endonezya, Malezya, Singapur ve Tayland ön plandaydılar. Bu dönemde Kortenbach und Rauh firması Tayland'da kendisine Türkiye de olduğu gibi bir ortak bulmuştur. Ancak Alman firma yaptığı pazar araştırmasında Kıta Çin'in Tayland'dan işçilik maliyetleri açısından daha ucuz olduğunu öğrenmiştir. Alman firma 1995 yılında Taylandlı ortağıyla beraber Çin'in Xiamn bölgesinde 1400 kişinin çalıştığı yeni bir şemsiye fabrikası kurmuştur.

Alman firmanın Çin'de yeni bir fabrika kurmasıyla beraber hisselerini 1995 yılında Türk ortaklarına devretmiştir. Devir işleminden sonra firmanın adı İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Alman firma tüm hisselerini Türk ortaklarına devretmiştir. Devir işlemiyle beraber firmanın kuruluş sermayesi 5.000.000-TL iken yıllar itibari ile 150 milyar TL, 300 milyar TL olmuş ve 08/12/2004 tarihinde şirket sermayesi 600 milyar TL olarak tescil edilmiştir. Sermayenin 300 milyar TL kısmı ödenmiş olup kalan kısmı 2005 yılının ilk üç ayı içerisinde ödenmiştir.

Kortenbach und Rauh Kg firması aynı zamanda Güney Afrika ve Portekizde de şemsiye fabrikası kurmuştur. Ancak Alman firma 2000'li yılların başında Deutche Bank'a devir olmuş ve faaliyetlerine tamamen son vermiştir. Firma Çin'de bulunan fabrikasında sahip olduğu hisselerin tamamını Tayland'lı ortağına devir etmiştir.

Firmanın şu andaki ortakları % 49 hisse ile Abdullah Koral, % 49 hisse ile Hasan Gürçay ve % 2 hisse ile Tarık Şehmen'dir. Abdullah Koral firmada finansman müdürü ve Hasan Gürçay pazarlama ve satış müdürü olarak görev yapmaktadırlar. Her ikisinde konularında oldukça tecrübe sahibi ve deneyimli kişiler olup piyasada itibar sahibi kişilerdir.

İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş. Türkiye'de seri şemsiye üretimini yapan ilk ve en büyük kuruluştur. Firma mamul mal üretimini mülkiyeti kendisine ait olan İstanbul – Tuzla'da 4000 m2 kapalı ve 9000 m² açık alana sahip fabrikasında gerçekleştirmektedir. 1990 yılından itibaren yağmur şemsiyesi aksamı ithalatının fabrikada üretmekten daha ucuza mal olması sebebiyle 180 olan işçi sayısı şu anda 60 kişiye inmiştir.

Firma Alman ortağından ayrıldığı 1995 yılından bu yana hem yurtiçinde hem de yurtdışında satışlarını her yıl bir önceki yıldan daha fazla artırarak faaliyetlerine devam etmektedir. Firma şemsiye yapımında kullandığı her türlü kumaş, metal aksam ve benzeri bir çok ürünü Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli firmalardan satın aldığı gibi Çin ve Almanya'dan da ithal etmektedir. Firma ürettiği ürünleri özellikle büyük alışveriş merkezlerinde faaliyet gösteren Migros, Carrefour, Gima, Metro ve Pratik'e satmaktadır. Firma aynı zamanda son iki yıldır Yunanistan'a şemsiye ihraç etmektedir.

Firmanın 2003 yılı ihracatı 64.000-USD, 2004 yılında 87.000-USD ve 2005 yılında 92.000-USD olarak gerçekleşmiştir. Firmanın ithalat rakamlarını incelediğimizde ise 2003 yılında 97.016-USD, 2004 yılında 179.154-USD ve 2005 yılında 190.000-USD ithalat yapmıştır. Firmanın ithalatının yüksek olmasının sebebi ise üretimde kullandığı malzemenin yurtdışında yurt içinden daha ucuz olması ve firmanın ihracata yeni başlamasıdır. Firma ilerleyen yıllarda ihracatını ithalatının önüne geçirmek için yeni girişimlerde bulunacaktır.

Firmanın ürün yelpazesi oldukça geniştir. Firma yağmur şemsiyeleri, güneş şemsiyeleri, reklam şemsiyeleri ve bahçe mobilyası minderleri üretmektedir. Şirketin ana hedefi sağlam, dayanıklı, yüksek kaliteli ürün arayan müşteriler için üretim yapmak ve hizmet vermektir.

VERGİ LEVHASI

MÜKELLEFİN :

ADI SOYADI :

İSTANBUL ŞEMSİYE SANAYİİ

VERGİ SİCİL NO.

579 003 1907

TİCARET ÜNVANI :

ANONİM ŞİRKETİ

BAĞLI BULUNDUĞU

VERGİ DAİRESİ

ARADOLU KURUMLAR

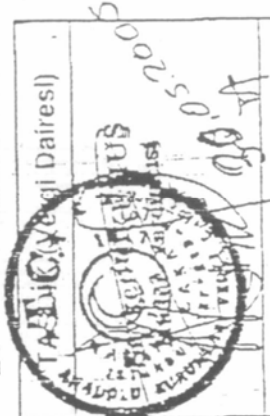
İŞYERİ ADRESİ :

İSTASYON MAH. İBİŞAĞA CAD.
NO:4 TUZLA/İSTANBUL

VERGİ TÜRÜ

KURUMLAR

TAKVİM YILI	BEYAN OLUNAN MATRAH	TAAHÜT EDEN VERGİ
2004	M A T R A H S I Z	
20		
20		

1970 YILI 1. SİGİLİ GAZETESİ... 22.1.1970 tarih ve 1017 sayılı...

- 1 - Sirkeli İsmail... 2 - Sirkeli Nuri... 3 - Sirkeli Abdülkerim...

5 - Sirkeli Serdar... 6 - Sirkeli R. ve Z. Arar... 7 - Sirkeli Tevfik...

8 - Sirkeli Mustafa... 9 - Sirkeli Mustafa... 10 - İhtilafın İhlali...

11 - İsbu mukavelede bulunmayan hususlar hakkında Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanır.

Yukarıda yazılı adresler mukim. Yukarıda yazılı adresler mukim. Yukarıda yazılı adresler mukim.

İstanbul Ticaret Sicili Memurluğundan: Sicil No: 10611/52496

Ticaret Unvanı: HAYIR ELEKTRİK KOLLEKTİF - SİRKETİ HAKKI ERDEMİLİ FAHRE CİMENTEPE VE YASAR ÜZTİPİ

12 - Sirkeli Mustafa... 13 - Sirkeli Mustafa... 14 - Sirkeli Mustafa...

15 - Sirkeli Mustafa... 16 - Sirkeli Mustafa... 17 - Sirkeli Mustafa...

18 - Sirkeli Mustafa... 19 - Sirkeli Mustafa... 20 - Sirkeli Mustafa...

21 - Sirkeli Mustafa... 22 - Sirkeli Mustafa... 23 - Sirkeli Mustafa...

24 - Sirkeli Mustafa... 25 - Sirkeli Mustafa... 26 - Sirkeli Mustafa...

27 - Sirkeli Mustafa... 28 - Sirkeli Mustafa... 29 - Sirkeli Mustafa...

30 - Sirkeli Mustafa... 31 - Sirkeli Mustafa... 32 - Sirkeli Mustafa...

33 - Sirkeli Mustafa... 34 - Sirkeli Mustafa... 35 - Sirkeli Mustafa...

36 - Sirkeli Mustafa... 37 - Sirkeli Mustafa... 38 - Sirkeli Mustafa...

39 - Sirkeli Mustafa... 40 - Sirkeli Mustafa... 41 - Sirkeli Mustafa...

42 - Sirkeli Mustafa... 43 - Sirkeli Mustafa... 44 - Sirkeli Mustafa...

45 - Sirkeli Mustafa... 46 - Sirkeli Mustafa... 47 - Sirkeli Mustafa...

48 - Sirkeli Mustafa... 49 - Sirkeli Mustafa... 50 - Sirkeli Mustafa...

51 - Sirkeli Mustafa... 52 - Sirkeli Mustafa... 53 - Sirkeli Mustafa...

54 - Sirkeli Mustafa... 55 - Sirkeli Mustafa... 56 - Sirkeli Mustafa...

57 - Sirkeli Mustafa... 58 - Sirkeli Mustafa... 59 - Sirkeli Mustafa...

60 - Sirkeli Mustafa... 61 - Sirkeli Mustafa... 62 - Sirkeli Mustafa...

63 - Sirkeli Mustafa... 64 - Sirkeli Mustafa... 65 - Sirkeli Mustafa...

66 - Sirkeli Mustafa... 67 - Sirkeli Mustafa... 68 - Sirkeli Mustafa...

69 - Sirkeli Mustafa... 70 - Sirkeli Mustafa... 71 - Sirkeli Mustafa...

72 - Sirkeli Mustafa... 73 - Sirkeli Mustafa... 74 - Sirkeli Mustafa...

75 - Sirkeli Mustafa... 76 - Sirkeli Mustafa... 77 - Sirkeli Mustafa...

78 - Sirkeli Mustafa... 79 - Sirkeli Mustafa... 80 - Sirkeli Mustafa...

81 - Sirkeli Mustafa... 82 - Sirkeli Mustafa... 83 - Sirkeli Mustafa...

84 - Sirkeli Mustafa... 85 - Sirkeli Mustafa... 86 - Sirkeli Mustafa...

87 - Sirkeli Mustafa... 88 - Sirkeli Mustafa... 89 - Sirkeli Mustafa...

90 - Sirkeli Mustafa... 91 - Sirkeli Mustafa... 92 - Sirkeli Mustafa...

93 - Sirkeli Mustafa... 94 - Sirkeli Mustafa... 95 - Sirkeli Mustafa...

96 - Sirkeli Mustafa... 97 - Sirkeli Mustafa... 98 - Sirkeli Mustafa...

99 - Sirkeli Mustafa... 100 - Sirkeli Mustafa... 101 - Sirkeli Mustafa...

102 - Sirkeli Mustafa... 103 - Sirkeli Mustafa... 104 - Sirkeli Mustafa...

105 - Sirkeli Mustafa... 106 - Sirkeli Mustafa... 107 - Sirkeli Mustafa...

116 sayılı...
...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...
...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...

...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...
...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...

...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...
...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...

...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...
...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...

...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...
...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...

...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...
...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...

...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...
...ile ilgili her türlü haklarını, haklarını, haklarını, haklarını...

**BARİŞ DENİZCİLİK SANAYİ VE TİCARET
LIMITED ŞİRKETİ**

TADİT TASARISI

ESKİ ŞEKİL

MAKASAT VE KONU

MADDE 3- Şirketin başlıca Makasat ve Konuları şöyledir. Şirketin 2/ Kasım 2000 ve 5/179 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinin 290 nci sayfasında neşri ve ilan olunan esas mukavelesinin Makasat ve Konu ile ilgili 3 ncu maddesindeki konulardır

YENİ ŞEKİL

MAKASAT VE KONU

MADDE 3- Şirketin maksat ve konusu başlıca şunlardır. Şirketin 2/ Kasım 2000 tarih ve 5/179 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinin 290 nci sayfasında neşri ve ilan olunan esas mukavelesinin Makasat ve Konu ile ilgili 3 ncu maddesindeki konuların ve Ticaret Sicili Memurluğundan 25.10.2001 tarihinde tescil olunan tadilat mukavelesi önyen kalmı ve ş ile 1) firmasından sonra aşağıdaki konular şirketin Makasat ve Konusuyla ilave edilmiştir
2) Her türlü Otomotiv yedek parçası, aksesuarları, lastikler, çelik çaputlar, aksamler, terli aksesuarlarının alımı, satımı, yurt içi ve yurt dışı pazarlaması, ihthal ve ihraca ve muamelesini yapmak. Her türlü otomobili, otomobil aksam ve parçalarını y dışından ithal ve ihrac etmek. Her türlü otomobil aksam ve parçasını almak, satmak.

Barış Denizcilik Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi imza

(5/A) 16389

Istanbul Ticaret Sicili Memurluğundan
Sicil Numarası: Kadıköy 15706
Ticaret Ünvanı: İSTANBUL SEMŞİYE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
Ticari Merkez: İstanbul Tuzla İstasyon Mah. İhsaşa Cad. No: 4
Ticaret Bakanlığı'nun 5.9.2001 tarihinde onayından geçen tadilat mukavelesinin 6. maddesininin 11/10/2001 tarihli olağan genel kurul kararının 13.11.2001 tarihli Notarial 9.11.2001 tarihli ve 39571 sayılı onaylı yönetim kurulu kararının tescil ve ilan istenmektedir. Bu kararın 6/72 sayılı Türk Ticaret Kanununun hükümlerine uygun olarak memurluğumuzdaki vesikalara dayanılarak 13.11.2001 tarihinde tescil edildiği ilan olunmuştur.

**İSTANBUL SEMŞİYE SANAYİ A.Ş.
11 EKİM 2001 TARİHLİ
OLAĞAN GENEL KURUL TOPLANTI TUTANAĞI**

Istanbul Semşiyeye Sanayi A.Ş.'nin 2000 yılı Olağan Genel Kurul toplantısı 11.10.2001 Perşembe günü saat 16:37'de Tuzla İstasyon Mahallesi İhsaşa Cad. No: 4 beki Fabrika binasında Semşiyeye ve Ticaret Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğünden alınan 10.10.2001 Tarih ve 67225 sayılı yazısı ile görevlendirilen Sn. Önder Kıvanç başkanlığında toplanmıştır.
Şirketin 150.000.000.000 TL'lik sermayesine tekabül eden 150.000.000 adet sermaye 142.794.570 peyni esaslı olarak temal edilmiş, toplanış ile ilgili kararın 19.09.2001 Tarihli Türkiye Ticaret Sicili gazetesinde yapıldığı ayrıca 3106589 esaslı pay sahiplerine 14.09.2001 tarihinde Kartal 10. Notarialının 33658 ve 33659 sayılı yazılarıyla meclisçe açılan yapıldığı tasdik edilerek gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir.

GÜNDEM

- 1) Divan Başkanlığına Hasan K. Gürpıncı tarafından Fethi Bal ve Kaboçe Handan Baycık oyları ile sepdiler. Tutanağın Divan tarafından imzalanmasına oyları ile karar verildi.
- 2) 2000- yılı Yönetim Kurulu ve Murakıp Raporları, Bilanvo ve Gelecek Tablosu okundu, müzakereye alındı, bütün raporlar aynı ayın oyları ile kabul edildi. 2000 yılı için alınan kararların yasal yükümlülüklerin ayırılmasına üzerine % 5-1 temettüde dahil olmak üzere dağıtılmasına ve olağüstü yedek hesap hesabına aktarılmasına oyları ile karar verildi.
- 3) Yönetim Kurulu ve Murakıp aynı ayın oyları ile Etraf edildi.
- 4) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğünden alınan 05.06.2001 tarih ve 67571 sayılı ve aşağıda yazılı ana sözleşme tadilat tasarıları Genel Kurula okundu. Aynı ay oyları ile kabul edildi.

Eski Madde 3 Sermaye

Şirketin Sermayesi 150.000.000.000 TL (Yüzelli milyar) olup, her biri 1000 TL değerinde 150.000.000 adet hisseye ayrılmıştır. Önceki sermaye 75.000.000.000 TL (Yetmiş beş milyar) tamamen ödenmiştir. İlave edilen 75.000.000.000 TL (Yetmiş beş milyar) ortaklar tarafından muvazaaften ayrı olarak ve tamamen taahhüt edilmiş olup % 0 tescil tarihinden itibaren üç ay içerisinde kalan kısmında yönetim kurulunun beşleyeceği zamanlarda ve en geç 31.03.2000 tarihine kadar ödenmektedir.

Sermaye taahhüt borçlarının beşleyen ödeme tarihleri, yönetim kurulunun alacağı karar doğrultusunda ve ilim ortakların yazılı planını almak suretiyle öne alınabilir. Bu husustaki karar ana sözleşmenin ilan maddesiyle uyumlu olacaktır.

(I/A) 16381648

Madde 5. Sermaye...
Madde 6. Sermaye...

Yeni Madde 6. Sermaye...
Sermaye...
Madde 6. Sermaye...

İSTANBUL SEMSİYE SANAYİ A.Ş.
ANASÖZLEŞME TADİL TASARISI

Madde 6. Sermaye...
Sermaye...
Madde 6. Sermaye...

ŞİRKETİN UNVANI...
ŞİRKET ADRESİ...
TİCARET SİCİL MEMURU...
T.CEKİ SERMAYESİ...
TADİL SERMAYESİ...
ŞİRKET KURUL TARİHİ...

SERMAYE ARTIRIMINA İSTIRAK EDEN PAY SAHİPLERİNİN

Table with 4 columns: Adı Soyadı, Ortamın Önceki Pay Miktarı, Ortamın Sonrası Pay Miktarı, Ortamın Sonrası Pay Miktarı. Lists shareholders like Abdullah Koral, Hasan K. Güray, etc.

YÖNETİM KURULU KARARI

Yönetim Kurulu Kararı...
Tarih: 12.10.2001...
Yer: İstanbul...

Yönetim Kurulu Başkan...
Yönetim Kurulu Üyesi...
Yönetim Kurulu Üyesi...

İSTANBUL TİCARET SİCİLİ MEMURU...
TİCARET SİCİLİ NO: 350834 / 28474
TİCARET ŞİRKETİ...
TİCARET SİCİLİ NO: 350834 / 28474

BİRADERLER TEKSTİL VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
TADİL MUKAVELESİ

TİCARET SİCİLİ NO: 350834 / 28474
EKİ METİN
AMAÇ VE KONU...
MADE 3 - Şirketin amacı ve kuruluşu...
1- Tefakkül ve deri giyim...
2- Tabii sentetik ve suni lif...
3- Her türlü tabii, sentetik, suni...
4- Her türlü tabii, sentetik, suni...
5- Her türlü tabii, sentetik, suni...
6- Her türlü tabii, sentetik, suni...
7- Her türlü tabii, sentetik, suni...
8- Her türlü tabii, sentetik, suni...
9- Her türlü tabii, sentetik, suni...
10- Her türlü tabii, sentetik, suni...
11- Her türlü tabii, sentetik, suni...
12- Her türlü tabii, sentetik, suni...
13- Her türlü tabii, sentetik, suni...
14- Her türlü tabii, sentetik, suni...
15- Her türlü tabii, sentetik, suni...
16- Her türlü tabii, sentetik, suni...

YENİ METİN
AMAÇ VE KONU...
MADE 3 - Şirketin amacı ve kuruluşu...
1- Tekstil ve mamullerinin her tür imalat...
2- Tekstil ve deri giyim...
3- Tabii sentetik ve suni lif...
4- Her türlü tabii, sentetik, suni...
5- Her türlü tabii, sentetik, suni...
6- Her türlü tabii, sentetik, suni...
7- Her türlü tabii, sentetik, suni...
8- Her türlü tabii, sentetik, suni...
9- Her türlü tabii, sentetik, suni...
10- Her türlü tabii, sentetik, suni...
11- Her türlü tabii, sentetik, suni...
12- Her türlü tabii, sentetik, suni...
13- Her türlü tabii, sentetik, suni...
14- Her türlü tabii, sentetik, suni...
15- Her türlü tabii, sentetik, suni...
16- Her türlü tabii, sentetik, suni...

... ve ...

SURET ...

Tuzaklar ...

... ve ...

GENEL ...

Teslimat ...

... ve ...

... ve ...

GENEL ...

(SA/25/45845)

ISTANBUL ...

TICARET ...

TICARET ...

Ticari ...

YONETIM ...

ISTANBUL ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

... ve ...

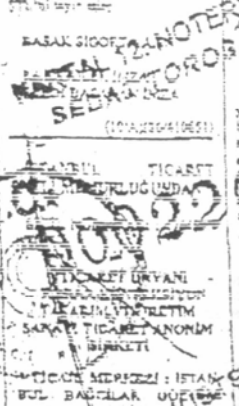
... ve ...

... ve ...

... ve ...

97 ARALIK 2002

TEK BAŞINA KULLANILMAZ

12. NOTER:
DANIŞTAN TOROS
KARAYOLU İSTASYON CADDESİ
TUZLA-İSTANBUL
395 46 30-Faks: 395 63 97

CUMHURİYETİ

00024000

Yazışma Adresi:
Etiler/Beşiktaş
Etiler/Beşiktaş
Yazışma No: 00024000

S İ R K Ü L E R

Şirketin Ünvanı: :
İSTANBUL ŞEMSİYE SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ

Sicil Numarası: :
İSTANBUL TİCARET SİCİL MEMURLUĞU/15706

Adresi: :
İSTASYON MAHALLESİ İBİGAZA CADDESİ NO:4 TUZLA İSTANBUL

EMSAL : MÜŞTEREK

Yukarıda ünvanı, sicil numarası ve adresi yazılı bulunan Şirketimizin ; Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinin 360. sayfasında 28.11.2002 tarihinde ilan ve neşre bulunan, İstanbul/Kadıköy Ticaret Sicil Memurluğunun 15706 sicil numarası ile 21.11.2002 tarihinde tescil edilen, adı geçen şirketin 13.11.2002 tarihli ve 12 sıra numaralı Kararı:

1-Yönetim Kurulu Üyeliklerine seçilen üyeler vazife taksimini aşağıdaki şekilde yapmıştır.

T.C.Uyruklu, Ulus Sokak 5/15 Bostancı adresinde mukim ABDULLAH KORAL Muharris Üye olarak Yönetim Kurulu Başkanı

T.C.Uyruklu Ulus Sokak 5/12 Bostancı adresinde mukim HASAN KÖKDEMİR GURÇAY Yönetim Kurulu Muharris Üyesi olarak,

T.C.Uyruklu 12 Eylül Caddesi 11/11. Pendik/İstanbul adresinde mukim FETHİ BAL Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapacaktır.

2-Yönetim Kurulu Muharris Üyesi HASAN KÖKDEMİR GURÇAY ve ABDULLAH KORAL Şirket ünvanı altında atacakları MÜŞTEREK imzalar ile şirketi bütün hususlarda temsil ve ilzama yetkili kılınmıştır. Bu çerçevede yeni bir imza sirkülerinin çıkarılmasına oy birliği ile karar verilmiştir.

Denilmektedir. Buva göre Şirketimizin yukarıda yazılı olduğu gibi temsile yetkilinin tabbiki imzası aşağıya çıkartılmış olup nazari itibare alınmasını ve şirketimize karşı göstermekte olduğunuz itimat ve tevaccühüm devamlılığına olarını. Saygılarımla.

İSTANBUL ŞEMSİYE SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ

Yönetim Kurulu Başkanı
ABDULLAH KORAL

(Handwritten signature of Abdullah Koral)

Yönetim Kurulu Muharris Üyesi
HASAN KÖKDEMİR GURÇAY

(Handwritten signature of Hasan Kökdemir Gurçay)

İli	İSTANBUL		
İlçesi	TUZLA		
Bucağı			
Mahallesi	MERKEZ		
Köyü			
Sokağı			
Mevkil			

Türkiye
Cumhuriyeti
TAPU SENEDİ

FOTOĞRAF

Eml. Vergi. Hes. No.	Satış Bedeli	Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Yüzölçümü		
					Ha.	M ² .	Dm ² .
	UNVAN TASHİHİ	235EGIC	6326			9739.06	M2

GAYRİMENKULÜN	Yasfı	BAHÇELİ KAGIR ŞEMSIYE FABRİKASI
	Sınırı	PLANI GIBIDIR.
	İktisabi	Bahçeli Kagir Şemsiye Fabrikası nın 1740/2400 hissesi Kortenbach İstanbul Şemsiye Sanayi Anonim Şirketi adına kayıtlı olup, adı geçen şirkete İstanbul Ticaret Sicili Memurluğundan verilen 28.6.1999 tarih ve 55238 sayılı ve 30.9.1999 tarih ve 59598 sayılı belgede belirtildiği üzere şirket ünvanı İstanbul Şemsiye Sanayi Anonim Şirketi olarak değiştirilmiş bulunduğundan şirket ünvanının bu suretle tescilinden..
Sahibi	İSTANBUL ŞEMSIYE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ...1740/2400	

GELDİSİ		Yevmi. No.	Cilt No.	Sayfa No.	Sıra No.	Tarih	GİTTİSİ		
Cilt No.	96	3805	96	9331		4.10.1999	Cilt No.		
Sayfa No.	9331	Sıfline Uygundur.						Sayfa No.	
Sıra No.	YEV:1172								
Tarih	9.4.1999	NOT: Mülkiyetin... Z. CAN...						Tarih	

Ünvan Sermaye İşlemesi Müdürlüğüne İstisnâdır. Türk Tarih Kurumu Başkanlığı, Ankara - 1998

Ambar/ Stok No. : 129

SONUÇ

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, ekonomik yapıları ne kadar farklı olursa olsun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önem taşımaktadır. KOBİ'lerin ülkemizde tanımı ilk kez 1927 yılında DİE tarafından işletmede çalışan personel sayısına göre yapılmıştır. AB'nde 7 Şubat 1996 tarihli Konsey kararı çerçevesinde KOBİ tanımı; işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan ölçütlere göre belirlenmiştir. Çalışmamızın birinci bölümünde KOBİ tanımının yanı sıra yabancı sermaye tanımı, tarihi gelişimi, gittiği ülkeye sağlayacağı yararlar ve sakıncaları hakkında bilgi verilmiştir. Bilindiği gibi yabancı sermaye bir ülkenin karşılığını sonradan ödemek üzere dış kaynaklardan sağlayacağı ve ekonomik gücü ile ulusal varlıklarına ekleyebileceği mali, teknolojik, bilgisayar ve hizmetsel kaynakların tümüne denir. Yabancı sermaye denilince akla ilk önce doğrudan yabancı sermaye yatırımları gelmektedir. Yabancı sermaye ülkemize ilk kez 1838 ticaret antlaşması ile gelmiş ve Cumhuriyet Döneminde 1929 yılında çıkartılan 1567 sayılı kanunu ile sıkı kontrol altına alınmıştır. 1954 yılında çıkarılan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile yabancı sermaye miktarı artırılmaya çalışılmıştır. Yabancı sermayenin ülkemize 1980'li yıllarda yoğun olarak gelmesinin en önemli sebebi özelleştirmelerdir. Dünyada ise 1929 yılında İngiltere'nin Sanayi Devrimine öncülük etmesiyle Avrupa ülkelerinde biriken fonlar doğal kaynak ve ucuz işgücüne sahip ülkelere aktarılmıştır. Günümüzde yabancı sermaye ülke ayırımı yapmaksızın en yüksek kar elde edebileceği ekonomilere akmaktadır.

Yabancı sermayenin bir ülkeye gelmesini etkileyen faktörler ekonomik, politik ve psikolojik olabilir ancak en temel neden karlılıktır. Yabancı yatırımcıyı etkileyen ekonomik faktörler; iç pazar büyüklüğü, emek fiyatlaması, enflasyon oranı ve benzeridir. Aynı zamanda yabancı sermaye gittiği ülkede özellikle siyasi istikrar

aramaktadır, siyasi istikrarsızlık yaşanan ülkelere ya hiç gitmemekte ya da yatırımlarına uzun süre ara vererek tepkisini göstermektedir. Yabancı sermayenin gittiği ülkenin ekonomik yapısına sağladığı yararlar ve ülkede ortaya çıkan bir olumsuz durum karşısında verdiği zararlar birinci kısımda anlatılmıştır.

Ekonomik sistemler ne olursa olsun yabancı sermayeden yararlanmak için dünya ülkeleri arasında gözle görülür bir yarış mevcuttur. Bu yarışın temelinde ise yabancı sermayenin gittiği ülkeye sermaye, teknoloji, modern teknik bilgi, yönetim becerisi, know-how, pazarlama, ihracat imkanı ve benzeri birçok faydayı da beraberinde götürüyor olması yatmaktadır. İkinci kısımda dünyada ve ülkemizde yabancı sermayenin sağladığı yararlar ve bu yararlardan faydalanmayı bilerek bugün dünya ekonomisinde iyi bir yere gelmiş örnek ülkeler anlatılmıştır. Yabancı sermaye özellikle gelişmiş ülkelerden az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere gitmektedir. Bunun arkasında az gelişmiş ülkelerde ucuz işgücünün fazlaca bulunması, yurtdışından gelen yabancı yatırımcıya sağlanan vergisel teşvikler ve benzeri birçok kolaylık yatmaktadır. Yabancı sermaye yatırımları bir ülkede istihdamı ve büyümeyi sağladığı gibi yan sanayilerin oluşmasına destek olmak, o ülkeye teknoloji, know-how ile yönetim tecrübesi getirmek ve dış pazarlara ülkenin açılmasını kolaylaştırmaya yardımcı olmaktadır. Yabancı yatırımlarının yoğun yaşandığı 1960-1982 yılları arasında İrlanda'da 82.000 kişi iş imkanına kavuşmuştur. İrlanda ekonomisinin yabancı sermayeyi çekme başarısının arkasında devlet harcamalarının kısılması, vergi oranlarının azaltılması, bilgisayar, finansal hizmetler ve eczacılık ürünlerine yönelik planlı hükümet programlarının payı büyük olmuştur. Ülkeye gelen yabancı sermaye sadece büyük işletmeler değil aynı zamanda KOBİ'lere de çok büyük katkılar sağlamıştır. İrlanda'da dünya çapında bilinen Microsoft, Oracle, Pfizer, IBM, Hewlett Packard yatırımlarına devam etmektedir. İrlanda sermayeli KOBİ'ler ise daha çok iç piyasaya veya İngiliz piyasasına yönelik giyim, ayakkabı ve deri eşya üretimi yapmaktadırlar. Bugün İrlanda gelişmiş ülke ekonomileri içersinde en fazla dış ticaret fazlası veren ülkelerden biridir ki 1994- 2003 dönemi incelendiğinde 7 milyar Euro olan dış ticaret fazlası 35 milyar Euro'ya yükselmiştir.

Gelişmiş ülkelerde KOBİ'lere sağlanan desteklerin ekonomik olmaktan çok politik ve sosyal boyutlu olduğu gözlenmiştir. Sosyal istikrarın sağlanması, bölgesel gelişme ve kadınların iş yaşamında aktif olarak yer alabilmeleri için KOBİ'lerin yoğun bir şekilde desteklendiği görülmektedir. Dünyanın en kabalık ülkesi olmasıyla dikkat çeken Çin günümüzde ise en çok yabancı sermaye çeken ülke olarak dikkatleri üzerine çekmiştir. Çin'in yabancı sermaye yatırımlarını yoğun olarak ülkesine çekmesinin arkasında yatan ve çok başarılı olan üç politikası bulunmaktadır. Bunlardan ilki yabancı yatırımcılara yönelik ayrıcalıklı vergi düzenlemeleri, ikincisi yabancı yatırımcılar için hazırlanmış esnek anlaşma formları ve sonuncusu özel ekonomik alanların kurulmasıdır. Çin'in başarısının temelleri 1970'li yılların sonlarında başlayan ve ülkeyi serbest piyasa ekonomisine dönüştürmeyi hedefleyen ekonomik reformlara dayanmaktadır. Ancak bunun yanı sıra yabancı sermayeyi adeta bir mıknatıs gibi ülkeye çeken ana unsur dünya ortalamasının çok altında kalan işgücü maliyetleridir. Özellikle istihdam konusunda çok esnek ve hareketli olan KOBİ'ler, toplumda iş imkanı yaratan ana güç görevini gören, toplumsal istikrarın sağlanmasına önemli katkılarda bulunan, teknik ve çalışma sistemini iyileştirmede önemli rol oynayan ve piyasaya çabuk ayak uyduran, pazar ve müşterilerine yakın olan KOBİ'ler, rekabetin yoğun olduğu alanlarda aktif olup reformların derinlemesine sürdürülmesini sağlamada ana güç haline gelmişlerdir.

Türkiye'de ise geçmişe nazaran yabancı yatırımcılara kar transferi olanaklarının sağlanması, bürokratik işlemlerin azaltılması, yerel firmalarla kurulacak ortaklıklara bir sınırlama getirilmemesi gibi düzenlemelerden sonra özellikle 1980'li yıllardan sonra ülkeye gelen yabancı sermaye miktarında gözle görülür bir artış olmuştur. Türkiye'de yabancı sermayeli kuruluşların yanı sıra özellikle imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin % 99.5'i KOBİ'dir. KOBİ'lerin ülkemizde daha aktif çalışmalarının sağlanması için 1990 yılında KOSGEB kurulmuştur. KOSGEB 2004 yılında 346 milyar 388 milyon 360 Yeni Türk Lirası tutarında desteği Halkbank, Vakıfbank ve Ziraat Bankası aracılığı ile dağıtmıştır. Aynı zamanda Alman Kalkınma Bankası (KfW) tarafından 2004 yılı sonu itibarı ile KOBİ'lere 2 milyon 791 bin 504 Euro SELP kredisi kullanılmıştır. KOSGEB'in KOBİ'lere yönelik olarak teknoloji ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, bilgi erişiminin kolaylaştırılması,

rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması, ana-yan sanayi bütünleşmesi, işletmeler arası işbirliği ve elektronik ticaret imkanlarının artırılmasına yönelik olarak 22 adet desteği bulunmaktadır ve bunların ayrıntılarına yer verilmiştir.

Yabancı sermayenin bir ülkeye her şeyden önce ticari çıkarlarını maksimize etmek ve karlılığını artırmak için geldiği unutmamalıdır. Üçüncü kısımda yatırımcıların karı ile ülkemizin karının yani çıkarlarının kesiştiği optimum nokta iyi hesaplanarak buna uygun alınması gereken tedbirler ve bu ortamda KOBİ'lerin durumu hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye 1980'li yıllardan beri akıcı, gerçekçi ve dışa dönük ekonomi politikaları izleyerek yabancı sermayeyi çekmeyi başarmıştır. Bunda özellikle Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasında bir köprü vazifesi görmesi, 70 milyonu aşan nüfusu, 250 milyar Dolar civarındaki gayrisafi hasılası ile geniş bir pazar hacmine sahip olması, iyi yetişmiş ve AB ülkelerine nazaran ucuz işgücüne sahip olması etkili olmaktadır. Yabancı sermaye yatırımlarına karşı alınacak tedbirler sadece büyük işletmeleri değil aynı zamanda KOBİ'leri de koruyucu cinsten olmalıdır. Öyle ki ekonomimizin yaklaşık % 95'ini oluşturan KOBİ'lere yabancı sermayeyi yönlendirmek için danışmanlık ve destek hizmetleri sağlandığı, ileri düzey teknolojiye faydalanabilmesi için Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin kurulacağı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Ülkelerin kalkınma stratejileri paralelinde, bölgelerarası dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdamı artırmak, katma değeri yüksek ileri ve uygun teknolojilerin kullanılmasını sağlamak ve uluslar arası rekabet gücünü artırmak amaçlarıyla uluslar arası yükümlüklerinde dikkate alınması koşulu ile yatırımların kamu tarafından desteklenmesine teşvik denir. Ülkemizin teşvik politikalarını incelediğimizde 19. yüzyıla kadar gittiği görülmektedir. Bu konuyla ilgili ilk yasa 1913 yılında çıkartılan ve 1942 yılına kadar yürürlükte kalan Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkatıdır. Günümüzde KOBİ'lere yatırıma yönelik teşviklerden yararlanabilmeleri için Yatırım Teşvik Belgesi ve ihracat yönelik teşviklerden yararlanabilmeleri için İhracat Teşvik Belgesi veya Dahilde İşleme İzin Belgesi verilmektedir. Bu belge ile KOBİ'ler birçok konuda teşvik almaktadır. Bu teşviklerden bazıları Kaynak Kullanımını Destekleme

Fonu İstisnası, Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti, Finansman Fonu Desteği, Gelir Vergisi Stopajı Teşviki olarak belirtilebilir. AB’nde KOBİ’lere sağlanan desteklerin finansmanı Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu kaynaklarından ve dönemsel özel programlar için ayrılan kaynaklardan sağlanmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda KOBİ’lerin kendilerine sağlanan teşvikleri iyi kullandıkları takdirde yabancı sermayeyi çekmede başarılı olabildikleri anlatılmıştır. Yabancı sermayeye sağlanan teşviklerin temel amacı; uluslar arası pazarlardaki taleplere uygun standartlarda mal üretimi, bu yolla dış pazarlara mal gönderebilme ve iç piyasadaki küçük işletmelerin yurtdışına açılmalarını sağlamak, yatırımcıların üretiminde yerli girdi payını artırmak ve bu şekilde ithal girdi alma eğilimini azaltmaktır.

Son bölümde ise örnek çalışma olarak İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş firması incelenmiştir. Firma 1970 yılında Alman Kortenbach und Rauh Kg firmasının girişimi ile kurulmuş olup ismi Kortenbach- İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş. dir. Firma Türkiye’nin seri şemsiye üretimini yapan ilk ve en büyük kuruluşudur. Firma yağmur şemsiyesinin yanı sıra Kobold ve Knirps marka bahçe şemsiyelerinin de üretimin yapmaktadır. Firmanın faaliyet gösterdiği fabrika kendisine ait olup 4000m2 kapalı ve 9000 m2 açık alana sahiptir. Firmanın Alman ortakları 1990’lı yıllarda dünya ekonomisinde ön plana çıkan Asya Kaplanları olarak bilinen Endonezya, Malezya, Singapur ve Taylan’da yapmış olduğu araştırmalar sonucu özellikle Taylan’da işçilik maliyetlerinin ülkemizden daha ucuz olduğu görmüş ve kendisine yeni bir ortak bulmuştur. Ancak zamanla Çin’de işçilik maliyetlerinin diğer tüm ekonomilerin altında kalmasıyla beraber Alman firma 1995 yılında hisselerini Türk ortaklarına devrederek Çin’de yeni bir fabrika kurmuştur. Bunun sonucunda firmanın ismi İstanbul Şemsiye Sanayi A.Ş. olarak değişmiştir. Alman firmanın yani yabancı sermayenin bir ülkeye gelmesinin ana sebebi burada da görüldüğü gibi oldukça nettir. Yabancı sermaye ucuz işgücünün olduğu ülkeye girmekte ve maliyetler yükseldiğinde kendisini daha az maliyetleri olan ülkelere kaydırmaktadır. Firmanın şu anda yabancı ortaklığı kalmamış olup bugün itibari ile ödenmiş sermayesi 600.000 Yeni Türk Lirasıdır. Firma geçmişten gelen bağlantıları ve çalışma disiplini ile her yıl bir önceki yıla nazaran ihracatını artırmaktadır. Firma yabancı sermaye ile ortaklık kuran ve daha sonra tek başına faaliyetlerine devam edebilen örnek kuruluşlarımızdandır.

Sonuç olarak ülkemizde ve dünyada yabancı sermaye hareketleri artan hızla devam etmektedir. Yabancı sermaye kendisini en rahat hissettiği, zorluklarla karşılaşmadığı, siyasi ve politik istikrarın sağlanmış olduğu, özellikle işgücü maliyetlerinin düşük olduğu, elde ettiği karı ülkesine götürmede vergisel ve hukuksal sorunlarla karşılaşmadığı ülkeleri tercih etmektedir. Burada belirtmek gerekir ki yabancı sermaye yatırımları sadece büyük işletmelere yönelik değil çoğu zaman KOBİ'lere yönelik olmaktadır. Bunda özellikle KOBİ'lerin sistemsel ve örgütsel değişikliklere daha rahat uyum sağlayabilen bir yapıya sahip olmaları yatmaktadır. Bir ülkeye daha fazla yabancı sermayenin gelmesi ve bu sermayeden büyük işletmeler olduğu kadar KOBİ'lerin de yararlanabilmesi için sözkonusu ülkede ekonomik ve siyasi istikrarın devamlılığının sağlanması, Ar- Ge harcamalarına yeterli kaynak ayrılması, teknolojik yatırımlara kaynak ayrılması, kayıtdışı ekonominin önlenmesi ve benzeri birçok önlem alınmalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken ana unsur ülkeye yabancı sermaye yatırımları gelirken bunların sözkonusu ülkenin sosyal, politik ve ekonomik yapısıyla uyumlu olup olmadığının kontrol edilmesi ve ülkedeki küçük yatırımcıya zarar vermemesini sağlamaktır. Belirtilen unsurları yerine getirebilen ülkeler bugün dünyada kalkınmışlık sıralamasında üst basamaklarda yer almaktadırlar. Yabancı sermaye gittiği ülkeden maksimum düzeyde kar elde etmek isterken sözkonusu ülkede yabancı sermayenin getirdiği bilgi, teknoloji, know-how ve birçok yenilikten yararlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aklan Adanur,Nejla, “Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları”, *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl : 2, Sayı:6, 1997, ss.24-32
- Alpar, Cem, *Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma*, Turhan Kitapevi, Ankara, 1980.
- Alper, Metin, *UNCTAD 2004 Dünya Yatırım Raporu*, YASED Yayınları,2005
- Arısoy, Ebru - Soranlar, Burak, “Asya’nın Devi Çin Halk Cumhuriyeti”, *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:2004, Temmuz, Sayı:32, ss. 13 - 17
- Aşıkoğlu, Rıza, “Türkiye’de Özelleştirme, *Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı:12, Cilt : 10, 1994, ss. 278 -302
- Bilgiç, Mete, *KOBİ’lere Yönelik Finansal Destekler ve Yardımlar*, KOSGEB Yayınları, Ekim, 2004
- Bozkurt, Ünal, *Ekonomide Yabancı Sermaye*, İstanbul, YASED Yayınları, No: 15, 1998
- Bulutoğlu, Kenan, *100 Soruda Türkiye’de Yabancı Sermaye*, Gerçek Yayınevi, 100 Soruda Dizisi:17, İstanbul, 1970.
- Canevi, Yavuz, “Yabancı Sermaye Rüzgarı Türkiye” den Yana Esiyor”, *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, 1998, Yıl: 4, Sayı:5, ss.12 -18
- Connelly, Mathew, “İrlanda’da Yabancı Sermaye Tecrübesi ve Elde Edilen Sonuçlar” *Dış Ülkelerde Yabancı Sermaye Tecrübesi*, YASED Yayınları, No: 110, İstanbul, 1983.
- Cömert, Faruk, “İstihdam Sorunu ve Yabancı Sermaye”, *Hazine Dergisi*, Sayı: 13, 2000, ss. 5-21
- Demir, Osman, “Gümrük Birliği’nin İlk İki Yıllık Değerlendirmesi”, *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 11, 1998, ss. 39-57.
- Demircan, Daim, *Türkiye’de Yabancı Sermaye*, Dilek Matbaası, İstanbul, 1990.
- Doğan, Hüsnü, *Yabancı Sermaye Hakkında Görüşler*, YASED Yayınları, No:3, İstanbul, 1992
- Doğan, Mehmet Ali, “AB Güçlü KOBİ İstiyor”, *KOBİ Efor Dergisi*, 2005, Sayı : 56, ss. 41-52
- DPT, *Türkiye Sanayi Politikası*, Ağustos, 2003
- _____, *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, 2003, Ankara
- _____, *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları:Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, 2000, Ankara

- Dulupçu, Murat Ali – Çarıkçı, İlker- Sungur,Onur, “AB Sürecinde KOBİ Politikası ve Bölgesel Politika İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, 2.Kobiler ve Verimlilik Kongresi: *AB Kobileri ile İşbirliği*, İstanbul Kültür Üniversitesi, Kongre Kitabı, 2-3 Aralık 2005, ss.549 -552
- Duran, Mustafa - Dilik, Bedri, “Türkiye’de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi”, *Hazine Dergisi*, Nisan, 2002, ss. 72 -84
- Eren, Sadun, *Teknolojinin Üretimdeki Yeri ve Çağımızdaki Durumu*, TOBB Yayınları, İstanbul, 1998, s. 6
- Erol, Ahmet, “Yabancı Sermaye III”, *Mükellefin Dergisi*, Sayı:95, 2001, ss. 125 - 135
- _____ , “Yabancı Sermaye I” *Mükellefin Dergisi*, Sayı : 93, 2002, Eylül,ss.72 -83
- Frank, Isaiah, *Foreing Enterprise in Developing Countries*, Baltimore, The John Hopkins University Press, 1990.
- Göçmen, Cenk, “Türkiye ‘ de Yabancı Sermaye VE Yabancı Sermayeyi Artırmak İçin İzlenmesi Greken Politikalar”, *İGEME*, Eylül - Aralık 2003, Yıl :7, Sayı:25, ss.5-12
- Güleşçi, Hasan, “Yabancı Yatırımcıyı Cezbetmenin Yolları”, *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, 1995,Sayı: 5, Yıl: 2,1995, ss. 17 -25
- Hallberg, Karen, “A Market Oriented Strategy for Small anad Medium Sade Enterprises”, International Finance Corparation, Discussion Paper, 2000, No: 40,ss. 23 -31
- Hazine Dergisi*, 75. Yıl Özel Sayısı, Ankara, 1998, ss. 76- 85
- _____ , *İzin Verilen Yabancı Sermayenin Sektörel Dağılımı, Ankara,1999*
- _____ , *Yabancı Sermaye İzinlerinin Ülkelere Göre Dağılımı, Ankara, 2004*
- Hepkula, Ayşe, “Yabancı Sermayeli Şirketlerin Türk Ekonomisindeki Yeri, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 1998, ss.122 -142
- İMKB, *Uluslararası Sermaye Hareketlerinde Portföy Yatırımları ve Türkiye*, İMKB Araştırma Yayınları, No:3, 1994
- İyibozkurt,Erol, *Küreselleşme ve Türkiye Sorunlar ve Çözümler*, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa,2004
- Karabalık, Hakan, “Orta Avrupa Ülkelerinde Yabancı Yatırımları ve Özelleştirme”, *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:3, Sayı : 9, 1998, ss.64 -76
- Karataş, Serdar , *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, Veli Yayınları, İstanbul, 1991

- Karluk, Rıdvan, "Türkiye'de Yabancı Sermayenin Ekonomik Büyüme Katkısı", *T.C. Merkez Bankası Yayınları*, 2003, ss. 6-14
- _____, *Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları*, İTO Yayınları, İstanbul, No:13, 1983, s. 51
- _____, *Türkiye Ekonomisi*, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999
- _____, *Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları*, İTO Ekonomik Yayınlar Dizisi, İstanbul, No:13, 1989, s. 209
- _____, *Türkiye Ekonomisi*, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999
- _____, *Türkiye Ekonomisi*, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999
- Karpat, Şakir, "Yabancı Sermaye", *Yeni İş Dünyası*, Sayı: 87, İstanbul, 1987, ss. 22 - 36
- KOBİ Efor, "Başarı Öyküsü – GENMOT", Şubat ,2006, Yıl:5, Sayı:50, s.10
- _____, " İrlanda : Ekonomisi Büyük ", Haziran, 2003, Yıl : 2 , Sayı:14, ss. 4- 15
- KOBİ REHBERİ, "KOBİ Teşvik Belgenizi Aldınız mı?" KOSGEB Yayınları, 13.01.1999, ss.2-14
- KOSGEB, "KOBİ' lere Yönelik KOSGEB Destek Programları", *2003/18 No'lu Rapor*, 2003, s.9.
- _____, *KOBİ Ekonomisi (Tarihi Gelişimi)*, Ankara, Aralık, 2003, Sayı: 12, s.14.
- _____, *İrlanda Ülke Raporu*, İstanbul, 2004
- Kueh, Yak-Yeow "Foreign Investment and Economic Change in China", *China Quarterly* 131, 1998, s.637
- Kurdoğlu, Çelik, "Yabancı Sermaye ve Küreselleşme", *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, Yıl:2, Sayı: 10, 1995, ss. 8 -17
- Lawrence, Jacob, "The Chinese Economy After The Sixteenth Party Congress", *Standfort University, Asia/Pasific Research Center*, May 2003, s.67
- Miras, Fuat, "KOBİ'lerimizi Desteklemek Zorundayız ", *AsoMedya*, Aso-Yayın, Mart, 1997, ss.12-24
- Moha, A.A., "The Accessibilty of the Government Sponsored Support Programmes for Small and Medium Sized Enterprises Penang", *Sains Malaysia*, Pergomon PII: 90264-2751, Vol:16, No:2, 1999, ss. 72-90
- Mollasalihoğlu, Yavuz, "İhracat Teşvikleri", *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:4, Sayı: 13, 1999, ss.35-43

- Müftüoğlu, Turhan, *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, KOBİ’ler, Sorunlar ve Öneriler*, Turhan Kitapevi Yayınları, Ankara, 1998
- Oktav, Mete, “Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri”, TOBB Yayınları, No:176, Ankara, 1990, ss. 56-70
- Onaner, Mehmet, “ Yabancı Çeken Büyüme Hızı”, *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, Yıl:5, Sayı: 8, ss.17–28
- Oskay, Suna, “Çok Uluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde Yabancı Sermaye Yatırımlarının İncelenerek Değerlendirilmesi”, *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl:3, Sayı : 8, 1998, ss. 24-43
- Öztekin, Basri, *Yabancı Sermaye Hakkındaki Görüşler*, YASED Yayınları, No: 3, İstanbul, 1992, s.45
- Porter, M.Edgar, “The Economic Performance in Regions”, *Regional Studies*, Volume:37, No:6, August-October, 2003, s.52
- Proffet, Edgar, “Dış Sermaye (Yabancı Sermaye) Konusunda Gelişmeler”, *Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Yıl:21, Sayı :11, Kasım, 1984,ss. 6-26
- Sarı, Ayşe, *Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 1995, ss. 46-81
- Sarıaslan ,Halil, *Orta ve Küçük İşletmelerin Finansal Sorunları*, TOBB Yayınları, Ankara, 1994, s.12.
- Schulze, George, *The Political Economy of Capital Controls*, Cambridge University Press, November, 1999
- Serin, Necdet, “Kalkınma ve Dış Ticaret : Az Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye”, Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, 3. Baskı, No: 463, 1991, s.5
- Seyidoğlu, Halil, *Uluslar arası İktisat*, Turhan Kitapevi, İstanbul, 2001
- _____, *Uluslararası İktisat*, Turhan Kitapevi, İstanbul, 2001
- Song, Aıguo, *Türk - Çin KOBİ’lerinin Ortak İş Platformu*, Çin Halk Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi, 02.12.2005, s.2.
- Sönmez, Mustafa, “Rant Sektörü Yine Bir Numara”, *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, Yıl: 3, 1996, Sayı: 2, ss.10-23
- Şahin, Metin, *Türkiye” de Yabancı Sermaye Yatırımları*, Ekonomik ve Sosyal Yayınlar, No: 3, Ankara, 1985, s.12.
- Şatıroğlu, Kadir, *Çok Uluslu Şirketler*, Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, N o: 3356, Ankara, 1984, ss.215-228
- Tuncer, Baran, *Türkiye’ de Yabancı Sermaye Sorunu*, Ankara S.B.F. Yayınları, No: 241, 1998, s.35

- Tüzün, Çiğdem, “Yabancı Sermaye ve Gümrük Birliği”, *Ekonomik Forum, TOBB Aylık Dergisi*, Yıl: 3, Sayı:2, 1997, ss. 12-29,
- Ufuk, Mehmet Tahir, “Yabancı Sermayeli Kuruluşların Yabancı Ortaklarının Hisselerine Tekabül Eden Kar ve Temettünün Vergilendirilmesi ve Bunların Yurtdışına Transferine İlişkin Düzenlemeler”, *Vergi Dünyası*, Sayı : 236, Yıl: 20, 2001, ss. 20-46
- Uzunoğlu, Sadi, *İşveren Dergisi*, Aralık, 2005, s.15- 27
- Yabancı Kaynaklı Krediler, Hazine Müsteşarlığı, 2005, s.1.
- YASED İnceleme Yarışması 2, “Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Bütünleşmede Yabancı Sermaye Yatırımlarının Rolü”, Yayın No: 34, İstanbul, 1990, s.14.
- _____, *Doğrudan Yabancı Yatırımlar*, 2004, s.23
- Yayman, Hüseyin, “1980 Sonrası Türkiye” de Özelleştirme Uygulamalarının Gelişimi ve Kamu Yönetimi Üzerine Etkileri”, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2000, Sayı:3, Cilt:2, ss.138-151
- Yetkiner, Erkan, “ Vergi Cennetleri ve Yabancı Sermayenin Vergi Cenneti Ülkeleri Seçme Nedenleri”, *Vergi Dünyası*, 2001, Sayı : 235, ss.92-102
- Yıldızoğlu, Engin, “Çin Dersleri”, Cumhuriyet Gazetesi, 14.02.2002
- Williams, Geil,, *Multinational Corporations*, New York, A.S. Borne and Company, 2001, s.112.
8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Özel İhtisas Raporu*, DPT, 2002, s.13

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı : DİYARBAKIR 1979

Öğr.Gördüğü Kurumlar :

	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	1989	1997	DİYARBAKIR ANADOLU LİSESİ
Lisans	1999	2003	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ İ.İ.B.F. FAKÜLTESİ İKTİSAT BÖLÜMÜ
Yüksek Lisans	:		
Doktora	:		
Medeni Durum	:	BEKAR	
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	:	İNGİLİZCE	İYİ
Çalıştığı Kurum (lar)	:	Başlama ve Ayrılma Tarihleri	Çalışılan Kurumun Adı
	1.	06/09/2004	FORTİS BANK A.Ş
	...		
Yurtdışı Görevleri	:		
Kullandığı Burslar	:		
Aldığı Ödüller	:		
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Topluluklar	:		
Editör veya Yayın Kurulu Üyelikleri	:		
Yurt İçi ve Yurt Dışında katıldığı Projeler	:		
Katıldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Bilimsel Toplantılar	:		
Yayımlanan Çalışmalar	:		
Diğer	:		

Tarih-İmza
Adı Soyadı